

Riksdagens protokoll



Nr 89

23 maj 1975

Debatter m. m.

Fredagen den 23 maj

Statligt litteraturstöd, m. m.	3
Meddelande om förhandsanmälan till talarlista ¹	153
Meddelande om fråga Nr 216 av herr Wennerfors (m) om förslag till samordnad skär- gårdspolitik	153

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 23 maj

Kulturutskottets betänkande

Nr 12 om den statliga kulturpolitiken	3
---	---

Fredagen den 23 maj

Kl. 09.00

Fredagen den
23 maj 1975

*Statligt litteratur-
stöd, m. m.*

§ 1 Justerades protokollet för den 14 innevarande månad.

§ 2 Föredrogs och hänvisades

Motioner

Nr 2157 till skatteutskottet

Nr 2158–2160 till näringsutskottet

§ 3 Statligt litteraturstöd, m. m.

Föredrogs kulturutskottets betänkande nr 12 med anledning av propositionen 1975:20 om den statliga kulturpolitiken 2 jämte motioner.

Sedan regeringen i propositionen 1975:1 bilaga 10 under punkten B 7 beräknat medel till Vissa åtgärder inom kulturområdet hade regeringen i propositionen 1975:20 (utbildningsdepartementet) föreslagit riksdagen att

dels

1. godkänna de riktlinjer för ett statligt litteraturstöd som förordats i propositionen,

2. medgiva att statsgaranti för lån till nyetablering av förlag m. m. under budgetåret 1975/76 beviljades intill ett belopp av 2 000 000 kr.,

3. godkänna de i propositionen förordade grunderna för statsbidrag
a. till viss verksamhet vid lokala folkbibliotek och till länsbibliotek,
b. till länsbibliotekens och låncentralers inköp av litteratur på invandrarpråk,

4. godkänna vad i propositionen anförts om inriktningen av de statliga åtgärderna på filmområdet,

5. godkänna de riktlinjer för en omorganisation av riksantikvarieämbetet och statens historiska museum samt medelhavsmuseet den 1 juli 1975 som förordats i propositionen,

6. bemyndiga regeringen att vidta de övergångsåtgärder och åtgärder i övrigt som behövdes för att omorganisationen skulle kunna genomföras,

7. bemyndiga regeringen att godkänna de mellan staten och Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien träffade avtalen angående frågor vid skiljandet av akademien från huvudmannskapet för riksantikvarieämbetet och statens historiska museum,

dels för budgetåret 1975/76 anvisa de anslag som i detta betänkande redovisades under punkterna 11–20.

Fredagen den
23 maj 1975

*Statligt litteratur-
stöd, m. m.*

Beträffande det huvudsakliga innehållet i propositionen 1975:20 anfördes följande:

”I propositionen läggs förslag fram om statliga insatser på film- och litteraturområdena. Vissa förändringar föreslås av den centrala kulturminnesvårdens organisation.

Ett statligt stöd till bokutgivningen föreslås. Detta utformas som ett selektivt stöd till ny svensk skönlitteratur, översättningar, svenska och utländska klassiker, viss facklitteratur samt barn- och ungdomslitteratur. För att främja nyetablering på förlagsområdet föreslås ett system med kreditgarantier.

Folkbibliotekens verksamhet behandlas. Tanken på en bibliotekslagstiftning avvisas. För de lokala folkbiblioteken föreslås bidrag till bl. a. bokbussar, biblioteksupprustning och arbetsplatsutlåning. Länsbiblioteken och lånceentralerna föreslås få förstärkta resurser.

För att stödja svensk filmproduktion har Svenska filminstitutet och Sveriges Radio träffat ett samarbetsavtal. Parterna tillskjuter vardera 5 milj. kr. till en gemensam fond som skall finansiera produktion av biografilm, barnfilm och kortfilm. Ca 7 milj. kr. beräknas under nästa budgetår kunna disponeras för film som först visas på biograferna och därefter i televisionen.

På barnfilmsområdet föreslås ett statsbidrag till Svenska filminstitutet för bl. a. import av barnfilm. Vid medlens användning skall Filminstitutet samråda med ett barnfilmråd. I rådet kommer att ingå företrädare för bl. a. barn- och ungdomsorganisationerna, kommunal verksamhet och filmarbetarnas organisationer. Behovet av att utveckla filmvisning i andra miljöer än biografens betonas. Ökade resurser för försöksverksamhet föreslås.

Riktlinjer föreslås för en omorganisation den 1 juli 1975 av riksantikvarieämbetet och statens historiska museum samt medelhavsmuseet. Den nya organisationen får personalförstärkningar för administration och planering för kulturminnesvården. Vidare föreslås en upprustning av såväl den vetenskapliga som den utåtriktade museiverksamheten.

Vitterhetsakademien skiljs från huvudmannskapet för ämbetet och historiska museet. Bemyndigande begärs att godkänna avtal som rör frågor vid skiljandet.

Riktlinjer för de statliga åtgärderna för invandrades och språkliga minoriteters kulturella verksamhet anges. Institutioners och organisationers allmänna ansvar för insatser understryks. Särskilda bidrag föreslås för bibliotekens inköp av litteratur på minoritetsspråk.

En rad av de förslag som läggs fram avser nya insatser för kulturverksamhet bland barn, bl. a. föreslås läsfrämjande insatser.

För den fortsatta utbyggnaden av de statliga insatserna på kulturområdet föreslås för nästa budgetår – utöver pris- och löneomräkning – en sammanlagd ökning av 28 milj. kr., varav i budgetpropositionen 8,6 milj. kr. samt för ändamål vilka behandlas i denna proposition 19,4 milj. kr.”

I detta sammanhang hade behandlats

Nr 89

Fredagen den
23 maj 1975.

*Statligt litteratur-
stöd, m. m.*

dels de under allmänna motionstiden väckta motionerna
1975:523 av fru Göthberg m. fl. (c) – vilken motion hänvisats till utbildningsutskottet och sedermera överlämnats till kulturutskottet –,
1975:784 av herr Hermansson m. fl. (vpk),
1975:792 av fru Mogård m. fl. (m),
1975:793 av herr Molin (fp), såvitt nu var i fråga (yrkande 2),
1975:1306 av herr förste vice talmannen Bengtson m. fl. (c, fp),
1975:1310 av fröken Eliasson (c) och herr Sundman (c),
1975:1313 av herr Eriksson i Ulfaby (c),
1975:1328 av fru Ryding m. fl. (vpk),

dels de i anledning av propositionen 1975:20 väckta motionerna
1975:1886 av herr Nilsson i Agnäs m. fl. (m, s, c, fp, vpk),
1975:1901 av herr Nilsson i Agnäs m. fl. (m, c, fp, vpk),
1975:1902 av herr Svanström (c),
1975:1923 av herr Andersson i Örebro m. fl. (fp, c, m),
1975:1924 av herr förste vice talmannen Bengtson m. fl. (c),
1975:1925 av herr Bohman m. fl. (m),
1975:1926 av herr Fällidin m. fl. (c),
1975:1927 av herr Helén m. fl. (fp),
1975:1928 av herr Hermansson m. fl. (vpk),
1975:1929 av herr Jonasson (c),
1975:1930 av fru Jonäng (c),
1975:1931 av fru Mogård (m),
1975:1932 av fröken Rogestam (c) och herr Jonsson i Alingsås (fp),
1975:1933 av herr Sundman (c),
1975:1934 av herr Sundman (c) samt
1975:1957 av herr Bohman m. fl. (m), såvitt gällde yrkandena 1 och 2 – vilken motion hänvisats till inrikesutskottet som sedermera överlämnat yrkandena 1 och 2 till kulturutskottet.

Herr TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast de punkter i kulturutskottets betänkande nr 12 vid vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkten 1

(Statligt litteraturstöd)

Regeringen hade i propositionen 1975:20 (avsnitt 11.2.1 och 11.2.2, s. 191–200, samt avsnitt 12, punkt 1 i hemställan, s. 251) föreslagit riksdagen att godkänna de riktlinjer för ett statligt litteraturstöd som departementschefen förordat.

Fredagen den
23 maj 1975

*Statligt litteratur-
stöd, m. m.*

I detta sammanhang hade behandlats motionerna
1975:793 av herr Molin (fp), såvitt nu var i fråga (yrkande 2),

1975:1901 av herr Nilsson i Agnäs m. fl. (m, c, fp, vpk), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen uttalade att statens kulturråd i samband med sitt uppdrag att följa utvecklingen på bokmarknaden även i vad gällde facklitteraturen bl. a. särskilt borde uppmärksamma samernas behov i detta avseende,

1975:1925 av herr Bohman m. fl. (m), vari såvitt nu var i fråga hemställdes att riksdagen beslutade

1. att med avslag på regeringens proposition i denna del godkänna följande riktlinjer för försöksverksamhet med statligt litteraturstöd:

a. litteraturstödet skulle utgå till ny svensk skönlitteratur, skönlitteratur i översättning, barn- och ungdomslitteratur samt klassiker och utdelas enligt samma principer för alla fyra grupperna,

b. det statliga litteraturstödet skulle vara generellt och automatiskt verkande,

c. stöd skulle utgå till de boktitlar i ovannämnda grupper som beställts för inköp av minst 24 olika bibliotek i tillsammans minst 40 exemplar,

d. förlagens motprestation skulle bestå i att ett gratisexemplar tillställdes varje A- och B-bokhandel samt att titeln trycktes i viss minimiupplaga och att viss tids lagerhållning garanterades,

e. stödet skulle utgå enligt arkersättningsprincipen,

f. ingen restriktion skulle gälla för hur stor andel av det totala stödet som kunde utgå till ett förlag,

g. för statligt litteraturstöd för dessa fyra grupper skulle för budgetåret 1975/76 beräknas ett statligt anslag om 11 000 000 kr.,

h. för försöksverksamheten med statligt litteraturstöd skulle även i övrigt gälla de riktlinjer som angivits i denna motion.

2. att anslå för stöd av facklitteratur för budgetåret 1975/76 äskade 400 000 kr. samt hos regeringen anhålla om ytterligare utredning av frågan om statligt litteraturstöd till viss facklitteratur,

1975:1926 av herr Fälldin m. fl. (c), vari såvitt nu var i fråga hemställdes att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1975:20 beslutade

2. att det föreslagna stödet till utgivning av svensk skönlitteratur för vuxna gavs en generell karaktär med krav på motprestation från förlagen i form av maximipris på berörda böcker eller vissa kostnadsfria leveranser till bokhandeln enligt i motionen angivna riktlinjer,

1975:1927 av herr Helén m. fl. (fp), vari såvitt nu var i fråga hemställdes att riksdagen skulle

1. besluta att nyutkommen svensk skönlitteratur skulle ges ett generellt stöd enligt de riktlinjer som angetts i motionen,

2. anvisa ett förslagsanslag på 5 milj. kr. för ändamålet,

3. begära att regeringen till nästa år förelade riksdagen ett förslag till generell stödköpsordning även för översättningar av utländsk skönlitteratur, samt:

1975:1928 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga hemställts att riksdagen med godkännande av propositionen 1975:20 skulle besluta

1. att Sveriges författarförbunds stödmodell antogs för stöd till ny svensk skönlitteratur för vuxna samt debatt- och rapportböcker för vuxna i svensk originalutgåva,

2. att kulturrådet gavs i uppdrag att arbeta fram ett förslag till stöd till facklitteraturen som innefattade en konstruktion med "förslagsnettopris".

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

dels med bifall till motionen 1975:1901 uttala att statens kulturråd då det följde utvecklingen på bokmarknaden i vad gällde facklitteraturen även borde uppmärksamma samernas behov av dylik litteratur,

dels beträffande riktlinjer för statligt stöd till utgivning av ny svensk skönlitteratur, skönlitteratur i översättning, klassiker, facklitteratur samt barn- och ungdomslitteratur med anledning av propositionen 1975:20 och motionerna 1975:1925, yrkande 1 och 2, 1975:1926, yrkande 2, 1975:1927, yrkande 1, 2 och 3, samt 1975:1928, yrkande 1 och 2, ävensom med avslag på motionen 1975:793, yrkande 2, godkänna de riktlinjer som utskottet förordat.

Reservation hade avgivits

1. av herr Andersson i Lycksele (s), fröken Sandell (s), herrar Leander (s), Green (s) och Sörenson (s) samt fru Ryding (vpk) och fru Jordan (s) som ansett att utskottet bort hemställa

1. att riksdagen skulle

dels med anledning av motionen 1975:1901 som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört om att samernas behov av facklitteratur borde särskilt uppmärksammas,

dels beträffande riktlinjer för statligt stöd till utgivning av ny svensk skönlitteratur med anledning av propositionen 1975:20 och motionen 1975:1928, yrkande 1, samt med avslag på motionerna 1975:1925, yrkande 1, 1975:1926, yrkande 2, 1975:1927, yrkande 1 och 2, godkänna vad reservanterna förordat.

2. att riksdagen skulle beträffande riktlinjer för statligt stöd till utgivning av skönlitteratur i översättning med bifall till propositionen 1975:20 och med avslag på motionerna 1975:1925, yrkande 1, och 1975:1927, yrkande 3, godkänna vad som förordats i propositionen.

3. att riksdagen skulle beträffande riktlinjer för statligt stöd till utgivning av klassiker med bifall till propositionen 1975:20 och med avslag

Fredagen den
23 maj 1975

*Statligt litteratur-
stöd, m. m.*

på motionen 1975:1925, yrkande 1, godkänna vad som förordats i propositionen,

4. att riksdagen skulle beträffande riktlinjer för statligt stöd till utgivning av facklitteratur med bifall till propositionen 1975:20 samt med avslag på motionerna 1975:793, yrkande 2, 1975:1925, yrkande 2, och 1975:1928, yrkande 2, godkänna vad som förordats i propositionen,

5. att riksdagen skulle beträffande riktlinjer för statligt stöd till utgivning av barn- och ungdomslitteratur med bifall till propositionen samt med avslag på motionen 1975:1925, yrkande 1, godkänna vad som förordats i propositionen.

Punkten 3

(Stöd till bokhandel och antikariat)

Vid denna punkt behandlades motionerna

1975:1926 av herr Fälldin m. fl. (c), vari såvitt nu var i fråga hemställdes att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1975:20 beslutade

1. att hos regeringen anhålla att utvecklingen inom bokhandeln, inklusive antikvariatsbokhandeln, blev föremål för särskilda undersökningar och att förslag till stödåtgärder lades fram vid behov, samt

1975:1930 av fru Jonäng (c), vari hemställdes

1. att riksdagen hos regeringen begärde att statligt lagerstöd skulle utgå till antikvariaten,

2. att riksdagen hos regeringen begärde en utredning om antikariatens roll i det kulturpolitiska programmet.

Utskottet hemställde

att riksdagen med anledning av motionerna 1975:1926, yrkande 1, och 1975:1930 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört angående stöd till bokhandeln och antikariat.

Reservation hade avgivits

2. av herr Andersson i Lycksele (s), fröken Sandell (s), herrar Leander (s), Green (s) och Sörenson (s) samt fru Ryding (vpk) och fru Jordan (s) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen skulle avslå motionerna 1975:1926, yrkande 1, och 1975:1930.

Punkten 4

(Läsfrämjande åtgärder)

Under denna rubrik i propositionen (avsnitt 11.2.4, s. 202–204) behandlades behovet av läsfrämjande åtgärder för barn och ungdom och det förutsattes att en viss begränsad försöksverksamhet skulle komma till stånd. Kostnaderna för denna hade föreslagits för nästa budgetår få utgå ur anslaget Bidrag till särskilda kulturella ändamål.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975:1927 av herr Helén m. fl. (fp), såvitt nu var i fråga (yrkande 8), samt

1975:1928 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga hemställt att riksdagen med godkännande av propositionen 1975:20 i övrigt beslutade

6. att 500 000 kr. skulle anslås till läsfrämjande åtgärder bland vuxna på arbetsplatsen och att dessa skulle användas till att täcka bildningsförbundens kostnader,

7. att förslag utarbetades så att litteraturutredningens förslag kompletterades i vad gällde dessa läsfrämjande åtgärder för vuxna på så sätt att verksamheten fick bedrivas på betald arbetstid.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1927, yrkande 8, om ett program för insatser för de läshandikappade,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1928, yrkande 6 och 7, om läsfrämjande åtgärder bland vuxna på arbetsplatser.

Reservationer hade avgivits

3. av herr Andersson i Lycksele (s), fröken Sandell (s), herrar Leander (s), Green (s) och Sörenson (s) samt fru Ryding (vpk) och fru Jordan (s) som – vid bifall till reservationen nr 1, punkten 5 – ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse,

4. av fru Ryding (vpk) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa att riksdagen skulle

a. med bifall till motionen 1975:1928, yrkande 6, till Läsfrämjande åtgärder för vuxna för budgetåret 1975/76 under åttonde huvudtiteln anvisa ett anslag av 500 000 kr.,

b. med bifall till motionen 1975:1928, yrkande 7, begära att regeringen utarbetade och för riksdagen lade fram förslag till bestämmelser om att verksamhet med läsfrämjande åtgärder för vuxna fick förläggas till betald arbetstid.

Punkten 5

(Folkbibliotek)

Regeringen hade i propositionen (avsnitt 11.3.1 och 11.3.2, s. 205–215, samt avsnitt 12, punkt 3 a i hemställan, s. 251) föreslagit riksdagen att godkänna de i propositionen förordade grunderna för statsbidrag till viss verksamhet vid lokala folkbibliotek.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975:784 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställt att riksdagen beslutade

1. att hos regeringen begära förslag till en lag om normer för folkbibliotekens verksamhet,

2. att normerna för folkbibliotekens verksamhet skulle fastställas av härför lämplig central myndighet, förslagsvis kulturrådet.

Fredagen den
23 maj 1975

*Statligt litteratur-
stöd, m. m.*

3. att statsbidrag skulle kunna utgå till kommunerna för uppfyllande av dessa normer,

1975:1926 av herr Fälldin m. fl. (c), såvitt nu var i fråga (yrkande 5),

1975:1927 av herr Helén m. fl. (fp), vari såvitt nu var i fråga hemställt att riksdagen skulle

6. uttala att a) ett femårsprogram för anskaffning av bokbussar och b) ett tioårsprogram för utlåning på arbetsplatser m. m. borde genomföras enligt de riktlinjer som angivits av litteraturutredningen,

7. begära att en kungörelse utfärdades rörande biblioteksverksamhetens mål och organisation, vari bl. a. principen om avgiftsfria boklån skulle fastslås,

1975:1928 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga hemställt att riksdagen med godkännande av propositionen 1975:20 i övrigt skulle besluta

4. att en bibliotekslag infördes i enlighet med motionen 1975:784,

5. att bestämmelserna för bidrag till kulturprogram inom föreningslivet ändrades så att även biblioteken skulle kunna erhålla sådant bidrag, i enlighet med litteraturutredningens förslag, och att erforderliga medel härför ställdes till förfogande, samt

1975:1929 av herr Jonasson (c).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen godkände de i propositionen 1975:20 förordade grunderna för statsbidrag till viss verksamhet vid lokala folkbibliotek,

2. att riksdagen skulle

a. avslå motionerna 1975:784 och 1975:1928, yrkande 4, om en bibliotekslag,

b. avslå motionen 1975:1927, yrkande 7, om en kungörelse rörande biblioteksverksamheten,

3. att riksdagen skulle

a. avslå motionen 1975:1926, yrkande 5, om uttalanden av riksdagen angående användningen av anslaget Bidrag till folkbibliotek och angående organisationen av bokutlåning på arbetsplatser,

b. avslå motionen 1975:1929 angående användningen av anslaget Bidrag till folkbibliotek,

4. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1927, yrkande 6, om fem- och tioårsprogram på folkbiblioteksområdet,

5. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1928, yrkande 5, om ändring av bestämmelserna för anslaget Bidrag till kulturprogram inom föreningslivet.

Reservationer hade avgivits

5. beträffande normerande bestämmelser om folkbibliotekens verksamhet av fru Ryding (vpk) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975:1927, yrkande 7, samt med bifall till motionerna 1975:784 och 1975:1928, yrkande 4, hos regeringen begärde förslag till lag om normer för folkbibliotekens verksamhet innebärande bl. a. att normerna för denna verksamhet skulle fastställas av lämplig central myndighet, förslagsvis kulturrådet, och att statsbidrag skulle kunna utgå till kommunerna för uppfyllande av dessa normer,

6. beträffande bidrag till folkbiblioteken för anordnande av kulturprogram av fru Ryding (vpk) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa att riksdagen skulle bifalla motionen 1975:1928, yrkande 5, om bidrag till folkbiblioteken för anordnande av kulturprogram.

Punkten 8

(Film)

Regeringen hade i propositionen (avsnitt 11.4, s. 221–234, och avsnitt 12, punkt 4 i hemställan, s. 251) föreslagit riksdagen att godkänna vad departementschefen anfört om inriktningen av de statliga åtgärderna på filmområdet.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975:1310 av fröken Eliasson (c) och herr Sundman (c), vari hemställdes

1. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna att det var angeläget att skyndsamma åtgärder vidtogs för att möta den av kommersiella intressen dominerade medierevolution som pågick med hjälp av videogramteknikerna,

2. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna att samhällsbehoven måste bevakas i fråga om produktionen och utnyttjandet av videogramteknikerna och att former för produktion och produktionsutnyttjande med tillgodoseende av samhällliga behov snarast borde utvecklas,

3. att riksdagen begärde att en parlamentarisk utredning skyndsamt tillsattes för att på ett samlat sätt kartlägga utvecklingen på videogramområdet och framlägga därav föranledda förslag till erforderliga samhällsinsatser för att möta och styra denna utveckling,

1975:1924 av herr förste vice talmannen Bengtson m. fl. (c), såvitt nu var i fråga (yrkandena 1 och 5),

1975:1925 av herr Bohman m. fl. (m), vari såvitt nu var i fråga hemställdes att riksdagen beslutade

4. att hos regeringen som sin mening ge till känna att statsmakterna inte borde medverka till den organisation och den fondbildning för gemensamt filmproduktionsstöd, varom Sveriges Radio och Filminstitutet träffat avtal,

5. att hos regeringen anhålla om fortsatt utredning rörande förhållandet

mellan filmområdet och televisionen, syftande till en vidare bas för samarbetet och en mindre utpräglad maktställning för Sveriges Radio inom filmområdet än vad som föreslagits i propositionen.

7. att hos regeringen som sin mening ge till känna att ett särskilt barnfilmråd inte borde inrättas, utan att dettas tilltänkta uppgifter i stället borde åläggas Barnfilmkommittén och Filminstitutet i samarbete.

1975:1927 av herr Helén m. fl. (fp), vari såvitt nu var i fråga hemställdes att riksdagen skulle

10. begära att förslag till stöd åt den fria kortfilmen enligt de riktlinjer som angetts i motionen förelades nästa riksmöte, samt

1975:1928 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga hemställdes att riksdagen med godkännande av propositionen 1975:20 i övrigt skulle besluta

8. att de av departementschefen föreslagna 4,5 milj. kr. till fonden enligt avtal mellan Svenska filminstitutet och Sveriges Radio skulle avslås.

10. att ge regeringen till känna vad som i motionen anförts angående en genomgripande ändring av Svenska filminstitutet eller en eventuell överflyttning av filmfrågorna under kulturrådet.

11. att omedelbart vidta åtgärder för att säkra ett ökat samhälleligt inflytande över distributionskedjan i vad gällde filmen.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1310 om utvecklingen inom videogramområdet.

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1928, yrkande 10 och 11, om Svenska filminstitutets ställning respektive om samhälleligt inflytande över filmdistributionen.

3. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1924, yrkande 1, om inrättande av ett filmråd.

4. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1925, yrkande 4, och 1975:1928, yrkande 8, såvitt nu var i fråga, om avtalet mellan Svenska filminstitutet och Sveriges Radio.

5. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1925, yrkande 7, om barnfilmrådet.

6. att riksdagen med bifall till propositionen 1975:20 godkände vad i propositionen anförts om inriktningen av de statliga åtgärderna på filmområdet med de ändringar som föranleddes av riksdagens beslut med anledning av utskottets hemställan under momenten 2-5 ovan.

7. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1925, yrkande 5, om utredning rörande förhållandet mellan filmområdet och televisionen.

8. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1927, yrkande 10, om förslag till stöd åt den fria kortfilmen.

9. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1924, yrkande 5, om an-

visande av medel till Statens institut för läromedelsinformation.

Reservationer hade avgivits

7. beträffande utvecklingen inom videogramområdet av herrar Mattsson i Lane-Herrestad, Sundman, Eriksson i Ulfsbyn och Norrby samt fröken Eliasson (samtliga c) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975:1310 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anført om behovet av samhällsinsatser på videogramområdet,

8. beträffande Svenska filminstitutets ställning och det samhälleliga inflytandet över filmdistributionen av fru Ryding (vpk) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975:1928, yrkande 10 och 11, som sin mening gav till känna för regeringen vad reservanten anført om Svenska filminstitutets ställning och om samhälleligt inflytande över filmdistributionen,

9. beträffande avtalet mellan Svenska filminstitutet och Sveriges Radio av fru Mogård (m) och fru Diesen (m) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:1925, yrkande 4, och med anledning av motionen 1975:1928, yrkande 8, såvitt nu var i fråga, som sin mening gav till känna för regeringen att statsmakterna inte borde medverka till den organisation och den fondbildning för gemensamt filmproduktionsstöd, varom Sveriges Radio och Filminstitutet träffat avtal.

10. beträffande avtalet mellan Svenska filminstitutet och Sveriges Radio av fru Ryding (vpk) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975:1925, yrkande 4, och med bifall till motionen 1975:1928, yrkande 8, såvitt nu var i fråga, beslutade att statsmedel inte skulle tillskjutas till den i avtal mellan Filminstitutet och Sveriges Radio överenskomna fonden.

11. beträffande inrättande av ett barnfilmråd av fru Mogård (m) och fru Diesen (m) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:1925, yrkande 7, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anført beträffande inrättande av ett särskilt barnfilmråd,

12. beträffande stöd åt den fria kortfilmen av fru Fränkel (fp) som ansett att utskottet under 8 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:1927, yrkande 10, begärde att regeringen vid nästa riksmöte lade fram förslag om stöd till den fria kortfilmen enligt de riktlinjer som angetts i motionen.

Nr 89

Fredagen den
23 maj 1975

*Statligt litteratur-
stöd. m. m.*

Punkten 9

(Kulturpolitiska insatser för språkliga minoriteter)

I propositionen behandlades förslag från invandrarutredningen om stöd till invandrarnas kulturaktiviteter (avsnitt 11.5, s. 234–239). Vad i propositionen anförts under avsnittet i fråga hade inte föranlett någon hemställan till riksdagen.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975:1886 av herr Nilsson i Agnäs m. fl. (m, s, c, fp, vpk), vari hemställdes att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1975:20 uttalade behovet av stöd till den samiska folkminoritetens kultur, samt

1975:1957 av herr Bohman m. fl. (m), såvitt gällde hemställan att riksdagen skulle

1. godkänna de delmål som invandrarutredningen uppställt för en kulturpolitik för språkliga minoriteter.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1957, yrkande 1, om särskilda delmål för kulturpolitiken för invandrare och språkliga minoriteter,

2. att riksdagen med anledning av motionen 1975:1886 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anført om stöd till den samiska folkminoritetens kultur.

Reservation hade avgivits

13. beträffande delmål för kulturpolitiken för invandrare och språkliga minoriteter av fru Mogård (m) och fru Diesen (m) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen skulle bifalla motionen 1975:1957, yrkande 1, om godkännande av de delmål som invandrarutredningen uppställt för en kulturpolitik för invandrare och språkliga minoriteter.

Punkten 10

(Barn och kultur)

I propositionen redogjordes för olika insatser som syftade till att stimulera kulturverksamheten bland barn och ungdom (avsnitt 11.6, s. 239–243). Vad i propositionen anförts under avsnittet i fråga hade inte föranlett någon hemställan till riksdagen.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975:523 av fru Göthberg m. fl. (c) samt

1975:792 av fru Mogård m. fl. (m), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen begärde en utredning om åtgärder för att väcka intresse för kultur hos barn och ungdom i den obligatoriska skolan.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

a. avslå motionen 1975:523 om kulturaktiviteter i skolan och skolans kulturella målsättning.

b. avslå motionen 1975:792 om utredning angående åtgärder för att väcka intresse för kultur hos barn och ungdom i den obligatoriska skolan.

Reservation hade avgivits

14. beträffande utredning om åtgärder för att väcka intresse för kultur hos barn och ungdom i den obligatoriska skolan av fru Mogård (m) och fru Diesen (m) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen skulle

a. avslå motionen 1975:523 om kulturaktiviteter i skolan och skolans kulturella målsättning.

b. med bifall till motionen 1975:792 hos regeringen begära en utredning om åtgärder för att väcka intresse för kultur hos barn och ungdom i den obligatoriska skolan.

Punkten 12

(Bidrag till folkbibliotek)

Regeringen hade i propositionen (avsnitt 13.2, s. 255–260) föreslagit riksdagen att till Bidrag till folkbibliotek för budgetåret 1975/76 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 17 536 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975:1926 av herr Fälldin m. fl. (c), vari såvitt nu var i fråga hemställt att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1975:20 beslutade

4. att till Bidrag till folkbibliotek för budgetåret 1975/76 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 1 800 000 kr. höjt reservationsanslag på 19 336 000 kr. (bidrag till bokbussar och upprustning av lokala bibliotek),

1975:1927 av herr Helén m. fl. (fp), vari såvitt nu var i fråga hemställt att riksdagen skulle

5. anvisa totalt 3 milj. kr. – 800 000 kr. mer än vad regeringen föreslagit – för budgetåret 1975/76 för bidrag till anskaffning av bokbussar,

1975:1931 av fru Mogård (m) samt

1975:1957 av herr Bohman m. fl. (m), såvitt nu var i fråga (yrkande 2).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med anledning av propositionen 1975:20 samt motionerna 1975:1926, yrkande 4, och 1975:1927, yrkande 5, till Bidrag till folkbibliotek för budgetåret 1975/76 under åttonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 19 036 000 kr.,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1931 om fördelning av anslagsmedel till inköp av litteratur på invandrarspråk,

3. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1957, yrkande 2, om den fortsatta upprustningen av bibliotekens bestånd av litteratur på minoritetsspråk.

Fredagen den
23 maj 1975

Statligt litteratur-
stöd, m. m.

Reservation hade avgivits

15. beträffande medelsanvisningen av herr Andersson i Lycksele (s), fröken Sandell (s), herrar Leander (s), Green (s) och Sörenson (s) samt fru Ryding (vpk) och fru Jordan (s) som ansett att utskottet under I bort hemställa

att riksdagen med bifall till propositionen 1975:20 samt med avslag på motionerna 1975:1926, yrkande 4, och 1975:1927, yrkande 5, till Bidrag till folkbibliotek för budgetåret 1975/76 under åttonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 17 536 000 kr.

Punkten 13

(Filmstöd)

Regeringen hade i propositionen (avsnitt 13.3, s. 261–262) föreslagit riksdagen att till Filmstöd för budgetåret 1975/76 under åttonde huvudtiteln anvisa ett anslag av 5 480 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975:1924 av herr förste vice talmannen Bengtson m. fl. (c), såvitt nu var i fråga (yrkandena 4 och 6),

1975:1925 av herr Bohman m. fl. (m), vari såvitt nu var i fråga hemställt att riksdagen beslutade

6. att hos regeringen begära att under anslaget Filmstöd 4,5 milj. kr. skulle beräknas för bidrag till den s. k. H-fonden,

1975:1926 av herr Fällidin m. fl. (c), såvitt nu var i fråga (yrkande 6),

1975:1927 av herr Helén m. fl. (fp), vari såvitt nu var i fråga hemställt att riksdagen skulle

9. anvisa 3 milj. kr. till Filminstitutet för budgetåret 1975/76 för stöd till produktion av svensk långfilm, samt

1975:1928 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga hemställt att riksdagen med godkännande av propositionen 1975:20 i övrigt skulle besluta

8. att de av departementschefen föreslagna 4,5 milj. kr. till fonden enligt avtal mellan Svenska filminstitutet och Sveriges Radio skulle avslås.

9. att 4,5 milj. kr. skulle anslås till H-fonden för nästa budgetår.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande frågan huruvida medel till restaurering av äldre film skulle beräknas under anslaget Filmstöd skulle avslå motionerna 1975:1924, yrkande 4, och 1975:1926, yrkande 6,

2. att riksdagen beträffande frågan huruvida bidrag till den s. k. H-fonden skulle beräknas under anslaget Filmstöd skulle bifalla propositionen 1975:20 och avslå motionerna 1975:1925, yrkande 6, och 1975:1928, yrkandena 8, såvitt nu var i fråga, och 9,

3. att riksdagen beträffande frågan huruvida medel under anslaget Filmstöd skulle beräknas till det i motionen 1975:1924 föreslagna film-

rådet för saminspelning av film med Sveriges Radio skulle avslå motionen 1975:1924, yrkande 6.

4. att riksdagen beträffande frågan huruvida ett särskilt bidrag till produktion av svensk långfilm skulle beräknas under anslaget Filmstöd skulle avslå motionen 1975:1927, yrkande 9.

5. att riksdagen beträffande anslagsbeloppet med bifall till propositionen 1975:20 samt med avslag på motionerna 1975:1924, yrkande 4, 1975:1926, yrkande 6, och 1975:1927, yrkande 9, till Filmstöd för budgetåret 1975/76 under åttonde huvudtiteln anvisade ett anslag av 5 480 000 kr.

Reservationer hade avgivits

16. beträffande dispositionen av ett under anslaget beräknat belopp av 4,5 milj. kr. av fru Mogård (m), fru Ryding (vpk) och fru Diesen (m) som – vid bifall till endera av reservationerna nr 9 eller 10 – ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen beträffande frågan huruvida bidrag till den s. k. H-fonden skulle beräknas under anslaget Filmstöd med bifall till motionerna 1975:1925, yrkande 6, och 1975:1928, yrkandena 8, såvitt nu var i fråga, och 9, beslutade att det belopp om 4 500 000 kr. som i propositionen 1975:20 under anslaget Filmstöd beräknats till Filminstitutet för fullgörande av dess avtal med Sveriges Radio i stället skulle utgå som bidrag till H-fonden,

17. beträffande frågan huruvida ett särskilt bidrag till produktion av svensk långfilm skulle beräknas under anslaget Filmstöd av fru Fränkel (fp) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:1927, yrkande 9, beslutade att under anslaget Filmstöd skulle beräknas 3 000 000 kr. som bidrag till produktion av svensk långfilm,

18. beträffande anslagsbeloppet av fru Fränkel (fp) som – vid bifall till reservationen nr 17 – ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen beträffande anslagsbeloppet med anledning av propositionen 1975:20 och med bifall till motionen 1975:1927, yrkande 9, samt med avslag på motionerna 1975:1924, yrkande 4, och 1975:1926, yrkande 6, till Filmstöd för budgetåret 1975/76 under åttonde huvudtiteln anvisade ett anslag av 8 480 000 kr.

Punkten 14

(Bidrag till särskilda kulturella ändamål)

Regeringen hade i propositionen (avsnitt 13.4, s. 263–269) föreslagit riksdagen att till Bidrag till särskilda kulturella ändamål för budgetåret 1975/76 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 13 942 000 kr.

Nr 89

Fredagen den
23 maj 1975

*Statligt litteratur-
stöd, m. m.*

Fredagen den
23 maj 1975

*Statligt litteratur-
stöd, m. m.*

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975:1328 av fru Ryding m. fl. (vpk), vari hemställts att ett förslagsanslag på 375 000 kr. skulle anvisas till Sveriges Konstföreningars riksförbund för drift av den centrala verksamheten, enligt de riktlinjer som 1965 års musei- och utställningsakkunniga (MUS 65) angett.

1975:1902 av herr Svanström (c), vari hemställts att riksdagen beslutade uttala att Samfundet för hembygdsvård ur reservationsanslaget Bidrag till särskilda kulturella ändamål för budgetåret 1975/76 anvisades 106 000 kr. för sin kulturminnesvårdande verksamhet,

1975:1924 av herr förste vice talmannen Bengtson m. fl. (c), vari såvitt nu var i fråga hemställts att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1975:20 beslutade ,

2. att – med avslag på propositionens förslag beträffande anslag för filmvisning till Folkets husföreningarnas riksorganisation och andra centrala organisationer – till Filmrådet för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 1 300 000 kr.,

3. att ett visningsgarantisystem för biografilm inrättades i enlighet med i motionen angivna riktlinjer,

1975:1925 av herr Bohman m. fl. (m), vari såvitt nu var i fråga hemställts att riksdagen beslutade

8. att hos regeringen begära att under anslaget Bidrag till särskilda kulturändamål skulle beräknas 275 000 kr. för Folkets husföreningarnas riksorganisation för försöksverksamhet med spridning av kvalitetsfilm och 275 000 kr. för Filminstitutet för försöksverksamhet med spridning av kvalitetsfilm via andra biografer än Folkets husföreningarnas.

1975:1926 av herr Fälldin m. fl. (c), vari såvitt nu var i fråga hemställts att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1975:20 beslutade

7. att till ett nytt anslag Glesbygdsverksamhet inom vissa organisationer för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag på 250 000 kr.,

9. att till Bidrag till särskilda kulturella ändamål för budgetåret 1975/76 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 36 000 kr. höjt reservationsanslag på 13 978 000 kr. (Samfundet för hembygdsvård), samt

1975:1927 av herr Helén m. fl. (fp), vari såvitt nu var i fråga hemställts att riksdagen skulle

11. anvisa 1,5 milj. kr. för budgetåret 1975/76 för försöksverksamhet med visning av kvalitetsfilm enligt de riktlinjer som angetts i motionen.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande frågan om under vilket anslag medel till stöd för filmvisning skulle anvisas med bifall till propositionen 1975:20 och med avslag på motionen 1975:1924, yrkande 2, beslutade att denna medelsanvisning skulle ske under anslaget Bidrag till särskilda kulturella ändamål,

2. att riksdagen skulle
- a. beträffande frågan om en i förhållande till vad som beräknats i propositionen 1975:20 ökad medelsanvisning till stöd till filmvisning avslå motionen 1975:1927, yrkande 11, såvitt nu var i fråga,
- b. beträffande ifrågakommande medelsanvisning till stöd till filmvisning med avslag på motionerna 1975:1924, yrkande 3, 1975:1925, yrkande 8, och 1975:1927, yrkande 11, sistnämnda yrkande såvitt nu var i fråga, besluta att medlen i princip skulle fördelas på sätt som beräknats i propositionen 1975:20,
3. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1926, yrkande 7, om anvisande av ett nytt reservationsanslag med rubriken Glesbygdsverksamhet inom vissa organisationer,
4. att riksdagen beträffande frågan om beräkande under kulturmedelsanslaget av medel till bidrag till Sveriges Konstföreningars riksförbund med bifall till motionen 1975:1328 beslutade att för detta ändamål skulle beräknas ett belopp av 375 000 kr.,
5. att riksdagen beträffande anslagsbeloppet med anledning av propositionen 1975:20 och motionen 1975:1328 samt med bifall till motionerna 1975:1902 och 1975:1926, yrkande 9, ävensom med avslag på motionen 1975:1927, yrkande 11, såvitt nu var i fråga, till Bidrag till särskilda kulturella ändamål för budgetåret 1975/76 under åttonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 14 353 000 kr.

Reservationer hade avgivits

19. beträffande frågan om statliga åtgärder för filmvisning av fru Frænkel (fp) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa att riksdagen skulle
- a. beträffande frågan om en i förhållande till vad som beräknats i propositionen 1975:20 ökad medelsanvisning till stöd till filmvisning bifalla motionen 1975:1927, yrkande 11, såvitt nu var i fråga,
- b. beträffande ifrågakommande medelsanvisning till stöd till filmvisning med anledning av motionen 1975:1924, yrkande 3, med bifall till motionen 1975:1927, yrkande 11, såvitt nu var i fråga, och med avslag på motionen 1975:1925, yrkande 8, besluta att medlen skulle disponeras för försök med ett garantisystem för filmvisning,
20. beträffande frågan om statliga åtgärder för filmvisning av fru Mogård (m) och fru Diesen (m) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa att riksdagen skulle
- a. beträffande frågan om en i förhållande till vad som beräknats i propositionen 1975:20 ökad medelsanvisning till stöd till filmvisning avslå motionen 1975:1927, yrkande 11, såvitt nu var i fråga,
- b. beträffande ifrågakommande medelsanvisning till stöd till filmvisning med avslag på motionerna 1975:1924, yrkande 3, och 1975:1927, yrkande 11, såvitt nu var i fråga, samt med bifall till motionen 1975:1925, yrkande 8, besluta att medlen i princip skulle disponeras på sätt som

Fredagen den
23 maj 1975

*Statligt litteratur-
stöd, m. m.*

beräknats i sistnämnda motion,

21. beträffande stöd till Sveriges Konstföreningars riksförbund av herr Andersson i Lycksele, fröken Sandell, herrar Leander, Green och Sörenson samt fru Jordan (samtliga s) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen beträffande frågan om beräkning under kulturmedelsanslaget av medel till bidrag till Sveriges Konstföreningars riksförbund skulle avslå motionen 1975:1328,

22. beträffande anslagsbeloppet av fru Fränkel (fp) som – vid bifall till reservationen nr 19 och till utskottets hemställan under 4 – ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen beträffande anslagsbeloppet med anledning av propositionen 1975:20 samt med bifall till motionerna 1975:1328, 1975:1902, 1975:1926, yrkande 9, och 1975:1927, yrkande 11, till Bidrag till särskilda kulturella ändamål för budgetåret 1975/76 under åttonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 14 553 000 kr.,

23. beträffande anslagsbeloppet av herr Andersson i Lycksele, fröken Sandell, herrar Leander, Green och Sörenson samt fru Jordan (samtliga s) som – vid bifall till reservationen nr 21 och till utskottets hemställan under 2 – ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen beträffande anslagsbeloppet med anledning av propositionen 1975:20 samt med bifall till motionerna 1975:1902 och 1975:1926, yrkande 9, ävensom med avslag på motionerna 1975:1328 och 1975:1927, yrkande 11, till Bidrag till särskilda kulturella ändamål för budgetåret 1975/76 under åttonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 13 978 000 kr.,

24. beträffande anslagsbeloppet av herr Andersson i Lycksele (s), fröken Sandell (s), herr Leander (s), fru Fränkel (fp), herrar Green (s) och Sörenson (s) samt fru Jordan (s) som – vid bifall till både reservationen nr 19 och reservationen nr 21 – ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen beträffande anslagsbeloppet med anledning av propositionen 1975:20 samt med bifall till motionerna 1975:1902, 1975:1926, yrkande 9, och 1975:1927, yrkande 11, ävensom med avslag på motionen 1975:1328 till Bidrag till särskilda kulturella ändamål för budgetåret 1975/76 under åttonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 14 178 000 kr.

Punkten 15

(Bidrag till vissa ändamål inom statens kulturråds ansvarsområde)

Regeringen hade i propositionen (avsnitt 13.5, s. 269–272) föreslagit riksdagen att till Bidrag till vissa ändamål inom statens kulturråds ansvarsområde för budgetåret 1975/76 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 18 660 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975:1306 av herr förste vice talmannen Bengtson m. fl. (c, fp),

1975:1313 av herr Eriksson i Ulfaby (c),

1975:1925 av herr Bohman m. fl. (m), vari såvitt nu var i fråga hemställdes att riksdagen beslutade

1. att med avslag på regeringens proposition i denna del godkänna i motionen angivna, under punkten 1 redovisade riktlinjer för försöksverksamhet med statligt litteraturstöd,

2. att anslå för stöd av facklitteratur för budgetåret 1975/76 äskade 400 000 kr. samt hos regeringen anhålla om ytterligare utredning av frågan om statligt litteraturstöd till viss facklitteratur,

3. att till Bidrag till vissa ändamål inom statens kulturråds ansvarsområde för budgetåret 1975/76 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 25 260 000 kr.,

1975:1926 av herr Fäldin m. fl. (c), vari såvitt nu var i fråga hemställdes att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1975:20 beslutade

3. att till Bidrag till vissa ändamål inom statens kulturråds ansvarsområde för budgetåret 1975/76 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 3 000 000 kr. höjt reservationsanslag på 21 660 000 kr. (stöd till utgivning av svensk skönlitteratur för vuxna),

1975:1927 av herr Helén m. fl. (fp), vari såvitt nu var i fråga hemställdes att riksdagen skulle

2. anvisa ett förslagsanslag på 5 milj. kr. för generellt stöd åt nyutkommen svensk skönlitteratur,

1975:1928 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga hemställdes att riksdagen med godkännande av propositionen 1975:20 i övrigt skulle besluta

3. att erforderliga medel, ytterligare 2 800 000 kr., skulle anslås för att stödmodellen enligt Sveriges Författarförbunds förslag skulle kunna genomföras på försök,

12. att öka anslaget till centrubildningarna under 13.5 punkt 4 med 700 000 kr. till sammanlagt 2 milj. kr.,

1975:1932 av fröken Rogestam (c) och herr Jonsson i Alingsås (fp) samt

1975:1933 av herr Sundman (c), vari hemställdes att riksdagen beslutade att anslaget Bidrag till vissa ändamål inom statens kulturråds ansvarsområde skulle utgå med 18 860 000 kr.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med anledning av propositionen 1975:20 samt motionerna 1975:1925, yrkande 1, 2 och 3, 1975:1926, yrkande 3, 1975:1927,

Fredagen den
23 maj 1975

*Statligt litteratur-
stöd, m. m.*

yrkande 2, och 1975:1928, yrkande 3, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, skulle

a. till Stöd till utgivning av ny svensk skönlitteratur m. m. för budgetåret 1975/76 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 4 800 000 kr.,

b. besluta att till stöd till vissa andra litteraturkategorier skulle under anslaget Bidrag till vissa ändamål inom statens kulturråds ansvarsområde beräknas 3 100 000 kr.,

2. beträffande frågan om ett i förhållande till vad som förordats i propositionen 1975:20 ökat bidrag till experiment och utvecklingsarbete bland amatörer att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1932,

3. beträffande frågan om ett i förhållande till vad som förordats i propositionen 1975:20 ökat bidrag till centrubildningarna att riksdagen skulle avslå motionerna 1975:1928, yrkande 12, och 1975:1933,

4. att riksdagen skulle

a. avslå motionen 1975:1306, yrkande 1, om uppdrag till Sveriges orkesterföreningars riksförbund att fördela statsbidrag,

b. beträffande frågan om anvisande under anslaget av medel till Sveriges orkesterföreningars riksförbund avslå motionen 1975:1306, yrkande 2,

5. beträffande anslagsbeloppet att riksdagen med anledning av propositionen 1975:20 och motionerna 1975:1925, yrkande 1, 2 och 3, 1975:1926, yrkande 3, 1975:1927, yrkande 2, 1975:1928, yrkande 3, samt med avslag på motionerna 1975:1928, yrkande 12, 1975:1932, 1975:1933 och 1975:1306, yrkande 2, till Bidrag till vissa ändamål inom statens kulturråds ansvarsområde för budgetåret 1975/76 under åttonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 17 360 000 kr.,

6. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1313 om den geografiska fördelningen av den samhällsstödda kulturverksamheten.

Reservationer hade avgivits

25. beträffande anslag till litteraturstöd av herr Andersson i Lycksele (s), fröken Sandell (s), herrar Leander (s), Green (s) och Sörenson (s) samt fru Ryding (vpk) och fru Jordan (s) som – vid bifall till reservationen nr 1, punkterna 1 och 5 i hemställan eller endera av dem – ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen beslutade att till litteraturstöd skulle beräknas det belopp som följde av riksdagens beslut med anledning av reservationen nr 1,

26. beträffande bidrag till centrubildningar av herr Sundman (c) och fru Ryding (vpk) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

beträffande frågan om ett i förhållande till vad som förordats i propositionen 1975:20 ökat bidrag till centrubildningarna att riksdagen med anledning av motionerna 1975:1928, yrkande 12, och 1975:1933 beslutade att till detta ändamål skulle under anslaget Bidrag till vissa ändamål

inom statens kulturråds ansvarsområde beräknas 450 000 kr. mer än som förutsatts i propositionen.

27. beträffande anslagsbeloppet av herr Andersson i Lycksele (s), fröken Sandell (s), herrar Sundman (c), Leander (s), Green (s) och Sörenson (s) samt fru Ryding (vpk) och fru Jordan (s) som – vid bifall till reservationerna nr 25 och 26 eller endera av dem – ansett att utskottet under 5 bör hemställa

att riksdagen till Bidrag till vissa ändamål inom statens kulturråds ansvarsområde för budgetåret 1975/76 under åttonde huvudtiteln anvisade det av reservanterna förordade reservationsanslaget med den ändring som föranleddes av riksdagens beslut med anledning av reservationerna nr 25 och 26.

Punkten 16

(Riksantikvarieämbetet: Förvaltningskostnader)

Regeringen hade i propositionen (avsnitt 11.7 och 11.8, s. 243–250, samt avsnitt 12, punkterna 5, 6 och 7 i hemställan, s. 251) föreslagit riksdagen att godkänna de riktlinjer för en omorganisation av riksantikvarieämbetet och statens historiska museum samt medelhavsmuseet den 1 juli 1975 som departementschefen förordat, att bemyndiga regeringen att vidta de övergångsåtgärder och åtgärder i övrigt som behövdes för att omorganisationen skulle kunna genomföras samt att bemyndiga regeringen att godkänna de mellan staten och Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien träffade avtalen angående frågor vid skiljandet av akademien från huvudmannskapet för riksantikvarieämbetet och statens historiska museum. I fråga om anslagsberäkning för budgetåret 1975/76 hade regeringen (avsnitt 13.6, s. 272–276) föreslagit riksdagen att till Riksantikvarieämbetet: Förvaltningskostnader för budgetåret 1975/76 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 11 184 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975:1923 av herr Andersson i Örebro m. fl. (fp, c, m), vari hemställts att riksdagen beslutade att Myntkabinettet skulle behålla sitt nuvarande nationellt och internationellt kända namn med ursprung från 1500-talet, samt

1975:1934 av herr Sundman (c), vari hemställts att riksdagen beslutade att Kungliga myntkabinettet skulle få behålla sitt ursprungliga och välkända namn.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen godkände de riktlinjer för en omorganisation av riksantikvarieämbetet och statens historiska museum samt medelhavsmuseet den 1 juli 1975 som förordats i propositionen 1975:20,

2. att riksdagen bemyndigade regeringen att vidta de övergångsåtgär-

Fredagen den
23 maj 1975

Statligt litteratur-
stöd, m. m.

der och åtgärder i övrigt som behövdes för att omorganisationen skulle kunna genomföras.

3. att riksdagen bemyndigade regeringen att godkänna de mellan staten och Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien träffade avtalen angående frågor vid skiljandet av akademien från huvudmannskapet för riksantikvarieämbetet och statens historiska museum.

4. att riksdagen till Riksantikvarieämbetet: Förvaltningskostnader för budgetåret 1975/76 under åttonde huvudtiteln anvisade ett förslagsanslag av 11 184 000 kr.,

5. att riksdagen med anledning av motionerna 1975:1923 och 1975:1934 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört angående myntkabinettets namn.

Reservation hade avgivits

28. av herrar Andersson i Lycksele (s), Leander (s), Green (s) och Sörenson (s) samt fru Ryding (vpk) och fru Jordan (s) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen skulle avslå motionerna 1975:1923 och 1975:1934 om myntkabinettets namn.

Herr ANDERSSON i Lycksele (s):

Herr talman! "Boken erbjuder i sin förmedling av upplevelser och information en nästan obegränsad variationsrikedom. Litteraturen ger uttrycks- och yttrandemöjligheter för konstnärer och debattörer på ett sätt som ger den en nyckelfunktion i kulturliv och samhällsodaning."

"Filmen är en konstart med samma bredd och förankring som litteraturen. Filmen når många, fånglar många och kan påverka många. Därför är det viktigt att möjligheterna att använda filmen som uttrycksmedel kan utvecklas och utvidgas."

Det anförda utgör direkta citat ur regeringens proposition 1975:20 – Den statliga kulturpolitiken 2.

Propositionen presenterar förslag som tillsammans utgör det andra steget i en treårsplan för statliga insatser inom kulturområdet. De mål och riktlinjer som vi med nästan total enighet antog i riksdagen för ett år sedan får ytterligare konkret innehåll på flera områden genom de beslut vi kommer att fatta här i dag.

Som framgick av de citat jag inledningsvis återgav ur propositionen så är det främst utvecklingen inom litteraturens och filmens områden som ägnas uppmärksamhet i detta andra steg i den statliga kulturpolitiken.

Statsrådet Zachrisson har tagit initiativ till förhandlingar mellan Sveriges Radio och Filminstitutet om ett ökat samarbete på filmproduktionens område. Dessa förhandlingar har lett fram till att ett avtal har tecknats om en gemensam fond för finansiering av filmproduktion. Fonden tillförs 10 miljoner kronor under första verksamhetsåret. Jag tror det är ett riktigt grepp som har tagits i denna fråga. Televisionen är

en viktig och effektiv kanal för distribution av film. Det är därför bra att Sveriges Radio AB går in i ett samarbete med Filminstitutet beträffande filmproduktionen. De filmer som den nya fonden är med om att finansiera blir fria för distribution såväl i television som på biografer och i liknande sammanhang. Det finner jag tillfredsställande.

Övriga insatser som föreslås på filmområdet är också glädjande. Jag tänker på stöd för visning av kvalitetsfilm, och jag tänker på åtgärder på barnfilmens område.

Andra områden som behandlas i den andra utvecklingsfasen av den statliga kulturpolitiken är riktlinjer för kulturminnesvårdens organisation och för de statliga insatserna för invandrades och språkliga minoriteters kulturella verksamhet. Departementschefen ägnar också i denna proposition särskild uppmärksamhet åt kulturverksamhet bland barn.

De sammanlagda insatserna som nu föreslås på kulturområdet innebär en kostnadsökning – utöver pris- och löneomräkning – med över 19 miljoner kronor.

Jag har gjort denna koncentrerade sammanfattning av propositionen för att markera att de fortsatta insatser på kulturpolitikens område som föreslås har en större bredd och omfattning än vad som kommit fram i den senaste tidens debatt. Även om det på många håll finns längre gående önskemål så tycker jag att det verkligen är angeläget att betona betydelsen av de insatser som nu görs. De statliga åtgärderna kan också förväntas ha influens på landstings- och kommunnivå så att kulturpolitiken även där får en mer framskjuten plats. Förnyelsen av folkrörelsernas kulturpolitiska engagemang utgör en aktiverande och pådrivande kraft i dessa sammanhang. Det finns av dessa skäl anledning att hysa gott hopp om den fortsatta utvecklingen på det kulturpolitiska området. I det tredje steget av den statliga kulturpolitiken kommer bl. a. insatserna för kulturarbetarna att närmare behandlas. Jag kan nu bara önska departementschefen lycka till när det gäller att utforma åtgärder på detta viktiga område.

De ämnesområden som jag här endast summariskt berört kommer att utförligare behandlas av andra företrädare för socialdemokratiska partiet i kulturutskottet. Jag kommer att ägna fortsättningen av mitt inlägg åt frågan om insatserna på litteraturens område.

Litteraturutredningen presenterade förslag till statliga insatser inom litteraturområdet i sitt betänkande Boken. Dess förslag syftade till att ge möjligheter för en bred och kvalitativ utgivning av litteratur. Det avgörande motivet för statliga insatser skulle alltså vara de kulturpolitiska behov som det är angeläget att tillgodose.

Propositionen följer på de flesta punkter utredningens förslag. På ett område sker emellertid en avvikelse, nämligen beträffande insatserna för ny svensk skönlitteratur. Propositionen föreslår där ett selektivt stöd medan utredningen förordade ett mera generellt verkande stöd.

Propositionens förslag möttes med en häftig kritik från olika håll. Representanter för de borgerliga partierna gick snabbt till offentligt angrepp

Fredagen den
23 maj 1975

*Statligt litteratur-
stöd, m. m.*

såväl mot stödets konstruktion som mot dess omfattning. Moderata samlingspartiet blev så upprört att dess representanter hoppade av sitt tidigare ställningstagande i kulturutskottet i frågan om biblioteksersättningen och plötsligt röstade för reservationen vid voteringen i kammaren. Dess iver att ta hämnd för ett, som man menade, dåligt förslag beträffande litteraturstödet var så stor att man i det läget inte gav sig tid att avvakta behandlingen av förslaget i fråga. Vi kan spekulera över detta agerande. Måhända tillkom den manövern för att skapa större förutsättningar för borgerlig samling i utskottet vid behandlingen av litteraturstödet. I så fall har jag bara att konstatera att moderaterna lyckades. Det förslag som utskottsmajoriteten i dag presenterar angående litteraturstöd bär i hög grad moderaternas märke.

Kort tid efter det att propositionen presenterats och innan motionstiden utgått redovisade Sveriges författarförbund ett alternativ beträffande litteraturstödet. Författarförbundets skrivelse hade formen av en vädjan till de politiska partierna att samverka för att realisera ett stöd för ny svensk skönlitteratur för vuxna enligt de riktlinjer som förbundet föreslagit.

Huvudpunkterna i Författarförbundets förslag innebär en selektiv stödmodell och att stödet skall utgå under förutsättning av att förlagen tillämpar ett lågt pris på böckerna.

Vid en genomläsning av de motioner som avgavs kunde man snabbt finna att moderata samlingspartiet och folkpartiet inte alls tagit något intryck av de synpunkter som framförts av Författarförbundet. Att dessa partier inte hade något gott att säga om propositionen det visste vi ju innan motionerna var skrivna, men vi fick detta ytterligare bekräftat i motionstexterna. Båda partierna, folkpartiet och moderata samlingspartiet, öser där sitt förakt över propositionens förslag, som bedömts som "farligt, orättvist, och illa genomtänkt". Trots att moderaterna och folkpartisterna i sina motioner närmast fnyser åt det ringa stödbelopp som föreslås till skönlitteraturen, så talar man i en av motionerna om att denna del av litteraturstödet kan av "irriterade makthavare användas för att reellt tysta besvärliga kritiker". Det är häpnadsväckande hur löst friheten i vissa kretsar anses sitta i det här landet.

Men, som sagt, att folkpartiet och moderata samlingspartiet inte skulle ha vackra ord att säga om propositionen kom inte som någon överraskning. Däremot hade jag faktiskt väntat mig att de skulle ha tagit något litet intryck av Författarförbundets synpunkter, som också helt stöds av KLYS, dvs. Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd.

Genomläsningen av centerpartiets motion ingav emellertid vissa förhoppningar om att nå en ganska bred samling i utskottet. Centerpartiet skriver nämligen om behovet av en mera generell stödmodell, men när det gäller den s. k. motprestationen från förlagens sida anger centern som förstahandsalternativ en lågprislinje. Jag trodde att dessa tankar skulle kunna utgöra ett underlag för samförstånd mellan socialdemokraterna, vänsterpartiet kommunisterna och centerpartiet under utskottsbehand-

lingen. Ytterligare stärkt i de förhoppningarna blev jag när det också stod klart efter hearing inför utskottet att de mindre förlagen förordar Författarförbundets stödmodell.

Till min stora förvåning var centerpartisterna inte alls villiga till resonemang med oss om Författarförbundets förslag. Redan efter en mycket kort överläggning i utskottet begärde moderaterna bordläggning för att de tre borgerliga partierna skulle få tillfälle att diskutera sig fram till en gemensam linje. Centerpartiet nappade omedelbart på den krok som moderaterna kastade ut.

Herr Sundman har i en replik i Aftonbladet den 26 april gett sin version av överläggningarna kring litteraturstödet i utskottet. Där påstås att vi från socialdemokratiskt håll varit helt ointresserade av överläggningar och att vi ända fram till sista sammanträdet skulle ha haft bara ett verbaliserat förslag, nämligen propositionen. Jag är mycket häpen över herr Sundmans version.

Jag beklagar att herr Sundman inte kan vara här i dag, så att vi fått möjlighet att diskutera saken. Sedan nu utskottsbehandlingen emellertid är slut finner jag det angeläget att inför kammaren få redovisa min version.

Det måste ha stått klart för alla i utskottet att vi från den socialdemokratiska sidan var intresserade av att göra upp med utgångspunkt i Författarförbundets förslag. Jag har såväl i utskottet som vid samtal med enskilda ledamöter inom centerpartiets grupp särskilt framhållit att frågan om en lågprislinje borde vi väl kunna ena oss om. Jag har gjort det med hänvisning till att centerpartiet i sin partimotion självt har angett denna form av motprestation som ett förstahandsalternativ. Jag har framhållit att när nu författarnas egen organisation och de små förlagen begär en sådan stödmodell borde vi väl ta chansen att pröva den under den försöksverksamhet som ju reformen innebär. Mina vädjanden har emellertid förklingat ohörda. Jag beklagar detta ur saklig synpunkt. Men om nu centerpartisterna i utskottet inte är intresserade av en lågprislinje, så tycker jag att de skall stå för detta och inte skylla på att vi inte skulle ha velat förhandla. Jag hoppas att utskottets ordförande vill bekräfta att min version av utskottsbehandlingen är den riktiga.

I reservationen I till kulturutskottets betänkande har vi socialdemokrater och fru Ryding föreslagit att litteraturstöd skall utgå till ny svensk skönlitteratur för vuxna i huvudsaklig överensstämmelse med Författarförbundets förslag. Beträffande övriga kategorier av litteratur föreslår vi bifall till propositionen i alla delar.

Vårt ställningstagande innebär att vi delar den allmänna syn på det statliga litteraturstödet som kommer till uttryck i propositionen. De förslag som regeringen lagt fram uppfyller krav som det från principiella utgångspunkter finns anledning att ställa.

En viktig målsättning med litteraturstödet måste vara att i ökad utsträckning nå ut till människor med god litteratur. En hämmande faktor i det hänseendet är bokpriserna. Litteraturutredningen konstaterade: Den

rådande bokprisnivån upplevs allmänt som hög och förmodas därför verka hämmande på bokförsäljningen. Att den utgör ett starkt hinder för privata inköp – inte minst för ovana bokläsare – har också belagts i utredningens sociologiska undersökningar.

Utredningen konstaterar vidare att det ligger i förläggarnas intresse att ta ut högsta möjliga pris av köpvilliga och bokvana konsumenter. Det kan hävdas, säger utredningen, att prisnivån på originalutgivningen i stor utsträckning är anpassad efter vad de minst priskänsliga kunderna är villiga att betala. Utredningen konstaterar att det inom bokbranschen finns – jämfört med andra branscher – få prispressande faktorer.

Svaret beträffande dessa förhållanden är från moderaternas sida att det visserligen är beklagligt att böcker "upplevs som dyra". Men de konstaterar i sin partimotion att det tydligen inte går att framställa böcker billigare än som nu sker. Konkurrensen påstås vara bra – men något hopp om att den skall kunna hejda kostnadsutvecklingen har uppenbarligen inte moderaterna.

I folkpartiets motion är man mera intresserad av lågprislinjen. Visserligen tycker man sig se några, enligt min mening, mycket underliga argument emot en sådan ordning, t. ex. att lågpris ändå skulle bli för höga för att möjliggöra egna bokinköp, men i partimotionen föreslås att utskottet skall noga bearbeta denna fråga genom att ta fram ett fullständigt underlag. Jag har inte upplevt att folkpartiets representant i utskottet har visat prov på sådana ambitioner i detta hänseende som partimotionen rekommenderar.

Som jag tidigare nämnt föreslår centerpartiet i sin partimotion att förlagens motprestation i första hand skall vara ett lågt pris på böckerna.

Utgångsläget vid utskottsbehandlingen, sett utifrån partimotionerna, var således att endast moderata samlingspartiet saknade intresse för lågprislinjen. Men när man nu läser den borgerliga majoritetens förslag i utskottets betänkande, kan man konstatera att det är moderaterna som gått segrande fram. Av det intresse för en lågprislinje som folkpartiet och centerpartiet i sina motioner gett uttryck för blev det *ett intet* i utskottsbetänkandet. Majoriteten presenterar en högst märklig skrivning. De borgerliga partierna är nu starkt oroad över att bokpriserna stigit snabbt under 1960-talet. Sedan konstaterar de att det föreligger påtagliga risker för nya, kraftigare prishöjningar. Mot denna skrämmande utveckling har de borgerliga bara en from förhoppning om att kulturrådet vid överläggningar med bokbranschens företrädare skall diskutera och analysera frågan om böckernas prisnivå. "Rimligen bör därvid underlag framkomma för förslag om prisstegringshämmande åtgärder", skriver den borgerliga majoriteten i kulturutskottet. Kan man stå mera tomhänt? De borgerliga visar en häpnadsväckande likgiltighet inför prisutvecklingen när det gäller konkreta insatser.

Jag vill fråga företrädarna för utskottets majoritet: Vilka är era skäl för att avstå från kravet på ett lågt pris på böcker som erhåller stöd? Samtliga kulturarbetarorganisationer och representanter för flera av de små förlagen kräver en stödmodell av denna karaktär. Varför säger ni

då nej? Det måste väl vara i överensstämmelse med er kulturpolitiska målsättning att så många som möjligt skall kunna köpa bra böcker. Litteraturutredningen har belagt att de höga priserna utgör en hämmande faktor för bokinköp. Ni är starkt oroade över prisstegringarna, säger ni. Varför tar ni då inte chansen att införa försöksverksamhet som innebär krav på låga priser?

Författarna är upprörda över att de borgerliga säger nej till lågprislinjen. De små förlagen har uttalat sig för denna stödmodell. Bökköparna är naturligtvis i hög grad intresserade av prispressande åtgärder. Endast de stora förlagen har ställt sig avvisande.

Det klingar därför falskt när den borgerliga utskottsmajoriteten skriver under på utskottets betänkande i punkten 2, där det heter att den stödmodell som utskottet föreslagit beträffande "stöd åt utgivning av ny svensk skönlitteratur innebär påtagliga fördelar för de mindre och medelstora förlagen". Den skrivningen stämmer endast om riksdagen beslutar anta den stödmodell som vi föreslår i reservationen I.

Vi föreslår att utgivningsstöd skall utges endast under förutsättning att förlaget håller en lågprislinje. Fullt stöd bör utgå endast för bok som åsatts ett visst förlagsnettopris. Om den prisnivån överskrids bör stödet reduceras och helt utebli om ett övre pristak överskrids.

Den motprestationsmodell som majoriteten föreslår har allvarliga brister och knappast några kulturpolitiska fördelar. Majoriteten föreslår att förlagen skall gratis överlämna ett exemplar av stödd titel till varje fackbokhandel och varje något så när sorterad s. k. B-bokhandel. Ett motiv till denna motprestation sägs vara att bokhandeln därmed skulle erhålla en liten subvention.

Bokhandeln upplever på sina håll stora svårigheter. En spridning av ett begränsat antal gratisexemplar generellt till alla A- och B-bokhandlare torde emellertid inte nämnvärt förbättra situationen för de bokhandlare som har svårigheter. Det är ju först när de erhållna gratisexemplaren säljs som de innebär ekonomiskt stöd till bokhandeln i fråga. De små bokhandlare som nu upplever de största problemen kommer att ha större svårigheter än de stora bokhandlarna att sälja sina gratisexemplar och därmed tillgodogöra sig stödet. Jag menar att för att lösa bokhandelns problem behövs helt andra åtgärder, som då måste vara riktade.

Den borgerliga majoriteten föreslår att stödet till ny svensk skönlitteratur skall utgå med ett beräknat belopp av 4,8 milj. kr. Ställt i relation till minoritetens förslag om 3,3 milj. kr. framstår förstas majoritetens förslag som mera generöst. De borgerligas stödmodell innebär emellertid att en mycket stor del av stödet förbrukas på de gratisexemplar till bokhandeln som jag nyss berört.

Jag vill fråga utskottets talesman om den borgerliga utskottsmajoriteten har gjort någon bedömning av de konsekvenserna. Hur stor blir den urholkning av stödet som ni därmed åstadkommer?

Utskottsmajoriteten hävdar att när det gäller stöd till ny svensk skönlitteratur måste stödet utgå efter automatiskt verkande regler. Jag har

Fredagen den
23 maj 1975

*Statligt litteratur-
stöd, m. m.*

upplevt att detta varit en huvudfråga för de borgerliga utskottsledamöterna. Fixeringen vid begreppet "automatiskt verkande regler" återkommer i utskottets skrivning också i fråga om andra kategorier inom litteraturområdet. Även om utskottets majoritet nu godtar propositionen när det gäller stödet till skönlitteratur i översättning och facklitteratur, så kommer kravet på automatiskt verkande regler igen i form av bestämmelser av förslag till 1975/76 års riksmöte.

I vår reservation nr 1 har vi pekat på hur arbetsprocessen vid utgivning av böcker går till. Vi konstaterar att varje utgivning är beroende av ett urval. De som svarar för de urval som förlagen gör består av ett fåtal personer oåtkomliga för offentlig kritik.

Den generella metod som utskottsmajoriteten anvisar innebär också den en viss form av urval. Om en bok inköps av 24 bibliotek i 40 exemplar, eller om det gäller lyrik i 24 exemplar, så skall den enligt den borgerliga modellen erhålla stöd. Urvalsjuryn i de fallen utgörs av enskilda bibliotekarier.

De borgerligas rädsla för det urvalsförfarande som föreslagits i propositionen tycker jag mot denna bakgrund verkar något överdriven. Litteraturutredningen tog ställning för ett selektivt stöd för de flesta utgivningskategorier – klassiker, skönlitteratur i översättning, internationella standardverk samt barn- och ungdomslitteratur. Även om litteraturutredningen alltså förordade ett generellt stöd till ny svensk skönlitteratur för vuxna, så var dess argumentation för och emot den selektiva stödmodellen mycket mera nyanserad än utskottsmajoritetens krampaktiga upprepning av begreppet "automatiskt verkande regler".

I propositionen ges en rad exempel på insatser på kulturområdet som görs med tillämpning av ett urvalsförfarande. De har kunnat tillämpas på ett sådant sätt att urvalsbesluten blivit allmänt respekterade. Det är naturligtvis viktigt att sådana urval sker under former som garanterar insyn och möjlighet till kritik. Personer med sakkunskap och erfarenhet måste anlitas.

Rädslan för ett urvalsförfarande har drivit utskottsmajoriteten till ett häpnadsväckande ställningstagande beträffande barn- och ungdomslitteraturen. Av de 1,3 milj. kr. som föreslås i propositionen rycker de borgerliga bort 800 000 kr. Kvar blir 500 000 kr. till ett förhandsstöd för barnböcker av särskilt kostnadskrävande karaktär. Konsekvensen av de borgerligas ställningstagande blir, om de vinner i voteringen i kammaren, att den planerade försöksverksamheten med läsfrämjande åtgärder bland barn- och ungdom i samarbete med ungdomsorganisationerna inte kan genomföras. När utskottsmajoriteten under punkten 4 skriver att den delar departementschefens uppfattning om betydelsen av en försöksverksamhet med läsfrämjande åtgärder för barn och unga är ju det endast tomt prat, därför att den redan i sitt ställningstagande angående barn- och ungdomslitteraturen har ryckt undan alla förutsättningar för denna försöksverksamhet.

Jag konstaterar att den borgerliga modellen för litteraturstöd har stora

brister. Den har också utsatts för en förödande kritik från kulturarbetarnas egna organisationer.

De förslag som vi framför i reservationen 1 har helhjärtat stöd hos författare och andra kulturarbetare. Också de mindre förlagen förordar denna stödmodell. Vi menar att den typ av insatser som vi föreslår i reservationen i långt högre grad än utskottsmajoritetens förslag kan göra anspråk på att kallas en kulturpolitisk reform.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till reservationen 1, punkterna 1-5, reservationerna 2 och 3 samt följdreservationen till dessa, reservationen 25.

I detta anförande instämde fröken Sandell (s).

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Den 17 mars skrev Sveriges författarförbund till de politiska partierna och ställde ett förslag beträffande stödet för ny svensk skönlitteratur. Det var ett alternativ till regeringens proposition, och det har blivit också ett alternativ till de borgerliga partiernas linje. Vänsterpartiet kommunisterna ansåg Författarförbundets förslag motsvara väsentliga krav som i dagens läge kan ställas på ett statligt litteraturstöd. I vår motion om kulturpolitiken framförde vi därför Författarförbundets förslag som vårt eget. Socialdemokraterna i kulturutskottet har därefter anslutit sig till samma linje. Den gemensamma reservationen av s och vpk i detta stycke bygger alltså på vpk-motionen och på förslaget från Sveriges författarförbund.

Huvudlinjen i detta förslag är stöd till ny svensk skönlitteratur för vuxna med motprestation från förlagen i form av lågt pris på böckerna. Stödet skall utgå per titel. Förutsättningen för stöd är ett visst maximerat förlagsnettopris och att den enskilda boktitelns upplaga uppnår en viss minimiupplaga. Stödet består av ett fast belopp och en rörlig del i förhållande till antalet sidor i boken. Det är vad som på fackspråk kallas för ett selektivt efterhandsstöd inom ramen för ett bestämt antal titlar.

Fördelarna med detta förslag är framför allt att det syftar till att åstadkomma en lågprislinje på böcker. Man behöver inte göra många besök i en bokhandel för att förstå att de höga priserna på nyutgiven skönlitteratur i dag är ett stort hinder för människor med vanliga inkomster att kunna köpa de böcker de vill ha. Det är därför nödvändigt att söka pressa ned bokpriserna eller i varje fall att hindra deras fortsatta stegring. Det förslag som finns i reservationen är inte tillräckligt i detta stycke, men det är en början, och alla är på det klara med att det handlar om en försöksverksamhet, där goda resultat uppmuntrar till fortsättning på samma väg.

De borgerliga partierna har vägrat att bry sig om förslaget från Författarförbundet. Detta har föranlett förbundets styrelse att säga följande i ett nytt brev till de politiska partierna: "Sveriges författarförbund måste nu med beklagande konstatera att den borgerliga majoriteten i kultur-

utskottet valt en linje som icke befrämjar låga bokpriser, som icke stödjer småförlagen och som avvisas av samtliga svenska kulturarbetarorganisationer."

Vilka vill då de borgerliga partierna stödja? Jo, deras linje stöder de stora förlagen eller, skall vi inte rent ut säga det stora förlaget. Konstruktioner av deras litteraturstöd är ett stöd till de stora kommersiella förlagen, inte till småförlagen, inte till bokköparna genom billigare böcker. De avvisar t. o. m. litteraturutredningens förslag att det statliga stödet skulle begränsas på så sätt att ett förlag inte kunde få mer än 20 % av det totala stödet.

Från en del håll vill man föra diskussionen om litteraturstödet i termer av selektivt stöd i motsats till generellt stöd. Ingen framför emellertid förslaget att alla utgivna böcker, oavsett deras litterära nivå, skulle stödjas. Möjligen kan man säga att de borgerliga partiernas förslag har denna verkan, eftersom det skulle ges utan villkor beträffande förlagens pris-sättning. Men tittar man på antalet böcker som skulle komma i fråga för stöd så handlar det enligt de borgerliga partiernas beräkningar om mellan 300 och 350 titlar svensk skönlitteratur under det närmaste året. Författarförbundets, vpk:s och socialdemokraternas förslag förutsätter stöd till 400 titlar svensk skönlitteratur. Att kalla det borgerliga förslaget mer "generellt", mer allmänt, förefaller mot den bakgrunden vara en dålig lek med ord.

Det litteraturstöd vi förordar är selektivt i den meningen att det förutsätter ett urval som görs genom statens kulturråd och med utnyttjande av utomstående sakkunskap och överblick. Det är detta "urväljande" som man kritiserar från borgerligt håll. Och jag kan gärna gå med på att alla former av urval är diskutabla. Det finns en risk för otillbörliga hänsyn, för moment av undertryckande av vad man anser vara farlig och samhällsskadlig litteratur. När man diskuterar bokproduktionens problem är det väsentligt att utgå ifrån att alla åtgärder måste syfta till att bevara och stärka ordets frihet. Som Stellan Arvidson framhåller i sitt yttrande till litteraturutredningen är ordets frihet inte en angelägenhet enbart för dem som skriver. Den är lika viktig för dem som läser. Friheten gäller inte blott dem som vill uttrycka sina tankar och känslor, den gäller också alla dem som önskar ta del av dessa tankar och känslor. Principen gäller både författarnas och läsarnas frihet.

Det är hyckleri om någon påstår att det inte finns en process av urval också i den modell för bokstöd som de borgerliga partierna förespråkar. Det är bokförlagens kommersiella intressen som bestämmer utgivningens inriktning och omfattning. Bokförlagets utsikt till vinst spelar en avgörande roll för *om* ett manuskript utges och *hur* det utges.

I bägge fallen handlar det alltså om urval. Skillnaden består i hur urvalet sker och vilka som gör det. Det kommersiella intresset är verkligen ingen garanti mot otillbörliga hänsyn och mot undertryckande av viss litteratur. Det förefaller riktigare och renhårigare att en urvalsprocess sker öppet och av personer under ansvarighet än att det sker i det fördolda och

Fredagen den
23 maj 1975

*Statligt litteratur-
stöd, m. m.*

motiveras av bokförlagens profithänsyn.

Det för in på en annan fördel med Författarförbundets förslag, nämligen att det möjliggör att gränsdragningen mellan skönlitteratur och angränsande genrer görs mindre problematisk. Vi anser det självklart att debatt- och rapportböcker skall innefattas i stödssystemet för skönlitteratur. Men det är också nödvändigt att samma stödmodell snarast kommer till användning också när det gäller skönlitteratur i översättning, alltså att man även där försöker pressa ned bokpriserna.

Facklitteraturen har med det förslag som nu föreligger icke fått ett tillräckligt stöd. I vpk-motionen kräver vi att kulturrådet skall få i uppdrag att arbeta fram förslag om ytterligare stöd till facklitteraturen och att man därvid bör tillämpa lågprislinjen. Detta krav har tillgodosetts i den gemensamma reservationen.

En ytterst anmärkningsvärd sak i de borgerliga partiernas förslag är den kraftiga nedprutning man gjort av regeringens förslag om stöd för barn- och ungdomslitteratur – från 1 300 000 kr. till 500 000 kr. När Sveriges författarförbund talar om den bestörtning man känner inför nedprutning är det verkligen inga överord. "Sveriges författarförbund" – jag citerar – "vill med kraft protestera mot denna likgiltighet inför den svenska barnlitteraturen – en litteratur vars betydelse man knappast borde behöva understryka". – Säger inte dessa ord de borgerliga partierna något om den kulturfientliga hållning de intar på denna punkt?

När det gäller den inte mindre viktiga frågan om att med boken nå ut till läsarna vill jag understryka behovet av läsfrämjande åtgärder och av att också föra ut dessa på arbetsplatserna. Litteraturutredningen tog upp denna fråga, men den har sedan av någon anledning kommit bort i hanteringen. Vi anser att de av utredningen beräknade 500 000 kronorna till försöksverksamhet med läsecirklar på arbetsplatserna skulle vara väl använda medel och för fram detta förslag till riksdagens prövning.

Biblioteksväsendet har undergått en betydande utveckling under senare år, och detta är att hälsa med stor tillfredsställelse. Men verksamhetens både omfattning och kvalitet är ojämn i olika kommuner. Redan i motion vid riksdagens början föreslog vi införandet av en bibliotekslag, som skulle innehålla normer för folkbibliotekens verksamhet. Den andra sidan av detta förslag är att statsbidrag skall utgå till kommunerna för uppfyllande av dessa normer. Jag beklagar att vpk inte kunnat få stöd för denna tanke hos de övriga partierna. Även om förslaget nu faller, återkommer vi med det, och vi vet att vi därvid har stöd av många som är verksamma inom biblioteksväsendet.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna 1, 2, 3, 4, 5 och 6 till kulturutskottets betänkande nr 12.

En del är emellertid att tillägga. Om de förslag som vpk här stöder tillsammans med socialdemokraterna också vinner fru Fortunas gunst har utan tvivel ett viktigt steg tagits för att stödja utgivandet av god litteratur och göra denna tillgänglig för så många människor som möjligt. Men samtidigt är det förändringar som sker inom ramen för en alltjämt

Fredagen den
23 maj 1975

*Statligt litteratur-
stöd, m. m.*

övervägande kommersiell bokutgivning. Möjligen får de mindre förlagen större chanser att driva sin verksamhet och eftersom de ofta ger ut god litteratur är något därmed vunnet. Men det stora problemet finns kvar. Vi delar helt den mening som med skärpa framfördes av Stellan Arvidson i litteraturutredningen, att en framtid för svensk bokutgivning som motsvarar de krav som måste ställas inte kan skapas på den kommersiella vägen. Bokutgivningen liksom annan kulturproduktion måste frigöras från sitt beroende av de kapitalistiska krafterna. Möjligheten till profit skall inte få avgöra framställningen av kulturella goden lika litet som av andra nyttigheter.

Den fördyring av böckerna som skett särskilt under de senaste åren och det ohejdade profitmakeri som tar sig uttryck i spridningen av dålig kiosklitteratur har skapat en bokmarknad, som alltmer tenderar att komma i klar motsättning till alla demokratiska kultursträvanden. Dessa tendenser måste med kraft bekämpas. Kulturen står inte över klasserna och klasskampen. Det gör självfallet inte heller kulturpolitiken. För dem som till äventyrs inbillat sig något annat är det nyttigt att studera de politiska partiernas ställningstaganden till de problem som vi just nu behandlar.

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c):

Herr talman! Riksdagen befinner sig i dag i en mycket ovanlig, kanske man skulle säga unik, situation. Under fem och ett halvt år arbetade en ambitiös utredning med litteraturfrågor och presterade över 3 000 sidor när man lägger samman delbetänkanden och slutbetänkande. Utredningens arbete fick genomgående ett gott betyg.

Så kom då regeringens proposition i vår. När det gällde anslag och system beträffande den svenska skönlitteraturen fick den inte ett gott betyg. En praktiskt taget enhällig opinion vände sig mot den del av förslaget som gällde ny svensk skönlitteratur, som är det viktigaste avsnittet i litteraturstödsfrågan.

Propositionen försatte kulturutskottet i en besvärlig situation. Redan ett par dagar efter det att propositionen hade lagts var vi på det klara med att samtliga oppositionspartier var emot regeringens förslag. Därför skulle det bli nödvändigt för utskottet att konstruera ett eget förslag om stöd till utgivning av ny svensk skönlitteratur.

Sedan propositionen lagts kom styrelsen för Sveriges författarförbund med ett förslag till stöd åt ny svensk skönlitteratur som tillställdes partierna. Till detta förslag anslöt sig vpk, som herr Hermansson har redogjort för. Sveriges författarförbunds styrelses förslag bifogades vpk:s partimotion. Så småningom anslöt sig också socialdemokraterna i utskottet till det förslaget, och därmed var propositionen i den här frågan ur bilden.

I propositionen föreslogs att 500 000 kr. skulle fördelas i efterhand på ca 50 titlar. Dessa titlar skulle väljas ut av en nämnd eller en jury. Socialdemokraterna krävde att stödet till ny svensk skönlitteratur skulle vara selektivt, att det skulle fördelas i efterhand av en särskild nämnd

och att det skulle utgå endast till de skönlitterära böcker som följde lågprislinjen.

Utskottets vice ordförande ville att jag skulle bekräfta vad han hade att säga om att vi skulle försöka resonera oss samman. Ja, visst frågade Georg Andersson om vi inte skulle försöka komma överens. Men han kunde inte ge efter på det han i dag har framfört såsom reservant, utan han krävde att det selektiva stödet skulle fördelas i efterhand av en särskild nämnd och följa en lågprislinje. När vi från de icke-socialistiska partierna inte kunde ansluta oss till dessa krav från socialdemokraterna, fick vi påbörja ett arbete för att åstadkomma den skrivning som sedan har blivit majoritetens.

Intresset för vårt arbete har av pressen att döma varit stort. Vi är glada för det. Kulturfrågorna är viktiga, och det är bra att de diskuteras. I dag föreligger två förslag från utskottet, men det är inte å ena sidan regeringens förslag och å andra sidan oppositionens. I stället är det ett av majoriteten utarbetat förslag å ena sidan och å andra sidan ett förslag som förts fram i en vpk-motion, som nu stöts av socialdemokraterna. Som jag redan har sagt har vpk i sin motion hänvisat till den skrivelse som riksdagspartierna fick från styrelsen för Sveriges författarförbund.

I reservationen I beskrivs förslaget – det skymtar fram också i dag – som ett nytt förslag. Men det är en låtsaslek. De grundläggande tankarna i den nämnda skrivelsen från styrelsen för Författarförbund är de som framförs i Författarförbundets remissyttrande över litteraturutredningens förslag. Förslaget har stått i departementets bokhylla en lång tid. Hade man från början ansett att detta förslag var så förträffligt, hade det funnits möjlighet att ta hänsyn till detsamma redan vid propositionsskrivningen. Men nu används förslaget såsom räddningsplanka, sedan det stått klart att propositionens förslag inte kunde godtas av kammaren.

I litteraturstödsfrågan är motsättningarna koncentrerade till två punkter. Den ena är av ideologisk art – vilket gör debatten särskilt intressant – nämligen frågan om hur litteraturstödet skall fördelas. Den andra punkten är av mer praktisk-ekonomisk natur och gäller villkoren för att ett stöd skall ges – med andra ord lågprislinjen. Regeringen kallar sitt förslag selektivt, vilket det verkligen är. En nämnd skall i efterhand välja ut 50 titlar som skall få stöd. Reservanterna har föreslagit att stödet bör utformas såsom ett selektivt efterhandsstöd inom ramen för 400 titlar. Uppdraget att fördela stödet föreslås att ges åt statens kulturråd. Vi skall således välja mellan ett system med en nämnd, som bestämmer vilka titlar som skall få statligt stöd, och ett system, som fungerar efter automatiskt verkande regler inom på förhand givna ramar.

Utskottsmajoriteten godtar inte att denna nämnd – eller kulturrådet som också kan betecknas som en nämnd – utser vilka böcker som skall få statligt stöd. Vi följer i stället litteraturutredningens linje: ingen nämnd som plockar in och ut de titlar som skall få stöd eller ej. För mig är det en gåta att Författarförbundets styrelse över huvud taget kan tänka sig ett nämndförfarande med allt vad det innebär av risker för ovid-

kommande politiska, moraliska och konstnärliga värderingar som påverkar fördelningen av det statliga stödet.

Herr Hermansson har i sitt anförande talat om riskerna med detta urvalssystem. Reservanterna framhåller helt riktigt att i skönlitterär form framförs många gånger kritik som väcker debatt och att experiment med den litterära formen kan upplevas som främmande eller rent av frånstötande. Det är riktigt, men vi måste låta författarna skriva, även om det går stick i stäv med våra egna politiska och konstnärliga värderingar. Det ingår i vår politiska grundsyn att vårt samhälle skall fritt få debatteras och diskuteras, och det ingår i vår grundsyn att *samhället skall skapa förutsättningar för ett rikt kulturliv men inte styra det*. Det är dessa ideologiska skäl som gör att vi inte vill att en nämnd skall i efterhand fördela stödet, utan vi vill ha, som jag tidigare har sagt, ett automatiskt verkande system.

Utskottet har valt att följa litteraturutredningens förslag till stöd för ny svensk skönlitteratur, dvs. att stöd skall utgå till alla böcker som enligt bibliografiska institutet vid kungl. biblioteket rubriceras som samlingar, romaner och noveller, aforismer, dramatik, poesi och essäer. Utskottet betonar att bedömningen av vad som är skönlitteratur måste vara generös, detta med tanke på samhällsdebatterande böcker.

Jag vill här betona att det är angeläget att den enkla triviala underhållningslitteraturen inte erhåller något statligt stöd. Det är självklart. Av detta skäl föreslog litteraturutredningen en spärregel. Stödet skulle utgå bara till de titlar som i minst 40 exemplar inköpts av minst 24 bibliotek. Regeln 24 bibliotek och 40 böcker har kritiserats något. Risken skulle vara stor att den s. k. triviallitteraturen får stöd, böcker som det inte finns kulturpolitiska skäl att gynna. Jag vill då nämna att enligt färskas uppgifter från Bibliotekstjänst i Lund har landets folkbibliotek under senare år följt en alltmer kvalitetsmedveten linje i vad gäller bokinköpen. Vidare har det hävdats att vissa mer exklusiva böcker skulle falla utanför stödet därför att de inte inköps i 40 exemplar.

Utskottsmajoriteten har tagit fasta på den kritiken. Därför föreslår vi att prosadebuter, lyrik, dramatik, essäer och aforismer skall få statligt stöd om de inköps av 24 bibliotek. Vi följer här det förslag som framförts av Bibliotekstjänst i remissvaret över utredningens betänkande. Jag vill påpeka att det finns 24 länsbibliotek i landet och att dessa regelmässigt inköper all s. k. exklusiv litteratur. I vad gäller lyriken kan framhållas att Lunds stadsbibliotek enligt den ordning som vi kallar för ABC-ordningen inköper all nytgivnen lyrik. Enligt de uppgifter vi fått är det nära nog helt säkert att nytgivnen lyrik inköps av minst 25 bibliotek i landet.

Majoritetens förslag innebär att avgörandet om stöd till ny svensk skönlitteratur förflyttas från en liten central nämnd till vårt lands bibliotek. Enligt vår mening är denna decentralisering av besluten av stor betydelse. De beslutsprocesser som avgör folkbibliotekens inköp av ny svensk skönlitteratur framstår för oss i utskottsmajoriteten som förtroen-

deingivande. Vi har det uppfattningen att det inte finns någon bättre urvalsprincip till hands än den som förordas av litteraturutredningen. Den bör prövas och förbättras, om erfarenheterna visar att detta behövs.

Vi har stort förtroende för biblioteken och deras bibliotekarier. Vårt lands bibliotekarier har kulturpolitisk medvetenhet och känsla av ansvar för sina uppgifter att sprida bokläsandet och stötta litteraturen. Att vi i vårt land har ett biblioteksväsende som hävdar sig gott vid internationella jämförelser är till stor del deras förtjänst. Om vårt förslag vinner riksdagens bifall, är jag övertygad om att vårt lands bibliotekarier också kommer att bli medvetna om att de fått en ny kulturpolitisk uppgift.

Nyss framhöll jag att det är på två punkter som majoritetsförslaget i princip skiljer sig från minoritetsförslaget när det gäller stödet till litteraturen. Den ena punkten, frågan om stödet skall utdelas av en nämnd eller efter ett automatiskt verkande system, har jag nu behandlat. Den andra punkt där vi skiljer oss åt är den som reservanterna kallar för lågprislinjen. Jag vill framhålla att vi inom majoriteten är bekymrade över prisutvecklingen på böcker. Frågan om lågprislinje berörs inte alls i regeringens proposition, men den är som jag sagt tidigare i dag inte aktuell på det här området. Svenska författarförbundets styrelse har framfört förslaget om lågprislinje, och det är ju detta förslag som utgör grundvalen för reservationen.

Jag vill gärna säga att vi inom centern är mycket intresserade av ett litteraturstödssystem som leder till lägre priser på böcker. Jag vill erinra om att vi i centerns partimotion med anledning av propositionen framhåller just det väsentliga i att ett statligt litteraturstöd bör få prispressande effekter. Detta håller vi fast vid.

Men den bittra sanningen är att vi i den dagsaktuella situationen inte ser några möjligheter att etablera statligt stöd som ger omedelbara effekter på priset på ny svensk skönlitteratur. Det kunde inte litteraturutredningen heller göra, fast den arbetade med detta och hade en avsevärt längre tid till förfogande än den vi hade i utskottet.

I centerns partimotion framhåller vi att det som motprestation från förlagen i första hand bör övervägas att ställa krav på visst maximipris för de böcker som skulle få statligt stöd. Vi har kritiserats för detta. Och herr Georg Andersson i Lycksele har kritiserat oss i dag för att vi inte i utskottet höll benhårt på den linjen. Det skall då sägas att vi under utskottsarbetet fann att vi inte kunde uppnå den önskvärda prispressande effekten med det fåtal miljoner som inledningsvis kunde lösas för stöd till ny svensk skönlitteratur. Det är bara så.

Enligt reservationen bör statligt stöd utgå endast till de böcker som håller ett förlagsnetto i den storleksordning som angivits i Författarförbundets styrelses skrivelse av den 17 mars, som herr Hermansson erinrat om. Det innebär att boken kommer att kosta ca 30 kr. över disk.

I den litet mer oansvariga debatten har det sagts att om riksdagen antar Författarförbundets styrelses förslag – alltså reservationen I – skall man med en insats av totalt 3,3 milj. kr. uppnå den effekten att all

Fredagen den
23 maj 1975

*Statligt litteratur-
stöd, m. m.*

ny svensk skönlitteratur skulle kosta högst 29–30 kr. i bokhandeln. Så blir naturligtvis inte fallet.

Situationen är den, som litteraturutredningens branschstudie visar, att de flesta titlar som utges i Sverige går med förlust och att förlagsverksamheten bygger på systemet "gungorna och karusellen". Ett fåtal titlar går ihop eller ger vinst och med den vinsten liksom subventioneras utgivningen av de många titlar med få köpare som går med förlust.

Vad man kan anta skulle komma att hända om reservanternas förslag går igenom är att förlagen skulle ta emot statligt stöd för den litteratur man vet kommer att ge förlust, men avstå från statligt stöd för de titlar som man kan räkna med skall säljas i hyggligt antal. Vi skulle därmed få två olika typer av böcker.

I utskottet har vi, under den korta tid som stått till vårt förfogande, vid analysering av bokutgivningens ekonomiska villkor inte kunnat komma fram till annat än att det är en omöjlighet att med de få miljoner som ställs till förfogande åstadkomma en ordentlig sänkning av bokpriserna. Det går inte att med några få miljoner i statligt stöd nå fram till den radikala sänkning av bokpriserna som man i propagandan söker göra gällande.

Jag vill i det här sammanhanget påpeka att en radikal sänkning av bokpriserna i hög grad också påverkar författarnas ekonomiska villkor. Det är här fråga om ett utomordentligt stort och komplicerat problem där det ena griper in i det andra. I den situationen har vi valt att föreslå att förlagen's motprestation inför ett statsstöd skall begränsas till att de gratis levererar ett exemplar av varje titel som erhållit stöd till alla landets s. k. A-bokhandlare och något så när sorterade B-bokhandlare. Denna motprestation kan genomföras smidigt. Detta säkerställer att den nya litteraturen verkligen finns tillgänglig för inköp i våra boklädor. Det är givetvis av värde att den kan demonstreras, levereras och finns på plats.

I likhet med Författarförbundets styrelse och därmed reservanterna föreslår vi att stödet skall utgå enligt den arkersättningsregel som formulerats av litteraturutredningen.

Prisfrågorna bör klaras upp genom överläggningar mellan statens kulturråd, förlagen, bokhandeln och författarna. Biblioteken kanske också skall vara med i bilden. I och med att sådana förhandlingar kommer till stånd har vi fått ett instrument för diskussion och för analys av bokpriserna. Jag skulle bli mycket förvånad om det inte vid varje sådan överläggning kommer att finnas en punkt som handlar just om pris-sättningsfrågorna.

Det är min uppfattning att författarna-upphovsmännen bör få en tung roll vid dessa förhandlingar. Dem förutan skulle vi ju inte ha någon svensk litteratur.

Det finns ett annat avsnitt där meningarna också går isär – och det har tagits upp av de två talare som varit uppe före mig – nämligen barn- och ungdomslitteratur. Propositionen föreslår 325 000 kr. i förhandsstöd till vissa böcker som är dyra att producera, inte minst med hänsyn till

illustrationerna. Utskottet vill höja beloppet till 500 000 kr. Vidare föreslås i propositionen att 975 000 kr. skall anslås till efterhandsstöd. Detta skulle utgå till andra barnböcker.

Utskottsmajoriteten har efter ingående diskussion inte kunnat acceptera förslaget. Vi avvisar det selektiva systemet när det gäller ny svensk skönlitteratur för vuxna. Av samma skäl måste vi avvisa ett selektivt urvalssystem när det gäller barn- och ungdomslitteratur. Här kommer man åter in på det ideologiska ställningstagandet. Vi kan inte acceptera att en liten snävt sammansatt grupp utser de böcker som skall få stöd.

Av litteraturutredningens arbete framgår att det är svårt att konstruera ett automatiskt verkande system för barn- och ungdomslitteratur. Men enligt utskottsmajoritetens mening bör det ändå, med utgångspunkt i litteraturutredningens betänkande och avlämnade remissvar, vara möjligt att bygga upp regler för ett sådant system också för barn- och ungdomslitteraturen.

Utskottet har därför föreslagit att riksdagen beställer ett förslag från regeringen i denna fråga till nästa riksmöte. Jag vill betona att vi alla inom utskottsmajoriteten är utomordentligt väl medvetna om betydelsen av att vi får ett effektivt stöd till barn- och ungdomslitteratur. Detta är egentligen den grundläggande förutsättningen för en på längre sikt vettig litteraturpolitik. Det är ju i barnåren som man grundlägger de goda läsvanorna.

Vi har således inte avvisat ett stöd till barn- och ungdomslitteratur, men vi har begärt ett bättre förslag och ett bättre stöd från regeringen. Under den korta tid som stått utskottet till buds har vi inte själva kunnat åstadkomma ett sådant förslag, och det må vara oss förlåtet. Men skulle det vara så att regeringen inte anser sig kunna komma med tillfredsställande förslag till nästa år, skall vi naturligtvis i utskottet göra vad vi kan för att få fram ett förslag. Vi känner emellertid mycket varmt för ett omfattande och rejält stöd till denna sektor av litteraturen. Jag tror att såväl barnboksförfattare som barnboksläsare kan lita på riksdagen därför att vi alla har ett stort intresse av denna fråga.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen 7. I övrigt yrkar jag bifall till vad utskottet hemställt.

Herr ANDERSSON i Lycksele (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber först att få tacka utskottets ordförande för att han har bekräftat att min version av utskottsbehandlingen är den riktiga.

Sedan sade herr Mattsson i Lane-Herrestad att jag i de försök till överläggningar som gjorts ställde två krav: dels att stödet skulle vara selektivt, dels att det skulle innehålla en lågprislinje. Det är i och för sig riktigt. Jag sade här tidigare att vi i det avscendet utgick från Författarförbundets förslag. Jag tyckte att vi kunde göra det också därför att centerpartiet i sin partimotion hade gått väldigt långt när det gäller lågprislinjen. Jag vill fortfarande ställa frågan: Varför avstår ni från att pröva en stödmodell som innebär krav på låga priser på böckerna?

I er partimotion skrev ni: "När det gäller frågan om motprestationer från förlagen bör det enligt vår uppfattning i första hand övervägas att ställa krav på ett visst maximipris. Frågan måste i så fall lösas genom förhandlingar mellan staten och bokförlagen. Går det inte att uppnå sådan överenskommelse, bör förlagen efter beslut av regeringen åläggas att som motprestation för lämnat stöd ställa ett visst antal exemplar till bokhandelns förfogande." Från centerpartiet menade man att först om det absolut inte går att tillämpa en lågprislinje kan man pröva den andra motprestationsmodellen – gratisexemplar av ett visst antal böcker. Det skrev man i sin partimotion, men en vecka senare satt man i utskottet för att behandla detta och gjorde inget försök att pröva den linjen. I utskottets betänkande hänvisar man till litteraturutredningen, som ingående skulle ha penetrerat detta problem. Det kan ifrågasättas om utredningen gjort detta. Hur som helst var utredningens betänkande känt när motionen skrevs. Centerpartiet har en framstående ledamot i utskottet som också tillhörde litteraturutredningen och var med om att penetrera den här problematiken. Ändå skrev centerpartiet i partimotionen att lågprislinjen i första hand borde prövas – jag skulle vilja säga prövas till varje pris. Så framställs det i motionen.

Varför har ni inte i utskottet begärt ordentligt underlag för en prövning av lågprislinjen? Författarförbundet har ställt det kravet, och vi har också fått det från de små förlagen. Det kan under alla förhållanden vara värt att göra ett försök under försöksverksamheten.

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets vice ordförande upprepar frågan varför vi avstår från förslaget om en lågprislinje. Jag försökte – även om kanske min pedagogiska förmåga inte räckte – att redogöra för att vi under vårt arbete med frågan kom underfund med att de få miljoner kronor vi hade till förfogande inte kommer att ha någon större inverkan på lågprislinjen. Det går inte att försöka säga till människorna att om vi anslår 3,3 miljoner kommer man att kunna köpa ny svensk skönlitteratur för ca 30 kronor per band.

Att vi har hänvisat till litteraturutredningen är väl inget egendomligt. Den höll ju, som jag sade, på i fem och ett halvt år. Det är inte underligt om man lutar på vad den har att säga. Den har ju i Boken, som betänkandet heter, givit exempel på hur svårt det är.

För resten sade herr Andersson i Lycksele själv att litteraturutredningen kommit fram till att det finns få prispressande möjligheter i det system som man har här i vårt land då det gäller bokutgivning med olika förlag.

Herr ANDERSSON i Lycksele (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Mattsson i Lane-Herrestad upprepar att man vid utskottsbehandlingen kom underfund med att några få miljoner inte kunde ha någon större verkan på priserna. Jag är överraskad över detta. Jag har inte upplevt någon ingående diskussion, någon ingående pene-

Fredagen den
23 maj 1975

*Statligt litteratur-
stöd, m. m.*

tering av den här problematiken i utskottsbehandlingen.

Litteraturutredningens synpunkter var kända när ni skrev motionen. Ni ställde ändå förslaget att pröva lågprislinjen, och förslaget backades upp från den fackliga organisationens sida och ifrån de små förlagen. Men ni var ovilliga att diskutera den här frågan, det vill jag verkligen betona.

Nu kryper ni bakom litteraturutredningen. Det är ett dåligt skydd i det här fallet, för den var redan känd när ni skrev motionen.

Jag ställde i mitt huvudanförande också frågan om ni har bedömt effekterna av er motprestationsmodell, som innebär utdelning av gratisexemplar till bokhandeln. Jag frågade hur stor del av de 4,8 milj. kr. som ni vill satsa på litteraturstödet som kommer att ätas upp av er konstruktion med motprestationsexemplar. Det har hävdats att er modell skulle garantera ett stöd åt debutanter och lyriker. Jag vill hävda att er stödmodell med krav på motprestation i form av gratisexemplar innebär, att kostnaderna blir så stora för förlagen i de fall när säljförväntan är mycket låg, att det finns uppenbar risk för att förläggarna söker stöd endast för de böcker som de bedömer kommer att gå bra, dvs. böcker som i själva verket inte behöver stöd. För de böcker som man bedömer kommer att gå dåligt söker man däremot inget stöd; och därmed är det risk för att de över huvud taget inte kommer ut.

Jag vill upprepa frågan: Har ni verkligen analyserat denna aspekt eller är den lika dåligt penetrerad som ert resonemang beträffande lågprislinjen?

Vidare sade herr Mattsson i sitt huvudanförande att man på hans håll inte har avvisat stödet till barn- och ungdomslitteratur utan har begärt ett bättre stöd. Nej, ni har avvisat barnboksstödet. I propositionen föreslås 1,3 milj. kr. i sådant stöd, och detta tillstyrker vi i reservationen 1. Ni tillstyrker 500 000 kr. Det går väl inte att förneka att ni har prutat på stödet till barn- och ungdomslitteraturen med 800 000 kr.

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c) kort genmäle:

Herr talman! Det verkar som om Georg Andersson är överraskad när man ärligt och uppriktigt redovisar hur det ligger till. Georg Andersson vet lika väl som jag att motionen om stödet till barn- och ungdomslitteraturen skrevs under tidsmässigt mycket pressade förhållanden. Det hade framlagts många propositioner, som vi skulle gå igenom. Om vi beträffande ett av de förslag som framlades – och som vi för all del håller fast vid – anser att det inte *nu* finns möjligheter för ett genomförande, kan det väl inte vara så överraskande.

Georg Andersson säger då att vi kryper bakom litteraturutredningen. Ja, det är ju litteraturutredningens förslag, fastän något förbättrat, som ligger till grund för utskotsmajoritetens förslag. Vem kryper Georg Andersson bakom?

I vad gäller effekten av att varje fackbokhandel skulle få ett exemplar av varje stödd titel vill jag säga, att detta är en läsfrämjande åtgärd.

som vi satsar på som en service för den stora allmänheten.

Herr Andersson beskyller oss vidare för att dåligt ha underbyggt vårt förslag när vi bygger på en stor statlig utredning. Jag vidhåller att vi inte har avvisat att stöd skall lämnas till barnlitteraturen. Vi vill dock att stödet skall utgå efter ett annat system än det som föreslås av reserverna.

Herr talmannen anmälde att herr Andersson i Lycksele anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Fru MOGÅRD (m):

Herr talman! Med proposition 1975:20 har vi fått del 2 i den nya statliga kulturpolitiken och börjar nu få en klar bild av vad regeringens kulturpolitik i dag innebär.

Enligt min mening tar statsrådet Zachrisson – ansvarig för kulturpolitiken – frågorna i en egendomlig ordning. Förra året rörde förslagen mest de s. k. kulturkonsumenterna, i år handlar det om kulturprodukter, och först nästa år kan vi kanske få se förslag som rör "producenterna", kulturskaparna.

Från moderata samlingspartiet har vi under en följd av år hävdad att en av de mest angelägna och brådskande kulturpolitiska åtgärderna måste vara att lösa frågan om de yrkesmässiga kulturskaparnas arbets- och levnadsvillkor. Den ordning som statsrådet tagit upp frågorna i är belysande. Solidariteten med kulturskaparna, som ju är en förhållandevis liten grupp, är inte så mycket att skryta med.

Och kulturskaparna har anledning att vara allvarligt oroade inför framtiden. Kulturministern aktualiserade förra året ännu en gång den befängda idén om "kulturell allemansrätt", dvs. ett avskaffande av upphovsrätten, och sade bl. a.: "Om kulturarbetet ytterst finansieras av vårt gemensamma produktionsöverskott, bör inte dess resultat vara tillgängligt för alla?"

Det är – som så ofta – svårt att veta vad herr Zachrisson menar. Men jag tror att detta yttrande visar två saker som är utmärkande för socialdemokratisk kultursyn. Om kulturen finansieras av vårt gemensamma produktionsöverskott, som herr Zachrisson säger, skall man väl dra paralleller med skolan, försvaret och liknande, och avsikten är väl att kulturprodukter bara skall komma oss till del genom statens-samhällets försorg. Vi vänder oss med skärpa mot ett sådant synsätt. Alternativt avses kanske att kulturen är något som faller utanför all annan samhällsverksamhet. Vi avvisar också sådana tankegångar – vi anser att kulturen lika väl som annan mänsklig verksamhet hör till vårt dagliga liv och inte är någon sorts i och för sig önskvärd överflödsgärning.

Vidare: Herr Zachrisson menar att kulturarbetarna och deras arbete är något som samhället har förfoganderätt över, och konstnärerna själva har inte rätt till det och inte rätt att förhandla om rättmätig betalning för det. Det är för mig ofattbart att en företrädare för ett parti som står

fackföreningsrörelsen nära kan förfäktat sådana idéer. Man behöver bara överföra tankegångarna till andra yrkeskategorier i samhället för att inse hur förolämpande tanken är för hela konstnärskollektivet.

Från moderat håll vill vi kraftig understödja den yrkesmässiga kulturverksamheten, och det är därför kulturskaparnas arbetsvillkor är av stor betydelse. Men också kulturinstitutioner – inte minst centrala museer och de kungl. teatrarna – måste gynnas. Socialdemokraterna däremot förefaller att vilja prioritera amatörismen.

Decentralisering av kulturutbudet kan förefalla som något som vi från alla partier vill gynna. Men väsentligt är givetvis då vad man avser med decentralisering. För vår del menar vi en ordning där de enskilda medborgarna kan påverka utbudet och där de har ett så långt möjligt fritt val. Om mycket makt och inflytande i kulturlivet koncentreras till ett centralt organ, nämligen kulturrådet – och det är uppenbarligen avsikten att fortsätta på den vägen – är det stor risk för att vi får en centraliserad decentralisering, en hierarki av beslutande organ med kulturrådet i toppen. Socialdemokraterna vill ge de s. k. folkrörelserna en avgörande ställning och anser därmed att människors inflytande blir tillgodosett. Men för det första måste då alla folkrörelser ha likvärda villkor – så är inte alltid fallet, som bekant – och för det andra är det ju så, att också folkrörelserna har sin hierarki, där ledningen inte alltid är beredd eller har möjlighet att lyssna till de enskilda människorna och ta hänsyn till deras skiftande önsningar och behov. Socialdemokraterna talar om grupper – vi talar om de enskilda människorna.

I förra årets kulturproposition hade ett delmål formulerats så: "Kulturpolitiken skall motverka kommersialismens negativa verkningar inom kulturområdet."

Enligt vår mening bör negativa verkningar bekämpas varifrån de än kommer. Resonemanget i propositionen gick emellertid ut på att kommersialism över huvud taget var förkastlig. Och det resonemanget återkommer i årets kulturproposition. Enskild verksamhet, marknadsekonomi, utnyttjande av prismekanismen – det är kommersialism, och kommersialism är, särskilt då det gäller kultur, oerhört fult. Vi kan inte dela den värderingen. Det har – långt före den tidpunkt då socialdemokraterna tror att de upplämnat kulturen – varit så att enskild verksamhet och enskilda initiativ inom kultursektorn burit upp kulturlivet, i ett samspel med människorna. Det är fortfarande i stor utsträckning så. Och det är brister i marknadsekonomin verknings sätt som samhället skall söka råda bot på; någonting annat skulle innebära stora faror för kulturens bestånd här i landet och för kulturens frihet – frihet för kulturskaparna och för de s. k. kulturkonsumenterna.

Det råder inget tvivel om färdriktningen i den nya socialdemokratiska kulturpolitiken: ökat samhälleligt inflytande också över denna sektor. Socialisering av kulturen – mycket tyder på att det är detta man kan befara. Men jag vill naturligtvis gärna bli motsagd på den punkten.

Det råder, såvitt jag kan se, total enighet om att kultursektorn i dag

Fredagen den
23 maj 1975

*Statligt litteratur-
stöd, m. m.*

har behov av ökat stöd från samhällets sida. Men eftersom man just inom denna sektor rör sig på ett mycket ömtåligt område, borde det vara självklart att åtgärder från samhällets sida vidtas med största möjliga beaktande av principen om kulturens frihet.

Då det gäller denna för kulturen livsviktiga princip intar emellertid socialdemokraterna en vacklande hållning. Det är uppenbart att man inte riktigt förstår – eller vill förstå – hur omistlig kulturens frihet i en demokrati är och, herr Andersson i Lycksele, hur ömtålig denna frihet är.

Ett fullgott exempel på denna vacklan är propositionen 1975:20. Det stöd till ny svensk skönlitteratur, som vi är eniga om att anse behövt, är i statsrådet Zachrissons tappning utformat så att det statliga kulturrådet skall fördela en liten summa pengar – 0,5 milj. kr. – på ett mycket begränsat antal boktitlar. Det är givetvis ett allvarligt hot mot kulturens frihet – det närmar sig statlig indirekt censur, vilket statsrådet Zachrisson så sent som den 21 september 1974 insåg. Då sade han: "Nackdelen" – med ett selektivt system – "är en risk för betänklig styrning och i sista hand censur." Men han har ändrat mening. För en tid sedan sade han i radio: "Huvudsaken är inte vilka böcker som stöds utan att de små förlagen får stöd."

Nu spelar det kanske inte så stor roll vad statsrådet Zachrisson anser i den här frågan. I varje fall har ingen i utskottet brytt sig om hans förslag.

Behandlingen i kulturutskottet av propositioner från utbildningsdepartementet är många gånger en långdragen och besvärlig procedur, där vi utifrån en ofta ofullgången text skall åstadkomma ett tillfredsställande underlag för ett riksdagsbeslut. Propositionen 20 har varit den i särklass svåraste att behandla. Den situation som regeringssidans företrädare har befunnit sig i är naturligtvis inte avundsvärd. Vad som varit angeläget för dem är att på något sätt rädda ansiktet, sedan herr Zachrissons förslag om stöd till ny svensk skönlitteratur visat sig oacceptabelt och politiskt omöjligt. Man har inte sett sig någon annan råd än att ansluta sig till vpk:s motion. Principen om kulturens frihet har inte stått fullt klar för socialdemokraterna i utskottet.

De borgerliga ledamöterna försökte ihärdigt under utskottsbehandlingen att få besked om var socialdemokraterna stod, när de inte stödde herr Zachrisson. Först nu, när reservationen föreligger, vet vi något mera. Beklagligtvis har socialdemokraterna i sin reservation åstadkommit en egendomligt osammanhängande argumentering för vpk-förslaget. Det är därför nödvändigt att ställa frågor – och att få svar på dessa frågor.

Utskottet konstaterar – står det i reservationen – "att de konkreta förslag som regeringen lagt fram väsentligen uppfyller de krav som det från principiella utgångspunkter finns anledning att ställa". Författarförbundet – vars förslag till stöd är det som framförs i vpk-motionen – anser däremot att propositionens förslag till stöd åt ny svensk skönlitteratur erhållit en olycklig konstruktion och innebär att förlagen, inte

litteraturen, stöds. Det är naturligtvis bakgrunden till Författarförbundets ändringsförslag. Då måste jag fråga: Har herr Zachrissons förslag, herr Andersson i Lycksele, en olycklig konstruktion eller inte? Bl. a. med en avsevärd höjning av anslaget anser sig Författarförbundet ha ändrat konstruktionen. Anser socialdemokraterna detsamma? Har ni ändrat konstruktionen?

Beslut om litterär utgivning skall kunna fattas utan att ovidkommande hänsyn hindrar ett seriöst konstnärligt skapande, säger man i reservationen. Och det är ett riktigt påpekande. Det är en för yttrandefriheten ytterst central fråga, säger man. Också det är riktigt. Man påpekar att de borgerliga motionerna förordar ett generellt verkande system. Reservanterna däremot förordar ett selektivt system, dock så omfattande att det har en någorlunda generell verkan. Hur skall nu besluten om stödberättigade titlar inom detta nästan generella system ske? Ja, man vill inte följa litteraturutredningens förslag att låta en sakkunnig kår – bibliotekarierna – med nära kontakt med läsarna indirekt göra urvalet. Man väljer i stället en byråkratisk procedur: kulturet rådet skall få uppdraget.

Vad kan nu skälet vara? Misstro mot bibliotekarierna? Eller bara en allmän förkärlek för byråkrati? Inser man inte att den lilla grupp personer – visserligen med erfarenhet och sakkunskap, hur nu det skall dokumenteras – som skall utföra urvalet kan göra ett snedvridet urval? Inser man inte att kulturet råds styrelse, med sin nuvarande sammansättning i varje fall, kan befaras utse en ideologiskt homogen grupp? Inser man inte att detta har konsekvenser för yttrandefriheten?

De borgerliga motionerna föreslår mer omfattande stöd till ny svensk skönlitteratur än vad propositionen föreslår. Ja, mindre kunde man ju knappast föreslå! Något sådant, säger reservanterna, kan man verkligen inte överväga innan man har fått utvecklingstendenserna inom bokbranschen ordentligt belagda. Hur är det då möjligt för reservanterna själva att utan en sådan granskning höja anslaget med 660 %, nästan sjudubbla det? Det skulle jag gärna vilja få svar på.

Beträffande de motioner som föreslår ett mera generellt stöd även för andra litteraturkategorier framhåller reservanterna att sådana förslag får man pröva sedan erfarenheter vunnits av stödsystemet. Är detta en hoppets strimma – har man ändå innerst inne insett att ett annat system än det selektiva är att föredra? Ja, någon principiell stringens har man i varje fall inte åstadkommit.

Vad menas med att stöd skall ges endast under förutsättning att *förlaget* håller en lågprislinje? Det finns inte med i Författarförbundets förslag, och det utvecklas inte i reservationen. Hur definierar man lågprislinje i detta fall? Hur skall lågprislinjen konstateras? Skall man gå in i bokförlagens kalkyler och se efter om de uppfyller detta diffusa krav?

Tankegångarna i reservationen hänger inte ihop. Det är nödvändigt att få klarhet i vad reservanterna egentligen menar. Majoritetens förslag är däremot klart och väl genomtänkt. Och det är naturligt att det förhåller sig så, då förslaget i huvudsak ansluter sig till litteraturutredningens för-

slag. Förslaget är grundligt utrett och remissbehandlat. Reservanternas och Författarförbundets förslag har dess värre tillkommit i största hast. Jag har naturligtvis stor förståelse för Författarförbundet som i det allvarliga läge som uppstått genom herr Zachrissons proposition försökt rädda vad som räddas kan. Men i riksdagen brukar vi vilja ha förslag som är väl beredda och kommenterade av skilda grupper i samhället, inte bara av de närmast berörda.

Naturligtvis innebär också majoritetens förslag indirekt att ett urval sker. Konflikten mellan generellt verkande system och ett selektivt system ligger inte där reservanterna tror. I förslagets utgivning är lektörer, ekonomichefer och företagsledningarna inblandade i urvalsproceduren. Det är sakkunnigt folk, och så länge vi har en rad olika förslag, stora och små, har man ändå garanti för att urvalet blir mångsidigt.

Men ekonomiska faktorer gör sig naturligtvis gällande. Det går inte för förlagen att ägna sig åt en totalt sett förlustbringande verksamhet. Det förhållandet att det inte i samma utsträckning som tidigare är möjligt att utge svårsåld litteratur aktualiserar behovet av samhälleligt stöd.

Det är därför av yttersta vikt att man slår vakt om allsidigheten och mångfalden i bokutgivningen. Men då gäller det att finna ett så långt möjligt generellt system i den meningen att det utgår automatiskt efter vissa på förhand bestämda regler. Detta är faktiskt av avgörande betydelse för kulturens frihet. Litteraturutredningen, som grubblade över problemet i flera år, fann en lösning som från principiella utgångspunkter ter sig acceptabel, nämligen att låta biblioteksinköpen vara avgörande.

Man bör naturligtvis eftersträva ett automatiskt verkande system också för andra litteraturkategorier, där samma risker för styrning eljest föreligger. Vi i utskottsmajoriteten begär att regeringen snarast arbetar fram sådana system för samhällsdebattböcker och för barn- och ungdomslitteratur. Om skönlitteratur i översättning behöver ett mera omfattande stöd bör detta också vara automatiskt verkande.

Emellertid finns det även behov av stöd inom en litteraturkategori för särskilda bostadsområden. Sådant projektstöd har föreslagits i propositionen beträffande klassiker, beträffande översättning av internationella standardverk inom facklitteraturen och beträffande barn- och ungdomsböcker med höga framställningskostnader. Projektstöd skall naturligtvis utgå som förhandsstöd. Detta kan vi utan vidare acceptera; däremot inte det selektiva efterhandsstödet till barn- och ungdomslitteratur. Jag måste inom parentes säga, att jag noterar med yttersta förvåning Författarförbundets styrelses kommentar till detta; den framfördes i ett brev härnäst. Pengar är nog bra, och barn- och ungdomslitteraturen behöver säkert pengar, men systemet för stöd är mycket viktigt, kanske särskilt viktigt när det gäller litteratur just för barnen.

Utskottets majoritet har framlagt ett klart och logiskt förslag som så långt möjligt försöker garantera kulturens frihet.

Herr Zachrissons förslag beträffande litteraturstödet var också klart och logiskt – om man nämligen vill godta att samhället skall ha en

styrande funktion inom denna kultursektor.

Socialdemokraterna i utskottet har inte velat följa herr Zachrisson. Jag kan förstå att det inte är en angenäm uppgift att behöva desavuera ett statsråd, men i sina ansträngningar att åstadkomma ett förslag där detta inte skulle märkas så tydligt, har man försökt sitta på en hel rad stolar samtidigt. Jag vägrar att tro att mina socialdemokratiska utskottskamrater ser så lättsinnigt på viktiga principfrågor som det kan förefalla av reservationen. De är visserligen beredda att, i stället för att hela litteraturstödet och principerna för detta skall avgöras i ett enda beslut, låta lotten avgöra beträffande varje litteraturkategori för sig och därmed riskera att åstadkomma ett sammelsurium av principer. Men jag vill inte gärna tro att det är deras avsikt.

Jag vädjade i utskottet allvarligt om att vi på allt sätt skulle anstränga oss att uppnå enighet i denna för kulturlivet i Sverige så viktiga fråga. Jag vädjar nu här i kammaren; herr Zachrisson har genom utskottsbehandlingen förlorat. Men det räcker med en förlorare. Låt inte riksdagsbeslutet bli en förlust för kulturens frihet!

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets förslag i punkterna 1-3.

Herr talman! I kulturpolitiken måste man, som på andra områden, prioritera. Läget är nu på många kulturområden att samhälleligt stöd ovillkorligen måste till för att förbättra – ja, ibland kanske rent av rädda situationen. Men det vore i hög grad oklokt om man enbart nöjde sig med att registrera en olycklig utveckling och sätta in allehanda stödåtgärder. De bakomliggande faktorerna förtjänar allt beaktande, om man skall kunna vända utvecklingen. Vad det ytterst handlar om är naturligtvis att förändra människors konsumtionsmönster, så att kulturprodukter och kulturupplevelser värderas högre än nu i valet mellan olika konsumtionsmöjligheter. Åtgärder för att sprida kulturintresset måste ges högsta prioritet.

Ett utmärkt exempel i detta sammanhang är just böcker. Det är naturligtvis ur kulturpolitisk synvinkel ytterst beklagligt att böcker upplevs som dyra och att stödåtgärder måste sättas in för att bokproduktionen skall kunna upprätthållas. Men böcker är inte dyra i sig, inte mer än andra produkter. Det beror helt på hur den enskilde prioriterar. Det finns ganska mycket i marknaden som kostar över 40 kr, som konsumenten utan vidare anser sig kunna köpa, medan den magiska gränsen just när det gäller böcker – för dem som faktiskt köper böcker – förefaller att ligga vid 40 kr.

Det är litet rörande att höra herr Andersson i Lycksele tala med så stora ord om det höga kostnadsläget – när det gäller böcker vill säga. Hur man just på denna sektor skall åstadkomma en kraftig prissänkning går herr Andersson inte in på. Han tror det räcker med att han gång på gång upprepar det magiska ordet lågprislinje. Herr Mattson i Lane-Herrestad har redan berört hur komplicerat det här problemet är. Det vore verkligen roligt om herr Andersson ville tala om för oss andra, läkunniga här i kammaren hur lösningen ser ut.

Fredagen den
23 maj 1975

*Statligt litteratur-
stöd, m. m.*

En väg att sprida kulturintresset är givetvis att göra kulturen mer lättåtkomlig. Därför är en decentralisering av kulturutbudet så viktig. Det är bakgrunden till att utskottsmajoriteten anser det befogat och nödvändigt med en höjning av anslaget till folkbiblioteken utöver vad propositionen föreslagit. Att utveckla biblioteksverksamheten i kommuner med svag biblioteksorganisation måste vara en angelägen uppgift, liksom att snabbt öka möjligheterna för kommuner med glesbygdsområden att inköpa bokbussar. Detta är av vikt, inte minst för barnen. Här kan faktiskt herr Andersson hitta en del av de pengar som han trodde hade trillat bort.

Bokhandeln – som utbildningsministern symtomatiskt nog alldeles glömt bort i sin proposition – har en viktig funktion i det svenska kulturlivet. Enligt min mening vore det befogat att betrakta bokhandeln som en kulturinstitution som snarare bör ytterligare utvecklas. Genom majoritetens förslag om ett exemplar av stödda böcker till varje bokhandel, får bokhandeln ett visst ehuru naturligtvis mycket begränsat stöd. Men vi anser att bokhandels situation bör närmare granskas och att man – där det visar sig att stöd behövs – snarast bör sätta in åtgärder. Kanske är det främst lagerstöd som behövs. Öckså antikvariatens betydelse måste uppmärksammas.

En bredning av kulturintresset och ett ökat aktivt deltagande i kulturlivet kan dock snabbast komma till stånd om åtgärder inriktade på barn och ungdom starkt prioriteras. Förskolan och skolan är de förnämsta instrumenten för att åstadkomma en ökad efterfrågan på kultur. Departementschefen understryker i propositionen 20 vilken vikt han fäster vid att dessa institutioner medverkar till att ge barnen erfarenhet av aktivt deltagande i vårt kulturliv. Och han redovisar skilda initiativ som tagits för att rikta uppmärksamheten på barnens kulturbehov.

Enligt min mening är det inte tillfredsställande att barnkulturfrågorna får denna splittrade bevakning. Insatser för dessa åldersgrupper måste planmässigt inordnas i den statliga kulturpolitiken. I moderaternas motion 792 belyses en hel rad problem som fordrar ingående överväganden. Självfallet kan skolans kulturfostrande uppgifter inte reduceras till en fråga enbart om de praktisk-estetiska ämnena i skolan. Skolbibliotekets roll som kulturinstitution måste preciseras. Tillgången på kvalificerad personal är inte tillräcklig.

Kulturen skall besöka skolan. Men som visas i motionen föreligger en betydande regional olikhet då det gäller besök i skolan av riksteater och rikskonserter; detsamma torde gälla andra kulturprogram. Det är ur många aspekter önskvärt att utövande konstnärer engageras i skolan – också här torde förhållandena skifta avsevärt mellan olika skolor. Men skolan skall också besöka kulturen: eleverna skall under sin skoltid göras förtrogna med de lokaliteter där kulturverksamheten bedrivs i vuxensamhället. Var och en som har kontakt med en skolstyrelse vet vilket begränsat ekonomiskt utrymme det finns för det ändamålet och hur ofta just anslag för detta får skäras ned eller bort.

I den statliga kulturpolitiken finns inga preciserade målsättningar för hur barn och ungdom i förskola och skola skall ges tillfälle till kulturell aktivitet. Läroplanerna tar endast då det gäller praktiskt-estetiska ämnen – och också där i ringa utsträckning – upp skolans kulturförmedlande uppgift. En målmedveten och planmässig påverkan till kulturförståelse förutsätter att mål och medel preciseras, och det torde kräva stora insatser från statens sida, inte minst av ekonomisk art.

Jag har här bara berört ett fåtal problem i sammanhanget. Det är uppenbart att det krävs en samlad översyn. Från moderata utgångspunkter är det klart otillfredsställande att frågan om barn och kultur förblir en fråga för en arbetsgrupp inom ett departement. Hela komplexet bör utredas av en kommitté med parlamentarisk medverkan.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan i punkten 3. Stöd till bokhandel och antikvariat, i punkten 12, Bidrag till folkbibliotek, och till reservationen 14. Övriga områden som behandlas i föreliggande betänkande kommer att beröras av fru Diesen.

I detta anförande instämde herr Oskarson (m).

Herr ANDERSSON i Lycksele (s) kort genmäle:

Herr talman! Fru Mogård sade i sitt anförande att ingen i kulturutskottet har brytt sig om propositionen.

Det är en intressant motsägelse gentemot den version av utskottsbehandlingen som herr Sundman gav i Aftonbladet vilken jag tidigare refererat till, där han menade att vi bara hade ett verbaliserat förslag, nämligen propositionen.

Nu har utskottets ordförande tidigare gett mig rätt när jag beskrivit utskottsbehandlingen, och jag hoppas att vi därmed kan lämna den delen av procedurfrågan.

Fru Mogård säger att hon enträget har försökt få veta var vi på den socialdemokratiska sidan står. Hon påstår att hon inte kom underfund med det förrän hon fick se reservationen. Detta är ju en uppföljning av den debatteknik som fru Mogård i andra sammanhang använder sig av. Det är helt klart att – och detta har också framgått av herr Mattssons i Lane-Herrestad tidigare inlägg – att vi har preciserat vår ståndpunkt. Herr Mattsson har sagt att vår ståndpunkt när vi ställde upp på Författarförbundets linje innebar att de centerpartistiska ledmöterna då inte kunde följa med utan gick över på moderaternas linje. Detta borde fru Mogård ha upptäckt vid utskottsbehandlingen. Nu var det väl emellertid i själva verket så, att fru Mogård var rädd för att mista greppet om centerpartiet vid behandlingen av den här frågan. Jag har tidigare – privat – gratulerat fru Mogård till den framgång hon har haft när hon har lyckats fånga in också centerpartiet till en samlad borgerlig linje i frågan. Därmed har hon ju lyckats med en sak som många moderater i andra sammanhang högt har åstundat, nämligen att åstadkomma en borgerlig samling. Men den har fått olyckliga konsekvenser för center-

Fredagen den
23 maj 1975

*Statligt litteratur-
stöd, m. m.*

partiet i detta sammanhang – liksom för övrigt så många gånger annars, när man gått ihop med moderaterna.

Fru Mogård gömmer sig sedan bakom en rad frågor till mig var vi står och vad det vi skrivit innebär osv. Jag uppfattar det som ett försök att undvika en diskussion om det dåligt genomtänkta förslag som majoriteten har avgett. Det har underkänts av den fackliga organisationen på det här området, och det tycker jag borde stämna fru Mogård till eftertanke. Hon hänvisar till litteraturutredningen i många sammanhang, men när det gäller barnboksstödet överger moderaterna, tillsammans med de övriga borgerliga partierna, litteraturutredningen och rycker bort den väsentliga delen av barnboksstödet.

Fru MOGÅRD (m) kort genmäle:

Herr talman! Ack, att det bara vore debatteknik när jag säger att jag först när reservationen förelåg fick reda på var socialdemokraterna stod! Men till skillnad från herr Andersson i Lycksele tycker jag faktiskt att principfrågorna är intressantare att diskutera än olika versioner av hur det har gått till i utskottet. Vi som sitter i utskottet kan ju göra upp privat om vad som har förekommit och vad som inte har förekommit.

Herr Andersson vill inte besvara mina frågor. Det är naturligtvis också en sorts debatteknik, men jag har aldrig upplevt att den har använts här i kammaren förut. Jag föreslår att herr Andersson omprövar det och i ett senare replikskifte gör en ansträngning att svara på frågorna. Det var dock seriöst formulerade frågor, som det vore intressant att få svar på eftersom reservationerna kanske skall ligga till grund för ett riksdagsbeslut.

Herr ANDERSSON i Lycksele (s) kort genmäle:

Herr talman! Om det har varit svårt för fru Mogård att få reda på var vi har stått vid behandlingen av denna fråga kan det bero på dels att fru Mogård inte har velat lyssna, dels att de borgerliga mycket tidigt under utskottsbehandlingen på moderaternas begäran övergick till enskilda överläggningar och att vi inte fick tillfälle att gemensamt diskutera våra ståndpunkter.

Fru Mogård säger att jag är ovillig att svara på frågor. Det är jag visst inte, men på korta replikminuter är det naturligtvis helt omöjligt att svara på 20–30 frågor som jag tror fru Mogård ställde!

Till yttermera visso har fru Mogård som företrädare för utskottets majoritet inte behagat ta upp den som jag tycker väsentliga principfråga som jag ställde i mitt huvudanförande. Jag fick inget svar av herr Mattsson i Lane-Herrestad, och jag hade därför hoppats att fru Mogård skulle ta tillfället i akt och svara på den. Frågan var: Har utskottsmajoriteten analyserat de effekter som motprestationsförslaget i er stödmodell innebär, och hur mycket av era 4,8 milj. kr. rycks undan från det effektiva stödet genom denna motprestation som innebär gratisexemplar till bokhandeln med mycket tvivelaktiga effekter? Förslaget har också kritiserats kraftigt

Fredagen den
23 maj 1975

*Statligt litteratur-
stöd, m. m.*

vid remissbehandlingen av litteraturutredningen.

Vi har försökt göra beräkningar på detta. Enligt dessa kommer man fram till att drygt 1,5 miljoner av de 4,8 miljonerna försvinner i er stödmodell. Därmed ligger ni faktiskt på en lägre nivå när det gäller effektivt litteraturstöd än vi gör med vårt förslag.

Fru MOGÅRD (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag håller fortfarande på att vi skall diskutera principfrågan. Men för att kammaren skall få klart för sig hur det har gått till i utskottet skall jag bara nämna att herr Andersson i Lycksele på ett tidigt stadium sade till mig att "moderaterna har skrivit en så elak motion att dem kan vi inte diskutera med". Det är vad han kallar för att inbjuda till samförståndslösningar.

Även om frågorna var många – men de var faktiskt inte så många, jag har skrivit upp dem och de är fem – kan väl herr Andersson i alla fall börja svara på dem, så kanske vi under dagens lopp kan få klarhet i en del saker. Speciellt tycker jag att det där med lågprislinje för förlagen är intressant. Det finns ingenting skrivet någonstans om det. Vi är många som förskräckligt gärna vill veta vad det egentligen innebär. Jag tycker nog att herr Andersson skall ta den frågan först.

Fru FRÄNKEL (fp):

Herr talman! "Ett levande och vitalt kulturliv är en omistlig del av ett mänskligare samhälle. – Ett kulturvänligt klimat förutsätter inte bara frihet och öppenhet. Det kräver också generositet och stimulans i ekonomiskt avseende." Detta är ett citat ur folkpartiets partiprogram angående kulturpolitiken. I partiets ställningstagande till innehålllet i förra årets kulturproposition och till detta årets har vi försökt förverkliga intentionerna i detta program.

Det beslut om den statliga kulturpolitiken som riksdagen fattade förra året var till stor del ett rambeslut. I det låg visserligen en rad viktiga förbättringar, t. ex. i form av ökade anslag till musik- och teaterinstitutioner, till fria grupper etc., men annars handlade beslutet mest om målen för den s. k. nya kulturpolitiken. Redan då stod det klart att det skulle fordras stora insatser från både stat och kommun för att ge ramen ett innehåll, för att ge de luftiga visionerna en konkret innebörd. Från folkpartiets sida förklarade vi oss beredda att medverka till det, och det löftet står fast.

Stora och viktiga områden saknades helt i fjolårets proposition. Det gällde bl. a. litteraturen och filmen. Men vi lugnades på den punkten med att man inom utbildningsdepartementet ville fundera litet mer på förslagen från litteraturutredningen och filmutredningen. Nu har man tänkt färdigt, och resultatet finns redovisat i propositionen 20. Lever man i den upp till löftena från förra året? Får de stora målen en konkret innebörd? Låt mig redovisa reaktionen hos en av dem som arbetat med den nya kulturpolitiken, författaren P. O. Engquist. Efter att ha redovisat

Fredagen den
23 maj 1975

*Statligt litteratur-
stöd, m. m.*

hur man inom kulturrådet ständigt hänvisade till de stora s. k. branschutredningarna, bl. a. litteraturutredningen, så fort det blev tal om konkreta åtgärder säger han: "Litteraturutredningen kom. De stora planerna var nu inte så stora, kostymen var en liten vante. Men ändå, det var alltid något. Nu kommer till slut propositionen med slutfacit. Och där står vi alla efter alla dessa år och tittar på det lilla, lilla resultatet. Känner vi oss generade mest? Snöpa? Eller bara lurade?"

Ja, det är frågan. För det är ett mycket magert förslag som utbildningsministern presterat. Av litteraturutredningens noga och mödosamt hopvävda förslag till ett ordentligt stöd till litteraturen återstår inte mycket. Litteraturutredningens förslag om ett generellt stöd till ny svensk skönlitteratur har i utbildningsministerns tappning – för att använda P. O. Engquists ord – blivit "en i sista stund på korrekturstadiet inslängd halv miljon". Vad som nu återstår är bara några fragment av en god tanke.

Men det är glädjande att kunna konstatera att ingen i utskottet, inte ens utbildningsministerns egna partikamrater, ansett det mödan värt att försvara propositionens urusla förslag till stöd för den svenska skönlitteraturen. Alla har varit på det klara med att det behövs insatser av en helt annan storleksordning än de som utbildningsministern föreslagit. Därför innebär både utskottsmajoritetens och reservanternas förslag en helt annan ambitionsnivå än propositionens. Oavsett vilka av dessa som blir riksdagens beslut kommer det därför att bli en seger för litteraturen och ännu ett nederlag för utbildningsministern.

Med majoritetens förslag kommer 4.8 milj. kr. i stället för 500 000 kr. att ställas till förfogande för att stödja den nya svenska skönlitteraturen. Med utskottsreservanternas förslag blir summan i stället 3.3 milj. kr. – ett förhållande som kan vara värt att notera även av andra än kammarens ledamöter.

I fråga om utformningen av stödet till den nya svenska skönlitteraturen har, som vi förut hört, utskottets majoritet och minoritet olika uppfattning. Låt mig då, herr talman, först säga att det här inte, som man lätt kan få intrycket av, rör sig om en utan om två frågor. Det gäller för det första efter vilka regler stödet skall fördelas och för det andra vilka motprestationer som skall krävas av förlagen. Det är från den utgångspunkten som utskottet närmast sig frågan – inte utifrån om man skall välja förslag som förts fram av den ena eller andra organisationen.

Ett selektivt efterhandsstöd som propositionen föreslår – ett stöd som fördelas av en jury efter individuell bedömning – rymmer faror, det har uttalats förut här i dag. Det ger utrymme för godtycke och kan lätt bli ett vapen för irriterade makthavare mot besvärliga kritiker. Det innebär också att förlagen aldrig på förhand kan avgöra om de kommer att få stöd för en bok eller inte. Den osäkerheten kommer att vara mest besvärande för de mindre förlagen. De har de snävaste marginalerna och är därför mest sårbara. Jag kan därför inte förstå dem som med hänvisning till bl. a. småförlagen förordar ett selektivt efterhandsstöd. Det är ju just hänsynen till dem som – vid sidan av omsorgen om yttrandefriheten

och litteraturens oberoende - gör att riksdagen bör avvisa förslaget om ett litteraturstöd byggt på juryval och i stället besluta om ett stöd som fördelas enligt automatiskt verkande regler.

Låt mig i det här sammanhanget också säga: Man utplånar inte den grundläggande skillnaden mellan ett selektivt och ett generellt stöd genom att öka antalet stödberättigade titlar inom det förra. Kvar står ju ändå att det skall ske en individuell bedömning bok för bok med allt vad det innebär av risker och osäkerhet. Herr Ahlmark kommer senare att ytterligare beröra frågan om fördelningsreglerna.

Beträffande motprestationer från förlagens sida för ett statligt stöd har i debatten nämnts två huvudalternativ: lågprissättning av böcker resp. fördelning av gratisexemplar till boklådor och dylikt. Herr Andersson i Lycksele: I folkpartiets partimotion framfördes att utskottet borde noggrant pröva såväl litteraturutredningens som Författarförbundets förslag eller anhålla om ett nytt förslag. Bägge alternativen har studerats ingående av utskottet under kontakter med företrädare för författare, förlag, bokhandel etc. Jag ställde frågor och fick svar. Herr Andersson ställde frågor och fick svar. Jag noterade dem alla.

En lågprislinje är principiellt tilltalande, det är alla överens om. De nuvarande bokpriserna är alldeles för höga för att människor skall ha råd att köpa böcker i nämnvärd omfattning. Om det fanns förutsättningar för att förverkliga en *verklig* lågprislinje, skulle jag vara den första att förordna en sådan. Men, herr talman, utskottets alla hearings och diskussioner har övertygat mig om att det inom de ekonomiska ramar som ett litteraturstöd måste hålla sig i dag inte går att åstadkomma någon större prissänkning. Det är beklagligt att förespråkarna för lågprislinjen inte vill medge detta.

Därtill kommer en mer principiell invändning mot krav på maximipriser i utbyte mot statligt stöd, nämligen risken för en splittrad prisbild. Även jag finner att det föreligger en påtaglig risk att förlagen under sådana villkor skulle acceptera ett statligt stöd bara för den svårsålda litteraturen, medan man skulle behålla nuvarande höga priser på mer efterfrågade böcker. Det kan jag inte finna skulle vara ett intresse för den litteraturläsande allmänheten.

Mot den här bakgrunden anser jag att övervägande skäl talar för att motprestationskravet på förlagen bör vara att de skall ställa ca 450 exemplar av varje bok som erhåller stöd till förfogande för distribution till boklådor o. d. Det innebär att man i princip håller fast vid det prestationskrav som litteraturutredningen efter mycket funderande fann vara bäst. Med en fördelning till bokhandeln garanterar man god spridning av nytutkommen litteratur med allt vad det innebär av stimulans till läsning, samtidigt som bokhandeln får ett litet men välbehövligt stöd.

När det gäller stöd för översättningar av utländsk skönlitteratur har folkpartiet i partimotionen framfört att det i princip finns samma skäl som vid stödet till svensk litteratur, att stödet skall vara automatiskt verkande. Detta är dock svårare att konstruera, jag medger det. Därför

Fredagen den
23 maj 1975

*Statligt litteratur-
stöd, m. m.*

har jag accepterat majoritetsskrivningen med ett i dagens läge selektivt efterhandsstöd, sedan utskottet förklarat: "Ett senare, mera omfattande stöd till seriös skönlitteratur för vuxna i översättning bör enligt utskottets mening i största möjliga utsträckning utgå efter automatiskt verkande regler." Samma uppfattning framfördes av Per Ahlmark i en reservation till litteraturutredningen.

I motionen 793 av Björn Molin föreslås att riksdagen uttalar att samhälleligt stöd till bokutgivning bör omfatta också utgivningen av facklitteratur. Utskottet har inte gått så långt i uttalandet, men uttryckt vikten av att fack- och debatlitteratur har stor bredd och att det är av stor betydelse att de svenska samhällsdebatterande böckerna snarast fogas in i en statlig stödordning.

När det gäller barn- och ungdomslitteraturen tillstyrker utskottet, som vi tidigare hört, en försöksanordning med stöd i förhand till den kategori böcker som anges i propositionen men avvisar alltså det selektiva efterhandsstödet. Förslag om automatiskt verkande stöd bör utarbetas och om möjligt föreläggas 1975/76 års riksmöte.

Utskottets ställningstagande beträffande barn- och ungdomslitteraturen är inte, som herr Mattsson i Lane-Herrestad och fru Mogård förut har sagt, ett uttryck för att vi anser den i mindre behov av stöd än annan litteratur. Förhållandet är i vissa avseenden det motsatta. Det stora utbudet av dåliga serietidningar och s. k. masslitteratur gör det angeläget att stimulera tillkomsten av bra barn- och ungdomsböcker. Men utskottets betänkligheter mot ett selektivt stöd har gjort att vi känt tvekan inför propositionens förslag även på denna punkt, och då måste vi tillgripa den enda väg som står ett arbetstyngt riksdagsutskott till förfogande, nämligen att begära att ett nytt förslag läggs fram för riksdagen till nästa riksmöte. Om det kan ske redan i höst är ingen gladare än jag.

Som en röd tråd genom utskottsbetänkandet, när det gäller litteraturstödet, går alltså det automatiskt verkande stödet. Bidragen skall inte fördelas genom ett urvalsförfarande, där varje litterärt verk skall granskas och godkännas av en liten grupp människor. Härmed säkras utskotts-majoriteten den konstnärliga friheten och yttrandefriheten.

Låt mig säga några ord om läsfrämjande åtgärder. Förslaget i folkpartiets partimotion om att regeringen på grundval av litteraturutredningens förslag nästa år skulle lägga fram ett brett program för insatser för de läshandikappade avvisas med motiveringen att tiden är för knapp. Utskottet förutsätter att frågan skall ingående studeras innan förslag om behövliga åtgärder föreslås riksdagen. Jag är nöjd med den skrivningen. Men jag vill här understryka vikten av att man bland övriga läshandikappade inte glömmer bort de psykopatiska barnen, en liten grupp som hittills har förbigåtts.

Biblioteken spelar en central roll för spridningen av böcker. I allmänhet har svenska bibliotek hög standard. Men det finns stora skillnader mellan olika kommuners bibliotek. Även om man – som departementschefen

– avvisar tanken på att i lag ålägga kommunerna att svara för en viss minimistandard, tycker jag det är rätt att värna om kommunal självstyrelse; man bör kunna fastlägga vissa riktlinjer för hur verksamheten skall bedrivas. En riktlinje bör vara att biblioteken inte söker öka sina inkomster genom att avgiftsbelägga bokutlåningen. Utskottet avvisar vår tanke på en särskild kungörelse, där principen om fria boklän slås fast, men slår i sin skrivning vakt om principerna att bibliotekens samlingar skall vara tillgängliga utan avgift.

För att utjämna standardskillnaderna på biblioteksområdet mellan olika kommuner och för att främja läsintresset föreslog litteraturutredningen fleråriga program för anskaffning av bokbussar, för upprustning av biblioteksverksamheten i kommuner med svag biblioteksorganisation samt för utlåning på arbetsplatser o. d.

Beträffande bokbussarna föreslog utredningen ett femårigt utbyggnadsprogram och för arbetsplatsutlåning ett tioårigt utvecklingsprogram.

På ingen av dessa punkter gav departementschefen i propositionen några utfästelser och anvisade ej heller medel för nästa år, som svarar mot de faktiska behoven. Utskottet har däremot med sitt för nästa år kraftigt höjda bidrag till folkbiblioteken möjliggjort det första ledet i en upprustning. Och med utskottets skrivning om möjligheterna att fullfölja de insatser som föreslås i år har jag avstått från att begära att riksdagen i dag gör något uttalande om fem- eller tioårsprogram.

Herr talman! Låt mig också säga något om filmen. Den är en väsentlig kulturfaktor i det moderna samhället, och att upprätthålla en inhemsk produktion på detta område är angeläget. Vår utbildningsminister blev enligt tidningarnas referat häromdagen grundligt informerad om den svenska filmens bekymmersamma situation och lär – också enligt referat – utstrålat idel välvilja och förståelse. Synd att informationen inte kom, innan propositionen skrevs. Den hade då kanske haft ett annat innehåll.

I *filmutredningens betänkande nr 2* indelas kortfilmen i två kategorier. Den ena kategorin är beställningsfilm. Dit hör dokumentärfilm, journalfilm, reklam- och undervisningsfilm. Beställningsfilmer finansieras i allmänhet av beställaren. Mot detta står kategorin fri kortfilm, som för sin finansiering är beroende av en osäker marknad och hänvisad till stöd av allmänna medel. Filmutredningen föreslog också ett statligt stöd på 4 milj. kr. till den fria kortfilmen. Propositionen förbigår utredningens förslag. F. n. finansieras kortfilmen av maximalt 30 % av Filminstitutets G-fond (10 % av biljettintäkterna). Den möjligheten till finansiering skall visserligen finnas kvar, men ett ökat stöd till kortfilmen skall kunna lämnas genom den nya fonden som bildats av Svenska filminstitutet och Sveriges Radio. 10 % av fondens tillgängliga medel (10 milj. kr.) skall användas för produktion av kortfilm som i princip först skall visas i svensk television. Att det i propositionen står att även sådana filmer, som Sveriges Radio inte önskar visa, får finansieras av fonden innebär inte något reellt stöd till kortfilmen. Den fria kortfilmen existerar i Sverige i dag blott undantagsvis. Men det är inom den fria kortfilmen som de

Fredagen den
23 maj 1975

*Statligt litteratur-
stöd, m. m.*

konstnärliga försöken görs, och de är ett utmärkt medel i opinionsbildningens tjänst. Därför anser vi i folkpartiet att förslag till stöd åt den fria kortfilmen skall föreläggas nästa riksmöte. Jag yrkar bifall till reservationen 12.

1972 bildades den s. k. H-fonden för förhandsstöd till svenska långfilmer. Stödet har formen av produktionslån eller produktionsgarantier. Till H-fonden utgår ett statligt stöd innevarande budgetår om 3 380 000 kr. Detta bidrag skall falla bort och överföras till den nya fond som bildats genom avtal mellan Filminstitutet och Sveriges Radio. I och för sig rymmer fonden stora möjligheter, det skall erkännas. Endast sådana produktioner, som Sveriges Radio i förväg har godkänt, får dock finansieras genom fonden.

Enligt folkpartiets mening bör ett fortsatt, successivt utbyggt statligt bidrag utgå även till H-fonden för att stimulera enskilda producenter att satsa på konstnärlig svensk filmproduktion. Hittills har flertalet enskilda filmproducenter haft ambitioner att söka skapa lika god film som Sveriges Radio. Det vore därför fel att hänvisa all produktion av konstnärlig ambitiös film till den nya fonden. Statligt stöd bör utgå till såväl H-fonden som till den nya fonden. Jag yrkar bifall till reservationerna 17 och 18, vilka innebär 3 milj. kr. till produktion av svensk långfilm.

Visst statsbidrag utgår i dag till filmvisning. I propositionen sägs att "de statliga åtgärderna för filmvisning bör inriktas på att stödja och underlätta de olika försök som görs för att skapa alternativ till den kommersiellt uppbyggda filmvisningen på biograferna". Departementschefen understryker vidare vikten av ett lokalt engagemang i verksamheten och betonar organisationernas insatser inom kultur- och fritidsverksamhet. De föreslagna statliga åtgärderna till förbättringar av filmvisningsmöjligheterna kommer framför allt Folkets Husföreningarnas Riksorganisation (FHR) och dess Bio Kontrast till godo. Dessutom föreslås 750 000 kr. till stöd åt andra former av biografvisningsverksamhet.

Ingen organisation, som visar intresse för visning av kvalitetsfilm, bör ställas utanför statligt filmvisningsstöd, därför att den ej administreras av Bio Kontrast.

I en reservation till filmutredningens första betänkande utformades en modell för stöd till visning av kvalitetsfilm, som innebar vissa garantier till ägare av biografier. Dessa garanteras enligt förslaget vid visning av kvalitetsfilm samma summa som genomsnittligt tas in på varje föreställning. I reservationen beräknas att i genomsnitt 250 kr. bör tas i anspråk för varje föreställning. För en summa av 1,5 milj. kr./år skulle man med denna metod kunna få till stånd minst 6 000 föreställningar av kvalitetsfilm. Det finns enligt vår mening goda skäl att pröva det skisserade systemet för stöd till visning av kvalitetsfilm i stället för det som föreslås i propositionen.

Vi avstyrker propositionens förslag till medelsanvisning på 1,3 milj. kr. och yrkar på att 1,5 milj. kr. anvisas till en försöksverksamhet med visningsgarantier.

Med detta yrkar jag bifall till reservation nr 19.

Till sist, herr talman, några ord om Sveriges Konstföreningars Riks-förbund. Hur kommer det sig, att vår kulturminister, som sägs stödja alla folkrörelser, glömt bort en så stor och viktig folkrörelse? Tur att det finns ett kulturutskott, som har möjlighet att föreslå ett nytt förslagsanslag!

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservationerna 12, 17, 18, 19, 22 och 24, samt i övrigt bifall till utskottets betänkande.

Herr utbildningsministern ZACHRISSON:

Herr talman! Förra årets riksdag var för svensk kulturpolitik en viktig milstolpe. Då antog vi riktlinjer för den statliga kulturpolitiken, som nu i ett nät av aktiviteter och initiativ förs ut till förverkligande. Från flera håll har omvittnats hur kulturprogrammen i föreningslivet, det vidgade studiearbetet och den ökade satsningen på teater- och musikgrupper gett en påtaglig vitalisering åt folkrörelsernas och kulturgruppernas verksamhet. Särskilt glädjande är barn- och ungdomsorganisationernas roll, och jag vill gärna också apostrofera den påtagliga förnyelsen i Folkets Hus- och Folkparkrörelsernas arbete. Det är också mitt intryck att kommuner och landsting på flera håll, trots stram ekonomi, föredömligt följt upp sina löften om en medverkan i den kulturpolitiska satsningen.

Denna växande kulturaktivitet är ett stimulerande svar på vår önskan att främja kontakt och skapande aktivitet mellan människor.

Några av de mål för kulturpolitiken som vi fastställde i fjol är särskilt centrala i årets kulturproposition, nämligen kravet på att bjuda motstånd mot kommersialism och kravet på ökad hänsyn till eftersatta gruppers erfarenheter och behov.

Såväl filmproduktion som litteraturutgivning arbetar i hög grad på kommersiella villkor. På filmsidan har vi redan kommit en bit på väg med statliga insatser. Med litteraturstödet ger vi oss nu in på ett oprövat område, ett viktigt men svårt.

Särskilt viktig blir årets satsning på barnkulturområdet, eftersom barnen är speciellt sårbara och oskyddade mot kommersiell påverkan. Stöd till invandrarlitteraturen och en starkt utbyggd biblioteksverksamhet på arbetsplatsen är andra exempel på en selektiv kulturpolitik i riktlinjernas anda.

Herr talman! Låt mig med tillfredsställelse konstatera den enighet kulturutskottet visar i en rad avseenden, främst i fråga om kulturminnesvården men också då det gäller filmen – fränsett vissa reservationer i marginalen. Detta gäller i långa stycken också litteraturstödet, även om massmedia mer uppmärksammat de kontroversiella punkterna.

I fjol bestöt vi under stor samstämmighet, att kulturpolitiken bl. a. skall garantera att äldre tiders kultur tas till vara och görs levande. Ett instrument för detta är givetvis kulturminnesvården, och i principbeslutet om denna betonades, att den i ökad utsträckning borde inriktas på att bevara samlade miljöer vid sidan av den traditionella monument- och objektvården. Beslutet togs av en enhällig riksdag.

Fjolårsbeslutet innehåller fyra punkter:

Fredagen den
23 maj 1975

*Statligt litteratur-
stöd, m. m.*

1. Den statliga kulturminnesvården får en organisatorisk förankring på länsplanet genom att länsstyrelsen den 1 juli 1976 blir regional kulturminnesvårdsmyndighet.

2. Läns museerna skall få ett nytt statsbidrag för att säkerställa sin kvalificerade kompetens inom kulturminnesvården. Det ger dem dessutom förstärkta möjligheter till insatser inom hela det fält som en fri kulturinstitution har som arbetsområde.

3. Ärenden enligt kulturminnesvårdens speciallagstiftning decentraliseras till länsstyrelsen. Därigenom ökar förutsättningarna för lokalt medinflytande, särskilt i frågor som har ett starkt samband med den fysiska planeringen och samhällsplaneringen i stort.

4. Riksdagen beslöt också en genomgripande omorganisation av riksantikvarieämbetet och de historiska museerna.

Dessa långtgående beslut har regeringen föresatt sig att genomföra så snabbt som det rimligtvis är möjligt. Arbetsgruppen för vissa kulturminnesvårds- och museifrågor lägger i dagarna sista handen vid ett preciserat förslag i fråga om den regionala omorganisationen, handläggningen av ärenden enligt speciallagstiftningen och det nya läns museistödet. I nästa års kulturproposition återkommer jag till gruppens förslag.

Jag har sett det som särskilt betydelsefullt att den centrala kulturminnesvården redan i år får en förstärkt organisation för att bl. a. kunna möta de krav som följer av den regionala omorganisationen. Med den nya organisationen skapas en organisatorisk grund för fortsatt samverkan mellan central kulturminnesvård och historisk museiverksamhet, samtidigt som museiinstitutionernas fria och självständiga ställning markeras.

Med omorganisationen följer också en väsentlig upprustning av organisationens olika enheter. I år har tyngdpunkten i viss mån lagts på museerna och på den tekniska institutionen för konservering och föremålsvård.

Omorganisationen av riksantikvarieämbetet och statens historiska museer innebär slutet på en osedvanligt lång period av utredningar och därmed följande ovisshet om den roll kulturminnesvårdens centrala organ skall spela inom samhällsplaneringen. Jag har med glädje konstaterat att riksdagen sluter upp kring den lösning som nu föreslagits.

De intentioner som har varit vägledande vid reformarbetet på kulturminnesvårdens område överensstämmer också mycket väl med de riktlinjer som dragits upp för det europeiska byggnadsvårdsåret. Europarådet har tagit initiativ till en informationskampanj i byggnadsvårdsfrågor, och den pågår just nu i nästan alla Europas länder.

Syftet med den här kampanjen, som vi här i Sverige f. ö. deltar mycket aktivt i, är att intressera inte bara centrala myndigheter utan också kommuner, frivilliga organisationer och enskilda. Den vänder sig inte främst till specialisterna utan till den stora allmänheten för att intressera människor för värdet av att ta till vara äldre bebyggelsemiljöer, för att informera om bevarandets praktiska, sociala, miljömässiga och ekonomiska problem och för att skapa ett brett och aktivt engagemang för kulturminnesvården.

Låt husen leva är mottot för det svenska program som satts i gång dels av en central styrelse här i Stockholm, dels av särskilda kommittéer ute i länen och som av regionala och lokala grupper ute i landet har mötts med mycket stort intresse. Det har varit stimulerande att se hur byggnadsvårdsåret lyft fram ett starkt folkligt engagemang i hembygdsvård och arbete med att bevara den äldre kulturmiljön.

Förutom de tre av Europarådet utvalda nationella pilotprojekten eller restaureringsmodellerna – Visby innerstad, trästaden i Falun och Engelsbergs bruk i Västmanland – har flera andra studieobjekt valts ut i län och kommuner.

Herr talman! Filmen spelar en mycket viktig roll i kulturlivet och korsar sannolikt klassgränserna i större utsträckning än andra kulturella uttrycksformer, etermedierna undantagna. Vi vet samtidigt att det kommersiella trycket inom filmbranschen är mycket hårt, inte minst därför att den internationella marknaden är varje storbolags aktionsområde och därför att filmproduktionen ofta är förenad med mycket höga kostnader.

I det perspektivet är det litet förvånande och också beklägligt att den offentliga debatten om filmstödet utformning varit så föga omfattande.

Långfilmens traditionella distributionsform är biografen, men för flertalet tittare torde TV i dag spela en viktigare roll som långfilmsdistributör än vad den gamla kvartersbion eller de upprustade citybiograferna gör. Dessutom har kortfilmen och barnfilmen fått helt nya möjligheter genom TV utöver den distributionskanal som organisationslivet sedan länge utgör.

Denna nya situation understryker behovet av att på vissa punkter se film och TV i ett gemensamt perspektiv. Vidare: Om vi i ett så litet land som vårt skall ha en chans att hålla det kommersiella trycket stången och om vi skall kunna klara att bibehålla kunskap och kvalitet, ja, då behöver vi hålla samman resurserna på filmsidan, ekonomiskt, tekniskt och personellt.

Huvudinstrumentet för vår filmpolitik är liksom hittills avtalet mellan staten och filmbranschen, och det gäller fram till 1983. Detta avtal behöver dock kompletteras.

På mitt initiativ har Sveriges Radio och Svenska filminstitutet som bekant gjort upp om en gemensam fond för filmproduktion. Jag behöver inte här närmare gå på villkoren för detta avtal, men jag vill gärna uttala min stora tillfredsställelse med att det har kommit till stånd.

När det gäller filmvisning stöder vi den visning av kvalitetsfilm som bedrivs genom Bio Kontrast, och vi föreslår också en rätt stor summa pengar för nya visningsförsök. Det är nödvändigt med försöksverksamhet på det här området, så att vi får sådana erfarenheter som gör en större satsning möjlig i framtiden.

På barnfilmens område tillsätts ett nytt samrådsorgan, barnfilmrådet, som får en mycket strategisk och viktig roll i den nyinsats vi nu gör på detta område. Filminstitutet får också nya resurser för detta ändamål, och det behöver väl knappast sägas att de erfarenheter och kunskaper som den tidigare barnfilmkommittén har självfallet skall utnyttjas i detta

sammanhang. Kerstin Jordan, som är ordförande i den arbetsgrupp för barnkulturfrågor som är knuten till utbildningsdepartementet, kommer senare i debatten att närmare gå in på barnfilmen och dess kulturpolitiska roll. Jag vill gärna så här i kammaren passa på att lovord barnkulturgruppen för dess engagemang och uppslagsrikedom på ett hittills alltför försummat område – barnkulturen.

Herr talman! Får jag som en liten anmärkning i kanten också kommentera en reservation. Den här debatten som i så hög grad kommer att handla om litteraturstödet – jag skall komma till det strax – kanske förbigår en del moment. Men centerpartiets företrädare har litet nymornat i en motion och en reservation upptäckt att det finns någonting som heter videogram och att det troligen är farligt. I nästan rörande ordalag beskrivs detta medium som något slags ny massmedial undermetod, som man måste skydda sig mot.

Det är helt visst av väsentlig betydelse att uppmärksamt följa utvecklingen av nya media, inklusive videogram. I all synnerhet gäller det tendenser till spekulation och kommersialism. Men videogram är ju bara en sektor av en komplicerad och växande bransch. Videobanden har sina särskilda möjligheter, och därför har regeringen tillsatt ett par utredningar som skall granska specialproblem på detta område. Men att så till den grad överdriva betydelsen av videogram i jämförelse med andra media, som centerpartisterna gör, är att sila mygg. Ni hade kunnat ge ett mycket väsentligare bidrag till en konstruktiv antikommersiell kulturpolitik om ni låtit bli att beröva barnkulturen möjligheter till läsförämjande insatser bland de kulturellt fattiga – ett resultat av de förslag som ni har på litteraturområdet.

Herr talman! Då det gäller litteraturstödet har säkert många fått den uppfattningen att det generellt råder stora motsättningar. En sansad bedömning visar att så inte är fallet. Låt mig erinra litet om bakgrunden, även om en del andra talare också har gjort det.

Vi har haft en utredning, litteraturutredningen, som enligt de allra flesta gjorde ett bra jobb av en nära nog omöjlig uppgift. På de flesta punkter accepterades utredningens förslag av en bred remissopinion, och det var då naturligt för regeringen att i huvudsak följa utredningens förslag. Det gäller stödet till klassikerutgivning, till barn- och ungdomslitteratur, översättningslitteratur, biblioteksverksamhet osv.

Litteraturutredningens förslag till s. k. generellt stöd åt svensk skönlitteratur för vuxna mötte emellertid en mycket splittrad remissopinion, och jag bedömde det därför som omöjligt att följa detta förslag. Ett komplicerat stödsystem, som ändå lämnar det mesta åt slumpen och inte garanterar att ny och obekvämlitteratur får bättre villkor – det kan inte vara ett bra svar på väsentliga krav.

Men samtidigt var de flesta på det klara med att någon form av stöd till svensk skönlitteratur försöksvis borde komma i gång genom kulturrådets försorg. Detta sades också i remissyttrandena. Det var då naturligt att prioritera den litteratur som har det svårast, nämligen debut-

litteratur, poesi och mer svårsåld skönlitteratur, för att under tiden söka utforma en bredare stödform.

Efter propositionens avlämnande har Författarförbundet utarbetat ett mycket intressant konkret alternativ till litteraturutredningens förslag. Det fanns antytt i remissen – det är helt riktigt – men det var alldeles för vagt för att kunna etableras. Det har emellertid efter arbete i Författarförbundet nu preciserats och lagts fram, som här sagts, för alla riksdagens partier. Detta förslag tar i mycket hög grad hänsyn till den kritik som mötte litteraturutredningens förslag, och det ansluter i allt väsentligt principiellt till propositionens förslag om försöksverksamhet, även om de borgerliga inte tycks vilja erkänna det. Jag har därför inga som helst svårigheter att ge min anslutning till det förslaget. Det kan ses som ett bra exempel på det konstruktiva och öppna samspel som kännetecknar svenskt politiskt arbete när det är som bäst.

Det naturliga hade nu varit att utskottet i enighet sökt sig fram till en lösning efter dessa grundprinciper för den kommande försöksverksamheten – en försöksverksamhet måste det ju under alla omständigheter bli. Men så blev det alltså inte. Varför förstår jag ärligt talat inte.

Att fru Mogård går i storförläggarnas ledband och föredrar ett vidlyftigt generellt stöd, det är helt stilenligt. Men att centerpartiet trillat i den gropen är för mig en psykologisk gåta. Hur kan centern med sin folk rörelsebakgrund och sina kontakter med egna kämpande små förlag välja en så dålig lösning? På en rad områden är centerpartisterna på väg att etablera sig som minimoderater – jag har sagt det flera gånger i kammaren. Och här har det gått så långt att centern överger det alternativ som prioriterades i den egna partimotionen till förmån för ett högeralternativ. Fru Mogård har haft en av sina förföriska dagar, och riksdagen har fått ett belysande exempel på vad som händer när de borgerliga etablerar samarbete i kulturpolitiken. Då är det moderaterna som anger tonen. Kammaren har ju också nyss fått avlyssna hur oerhört stöddig fru Mogård känner sig i dag.

Vilken litteratur skall då kunna få stöd enligt det borgerliga förslaget? Jo, den som enligt vissa kriterier klarar bibliotekariernas nålsöga. Det verkar bestickande bra, tills män tänkt efter. När man väljer bibliotekarierna som ensamt urvalsinstrument förändrar man nämligen samtidigt deras arbetssituation. De får ett dubbelt ansvar – både för bibliotekens inköpspolitik och för samhällets utgivningsstöd. En sådan målgrupp, med dubbel makt, kommer inte storförlagen att missa. I likhet med läkemedelsföretagen kommer de att låta sina reklamapparater arbeta för högt tryck, och småförlagen får ytterligare svårigheter att hävda sig.

För att vi skall undvika dessa effekter är det rimligt, som föreslås i propositionen och av reservanterna, att bibliotekens urval – för det ingår ju också i reservanternas förslag – ses över av en nämnd som kan korrigera uppenbara orimligheter. Det kan gälla stödvärd skönlitteratur som inte klarar försäljningskraven i fråga om biblioteken. Det kan gälla kvalificerad debatt- och rapportlitteratur som faller utanför på grund av

Fredagen den
23 maj 1975

Statligt litteratur-
stöd, m. m.

den centrala biblioteksklassificeringen. Och det kan handla om att undanta uppenbar trivallitteratur.

Den sistnämnda punkten kräver kanske en förklaring. Saken är nämligen den att en del bibliotek under senare år lättat på kvalitetskraven vid bokinköp. Ibland har man motiverat det med att biblioteken bör tillhandahålla all sorts litteratur, i andra fall har man ansett att "lätt" litteratur kan bli en inkörsport till mer kvalificerad litteratur.

Denna utveckling förtjänar i och för sig egentligen en ingående diskussion, men den kan vi lämna därhän just nu, utom på en punkt, nämligen dess konsekvenser för utgivningsstödet fördelning. Varför anser t. ex. herr Mattsson i Lane-Herrestad att vi skall utforma stödet så att även klichémässiga agentromaner skall kunna få stöd? Och, fru Mogård: Vart har kvalitetsresonemanget, som så högstämt fördes i fjol, tagit vägen?

Herr Mattson i Lane-Herrestad är ju gammal skolman. Han var ivrig med betygsättning när det gällde andras förslag. Men han glömde att sätta betyg på utskottsmajoritetens förslag. Det förslaget har fått underbetyg av författarna, med stöd av samtliga kulturarbetarorganisationer, det har fått underbetyg av de små förlagen, av alla de bokläsare som vill att bokpriserna skall sänkas och av alla dem som är verksamma bland barn och ungdom och som har väntat på att barnlitteraturen skulle få ett kraftigt stöd.

Herr talman! Det kulturpolitiskt intressantaste inslaget i debatten om litteraturstödet har utan tvivel Författarförbundet kommit med genom sin lågprislinje. Förslaget är så långt man kan se konstruktivt och realistiskt, och det har mig veterligt inte utsatts för någon vägande kritik. En rad mindre förlag, som sedan länge har arbetat med lågprispress på böcker, har uttryckt sitt oreserverade gillande av förslaget. De förlagen har erfarenhet av hur lågprislinjen kan utarbetas när det gäller bokutgivning, och de hävdar med påtaglig skärpa att utskottsmajoritetens – alltså de borgerligas – förslag inte skapar några som helst garantier för lägre pris på böcker, men att det förslag som Författarförbundet och reservanterna har lagt fram är ett realistiskt sätt att pröva ett lågprisalternativ.

Litteraturutredningen konstaterade att den rådande prinsnivån utgör ett starkt hinder för bokinköp, inte minst för ovana bokläsare, men man lyckades inte prestera något förslag till lågprislinje – och man lade väl heller inte ned särskilt stor möda på det. Frågan är då om utredningen gjorde så stora ansträngningar på denna punkt som utskottsmajoriteten påstår. Var finns i så fall det materialet? Om det finns något material bör det lämpligen överlämnas till kulturrådet med det snaraste, som en hjälp i det fortsatta arbetet med litteraturstödet.

Herr talman! Jag vill sedan säga att något mer uppgivet inför marknadskrafternas spel än herr Mattsson i Lane-Herrestad, när han nyss talade, har jag inte hört i denna kammare. Borgerliga talare brukar normalt försöka kamouflera sin marknadsfilosofi, men herr Mattsson ger totalt

upp inför prisfrågorna. Författarna, kulturarbetarna och de små förlagen är övertygade om att reservationens förslag har en klar lågpris-utvecklingseffekt. Vad har herr Mattsson för kunskaper som motsäger det? Detta är inte någon pedagogisk fråga, herr Mattsson. Ingen pedagogik i världen kan i och för sig dölja att det bara är enkla fakta vi begär av herr Mattsson. Tala alltså om för oss vad det är för kunskaper ni har som gör att ni anser det vara omöjligt att pröva ett lågprisalternativ i dag, så viktigt som detta är för den bokläsande allmänheten!

I sin argumentnöd mot lågprislinjen griper den borgerliga utskottsmajoriteten efter ett halmstrå och talar om "mycket påtagliga följder för ersättningarna till upphovsmännen". Detta, om något, är förmyndarfasoner.

Vid en extrastämma den 27 april uttalade medlemmarna i Författarförbundet sitt enhälliga stöd för förbundsstyrelsens förslag till lågprislinje. Det är beklagligt att herr Sundman, som sitter med i Författarförbundets styrelse, inte är här i dag och kan bekäfta denna historieskrivning för kammarens ledamöter.

En enig författarkår är alltså beredd att bortse från kortsiktiga ekonomiska intressen för att i stället kunna nå ut till breda grupper, men detta säger de borgerliga nej till. Vad som än är drivkraften för detta ställningstagande, så inte är det kulturpolitiska skäl. Nej, det viktiga för utskottsmajoriteten är nog inte ytterst att stödja kulturen utan att stödja förlagen, dvs. storförlagen. Därför är det en ödets ironi att det borgerliga förslaget sannolikt ger mindre åt förlagen än vad reservanternas förslag ger.

Om man räknar på förlagens säljförluster på grund av motprestations-exemplaren till bokhandeln – och räknar lågt – så kommer man till ett totalt inkomstbortfall på 1,75 miljoner. Av de beräknade 4,8 miljonerna återstår alltså, enligt det borgerliga alternativet, bara ca 3 miljoner i reellt stöd mot lågprisalternativets 3,3 miljoner.

På kostnadssidan finns det däremot inget bortfall, om inte de borgerliga har tänkt sig att författarnas royalty på stödexemplaren skall dras in. I så fall skall alltså författarna stödja storförlagen. Är det så en borgerlig kulturpolitik ser ut?

Slutligen också några ord om barnlitteraturen, eftersom den är kulturpolitiskt viktig på både kort och lång sikt.

Litteraturutredningen konstaterade att den kvalificerade barnlitteraturen är dyr och har svårt att hävda sig, samtidigt som massmarknads-litteraturen ökar sin andel och har god lönsamhet. Trots sina principiella betänkligheter mot selektivt stöd stannade utredningen för ett sådant, bl. a. därför att generella stödformer även skulle kunna gynna schablonlitteraturen.

Regeringen följde utredningens linje beträffande selektivt efterhandsstöd och föreslog dessutom ett selektivt förhandsstöd, knutet till utgivningsprojekt.

I detta läge gör den borgerliga utskottsmajoriteten sig skyldig till en

Fredagen den
23 maj 1975

*Statligt litteratur-
stöd, m. m.*

märklig praktvurpa, en logisk kullerbytta utan rim och reson. I sin rädsla för "otillbörlig styrning" avvisar man efterhandsstödet, som är lättare att kontrollera, men godkänner förstahandsstödet, vars rimlighet kan vara svårare att bedöma! Detta är helt obegripligt, i varje fall så länge man bara har utskottets egna motiveringar att ty sig till.

Det enda som är fullt tydligt är att de borgerliga saboterar stödet åt barnlitteraturen och stympar möjligheterna till läsfrämjande aktiviteter bland barn. Hur moderaterna efter detta har mage att reservera sig för en utredning om åtgärder för att väcka intresse för kultur hos barn och ungdom – det är en gåta. Vanlig politisk anständighet kräver ju åtminstone ett visst samband mellan olika ställningstaganden.

Sammanfattningsvis, herr talman, vill jag konstatera att den tidigare debatten om litteraturstödet nästan helt har handlat om resurserna och därmed skymt målen. Nu, efter utskottets betänkande och dess reservationer och efter dagens debatt, har sikten klarnat. Bakom de välvilliga formuleringarna har nu den borgerliga kultursynen avslöjats. Moderaterna svarar för färdriktningen, och centern traskar patrullo.

Detta är sammanfattningsvis vad det borgerliga förslaget till litteraturstöd innebär:

För det första kostar det staten och skattebetalarna 1,5 miljoner mer men ger i realiteten mindre pengar till litteraturen.

För det andra är stödet främst ett stöd till storförlagen utan att böckerna kommer att bli billigare.

För det tredje öppnar stödet famnen för skräplitteraturen men gör det svårare för poeter och udda författare att komma till tals.

För det fjärde, för att skaffa pengar åt storförlag brandskattar man barnkulturen på 800 000 kr.

Detta, herr talman, är borgerlig kulturpolitik av 1975 års märke.

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c) kort genmäle:

Herr talman! Vad beträffar de saker som vi är överens om finns det ju ingen anledning till replik. När herr Zachrisson exempelvis talar om vården av äldre, kulturellt värdefull bebyggelse är vi helt överens. Vi har ökat på de anslagen något i utskottet både förra året och i år – detta kanske närmast för att liksom ange färdriktningen. Jag föreställer mig att statsrådet Zachrisson erinrar sig att vi hade sällskap med varandra både i Frankrike och i Holland för att studera den här frågan, så den behöver vi som sagt inte diskutera närmare nu.

Herr Zachrisson är en både modig och bestämd man i sina åsikter, men åsikterna tycks växla – och växla snabbt. Jag förstår att herr Zachrisson här inte talar så mycket för sin proposition. Styrelsen för Författarförbundet har ju ändå sagt om propositionen att det är ett otillräckligt antal titlar, som kommer att minska stödets möjligheter att uppfylla intentionerna, osv.

Herr Zachrisson har liksom glömt vad han skrev i propositionen och som jag har försökt att redogöra för här. Men, herr Zachrisson, det är

ju så, att vi har byggt vårt yttrande på vad som har framförts av litteraturutredningen. Nu står herr Zachrisson här och påstår att vi skulle ha kopplats ihop med moderaterna i litteraturstödsfrågan. Jag skall då uppriktigt säga att jag inte begriper detta tal. Jag tycker det är vulgärt att komma med ett sådant påstående. Jag är sannerligen inte rutinerad när det gäller vulgärdebatter: jag saknar både begåvning och vana och kan inte heller kasta klyschor omkring mig till höger och vänster.

Men det förslag som utskottsmajoriteten har framlagt – det finns anledning att erinra om detta faktum ännu en gång – är byggt på 1968 års litteraturutredning. Tror verkligen herr Zachrisson att den framstående socialdemokraten och tidigare vice ordföranden i kulturutskottet Kaj Björk eller den välkände kulturpolitikern Stellan Arvidson, vidare Per Ahlmark från folkpartiet och min partikamrat Per Olof Sundman som här har återopats många gånger – samt den välkände författaren Per Wästberg har skrivit att de anser att det är alltför stora risker förenade med att ge sig in på ett selektivt efterhandsstöd bara därför att de skulle ha någonting att skriva om?

Fru MOGÅRD (m) kort gennäle:

Herr talman! Jag är visserligen glad för att statsrådet Zachrisson anser att jag stundtals kan vara förförisk, men detta faktum – som med dessa statsmannaoord väl nu får anses etablerat – har faktiskt inte med litteraturstödet att göra. Här rör det sig, som jag redan så många gånger tidigare i den här debatten har försökt framhålla, om principen om kulturens frihet. Jag kan inte hjälpa, herr statsråd, att jag finner det skrämmande att regeringsföreträdarna över huvud taget inte vill diskutera denna för en levande kultur i en demokrati så utomordentligt viktiga fråga.

Kvalitet och frihet kan komma i konflikt, herr Zachrisson! Kvaliteten kan man försöka befordra med allehanda åtgärder, och jag står fast vid att kvalitet skall vara en riktpunkt för kulturpolitiken, men inte på bekostnad av kulturens frihet. När den friheten inskränks eller avskaffas är kulturen på väg att dö.

Hur intressant är det inte att konstatera att inte heller det för propositionen ansvariga statsrådet anser det vara värt att spilla några ord på sitt eget förslag om stöd till ny svensk skönlitteratur!

Utbildningsministern har ju en hel sky av medhjälpare – här sitter åtta stycken – så propositioner från utbildningsdepartementet borde kunna göras mera hållfasta. I fortsättningen kanske det är bäst att han överlägger med sina partikamrater i kulturutskottet – eller kanske direkt med vpk – innan kulturpropositioner läggs på riksdagens bord?

Kanske utbildningsministern har hunnit sätta sig in i hur man skall åstadkomma den här berömda lågprislinjen för förlagen och kan upplysa oss om vad den egentligen innebär konkret i pengar och hur lågprislinjer skall åstadkommas?

Herr Zachrisson finner mig stöddig. Jag skall inte säga vad jag tycker om herr Zachrissons attityd – bara kanske föreslå en något mer blygsam

Fredagen den
23 maj 1975

*Statligt litteratur-
stöd, m. m.*

självbesinning i statsrådets situation. Känslighet, förståelse, inlevelse utmärker inte statsrådet. Faktum är att jag är djupt oroad och ledsen över att man på regeringshåll inte inser att man sjabblar med omistliga värden.

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Utbildningsministern försökte i en replik till fru Mogård att något vidga kulturbegreppet, och jag tycker inte att fru Mogård skall protestera mot det.

För min del har jag ingen anledning att när det gäller litteraturstödet polemisera mot herr Zachrisson – vi befinner oss ju i den sakfråga som i dag skall avgöras numera på samma linje. Utbildningsministern sade att det var lätt att ansluta sig till Författarförbundets förslag. Det noterar jag med tillfredsställelse. Jag vill bara göra den reflexionen, att det var ju då väldigt lyckosamt att vänsterpartiet kommunisterna tog upp detta förslag i sin motion så att det kunde föras fram till beslut här i riksdagen. Av någon anledning tog ingen av herr Zachrissons partivänner upp detta förslag.

I den borgerliga argumentationen mot Författarförbundets förslag, som nu ligger till grund för den gemensamma reservationen, är det två frågor som man har skjutit in sig på. Den ena gäller urvalssystemet. Som jag betonade i mitt huvudanförande innebär naturligtvis varje urvalssystem vissa risker. Men vad man måste diskutera är vilka som skall göra urvalet och hur detta skall ske. Från moderat håll medgav man att det förekom ett urval också i det system som de borgerliga partierna lägger fram.

Mittenpartiernas företrädare använder sig av frasen om ett system som fungerar enligt automatiskt verkande regler. Det döljer det förhållandet att i det borgerliga systemet är det framför allt de kommersiella förlagsintressena som gör urvalet av den litteratur som släpps fram. Det är detta man tycker är föredömligt. Men vad är det för automatiskt verkande i detta? Förmodligen menar man marknadsprisbildningen, men bakom den ligger konkreta kommersiella krafter, de stora kapitalistiska förlagen som har sin utgivningspolitik.

Det system som vi och socialdemokraterna har fört fram och som alltså grundar sig på Författarförbundets förslag kritiserar man därför att det skulle förutsätta ett urval genom byråkrater, som man säger. Därmed avser man då kulturrådet. Nu vill jag erinra om vad som sägs i utskottsbetänkandet, där man i p. 4 vid beskrivningen av förslaget mycket starkt hänvisar till vad som har sagts i propositionen om nödvändigheten av att anlita personer med sakkunskap och överblick. Jag vill tolka detta som en anslutning till Författarförbundets förslag om att en särskild jury skall få göra detta urval. Jag vill inte kalla medlemmarna i en sådan jury för mera byråkratiska än de privata bokförlagsdirektörerna och bibliotekarierna.

Fru FRÆNKEL (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Zachrisson sade att lågprislinjen garanterar sänkta priser på samtliga böcker. Men jag försökte ju i mitt anförande beskriva att ingen har kunnat övertyga oss om det i utskottet. Det kan tvärtom finnas risk för en splittrad prisbildning. När vi hade en hearing i utskottet ställdes direkt frågan: Är det inte en fara att en bok som man vet kommer att efterfrågas inte får stöd? Och man svarade: Ja, möjligheten kan inte uteslutas.

Så säger herr Zachrisson att vårt stöd bara är ett stöd till de stora förlagen. Ja, men det generella stödet är i stället ett stöd till de små förlagen. De stora förlagen har verkligen råd att ta risker och invänta ett selektivt efterhandsstöd.

Jag är ytterst förvånad över vad statsrådet sade om bibliotekarierna, att de skulle kunna likriktas och utsättas för information och press från de stora förlagen. Men, herr Zachrisson, är inte detta ett ganska ansvarslost uttalande om Sveriges bibliotekarier?

Herr utbildningsministern ZACHRISSON:

Herr talman! Inte är det särskilt vulgärt, herr Mattsson i Lane-Herrestad, att påpeka att centern överger sin motion och ansluter sig med liv och själ till moderaterna. Herr Mattsson och jag har, som herr Mattsson sade, samarbetat under många år. Jag vill gärna betyga att jag under utskottsgemenskapen har lärt känna honom som en rättsskaffens man.

Det verkar egendomligt och jag vägrar att tro att herr Mattsson har varit fullt underrättad om vad han har givit sig in på i detta sammanhang. Den moderata sirenen måste ha ljudit otroligt starkt vid utskottssammanträdena. Författare och kulturarbetare har varit hos er. Barnkulturens villkor har presenterats för er. Men likväl försvarar herr Mattsson i dag vad jag anser vara ett grovt kulturpolitiskt svek.

Moderata sirener är farliga, herr Mattsson. I Odysseen berättas om sjömansmetoder för att undgå sirenernas förföriska lockelser. De metoderna borde inte vara en bohuslänning främmande. Nog blir det, herr Mattsson, en svår hemsökelsens dag hemma i Bohuslän, när eftertankens kranka blekhet ersätter den glättiga beslutsamhet som i dag präglar herr Mattsson. Hur skall herr Mattsson förklara för skolklasser och småbarnsföräldrar i sina hemtrakter att han av liberala skäl har stött kioskeras skräplitteratur? Den skall ha statligt stöd. Men bra litteratur för barn och ungdom och poeternas förstlingsverk ger han en god dag i.

Herr Mattsson! Jag upprepar att moderata sirener är farliga.

Fru Fränkel säger att ingen har övertygat henne om lågprislinjen. Jag framhåller igen: De har varit hos er i utskottet, författarna och kulturarbetarna. Vidare anför fru Fränkel att några har sagt att det fanns risk för en splittrad prisbildning. Men det var storförläggarna som gjorde det och det är klart att de säger så. Men småförläggarna har ni väl inte talat särskilt mycket med, antar jag. De har med en röst förklarat att det borgerliga förslaget är orimligt men att reservanternas och Förfat-

tarförbundets förslag skapar förutsättningar för ett verkligt lågprisalternativ. Varför lyssnar ni inte på dem? Är ni alldeles utan möjlighet till kontakt med alla dem som nästan dag ut och dag in har försökt tala om för er att detta är ett utmärkt alternativ att pröva – på försök. Jag medger det?

Fru Mogård har jag svårt att ta på allvar. Jag tycker att det är kvalificerat hyckleri att i ena penndraget värtaligt beskriva den kulturella friheten och hur viktigt det är att väcka kulturintresse hos barn och ungdom i den obligatoriska skolan, för att sedan i nästa penndrag beröva barnkulturen det kanske allra bästa instrumentet för kulturstimulans genom att rycka 300 000 kr. från barnkulturen och lägga dem i knät på storförläggarna. Tala om dubbelspel!

Jag tycker att den sortens tricks, även om man framför dem högstämt, inte borde få förekomma här utan att de kommenterades närmare också av övriga företrädare för utskottsmajoriteten. Jag är förvånad över att herr Mattsson och andra stillatigande åhör det här.

Nej, fru Mogård, ni hycklar kultur- och barnintresse. I själva verket är det storförlagen som ni stöder.

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag har tidigare i dag redogjort för att vi inte har så att säga sprungit ifrån den motion som centerpartiet har väckt, men vi har funnit vid behandlingen att anslaget är för litet för att det skall ha någon inverkan på bokpriserna.

Herr Zachrisson ansåg att vad han sagt inte var särskilt vulgärt. Något vulgärt var det alltså. Han sade vidare att det blir svårt för mig att komma hem till Bohuslän och försvara utskottsmajoritetens ställningstagande. Nu är det så att när vi har debatter hemma i Bohuslän brukar vi alltid vara sakliga och inte använda sådana ordvändningar som herr Zachrisson tar till.

Vi i utskottsmajoriteten har föreslagit ett automatiskt verkande system, byggt på litteraturutredningens förslag. Vi har föreslagit 4,8 milj. kr. till stöd för ny svensk skönlitteratur – reservanterna föreslår 3,3 miljoner och regeringen en halv miljon. Vi föreslår ett avsevärt ökat stöd till biblioteksverksamheten och därmed läsfrämjande åtgärder och är beredda att stödja ytterligare förslag i den riktningen. Vi har föreslagit att varje titel som får stöd skall sändas till bokhandeln. Därmed ger vi denna en bättre sortering och en bättre service till allmänheten.

Detta är praktiska förslag. Samtidigt undviker vi de risker som litteraturutredningen redogör för att man möter om man använder det system som reservanterna för fram i dagens debatt.

Fru MOGÅRD (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Zachrissons debattnivå befinner sig i snabbt sjunkande. Han tjarar om förföriskhet och moderata sirener – jag antar att det skall vara jag – och han vantolkar gång på gång de borgerliga mo-

tionerna och ställningstagandena i stället för att föra en saklig debatt. Det länder inte herr Zachrisson till heder. Jag tycker att herr statsrådet skall vara litet mera rädd om sitt anseende.

När herr Zachrisson kallar mig för kvalificerad hycklare och påstår att jag inte har intresse för barnkulturen, så kan jag dess värre inte säga annat än vad jag sagt tidigare i en debatt med herr statsrådet: Nu befinner vi oss på den debattnivå där jag tyvärr inte längre kan vara med, för jag är rädd om mitt anseende och om politikernas anseende.

Fru FRÆNKEL (fp) kort genmäle:

Herr talman! Frågorna angående priserna ställdes vid utskottets hearing inte bara till storförläggare utan även till författare. Prissplittring kunde det kanske bli men den risken fick man ta, menade författarna.

Statsrådet anklagar oss för att det hädanefter kommer att bli kiosk-litteratur som får stöd och att vi lämnar den andra litteraturen åt sidan. Jag skulle rekommendera statsrådet att läsa utskottets betänkande på s. 16, där vi understryker följande:

”Ett undantag från regeln 24/40 bör emellertid enligt utskottets mening prövas redan första året. För prosadebuter samt för avdelningarna Aforismer, Dramatik, Poesi och Essäer bör stöd utgå redan vid inköp av 24 exemplar av 24 bibliotek.”

Jag rekommenderar också statsrådet att läsa vidare där. Det kan väl inte vara att prioritera kiosk-litteratur?

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag tog i mitt förra inlägg upp det ena argumentet från de borgerliga mot reservationen, nämligen när de talar om att den förutsätter ett visst urvalsförfarande. Jag påvisade att vad man måste diskutera är vilka som skall göra urvalet. De borgerliga vill att de stora bokförlagen på kommersiell basis liksom f. n. skall svara för det avgörande urvalet. Det är vi kritiska mot.

Den andra invändningen från de borgerliga partierna är ju att de pengar som nu skall användas till att försöka genomföra lägre priser på svensk skönlitteratur inte har någon effekt. Det är för litet pengar, säger man.

Men samtidigt kommer fru Fränkel med ett annat argument, som slår ihjäl det förra. Hon säger att det är risk för splittrad prisbildning. Jag kan inte bedöma den risken, men om man tror på det så ökar ju den risken om man anslår ännu mer pengar, enligt det här systemet.

Man får välja argument från folkpartiets sida, man kan inte framföra båda på en gång.

Nu tror jag inte att detta är en fara, och blir det en sådan prissplittring är den inte till nackdel för just den litteratur som utskottet vill stödja i första rummet, nämligen debutverk och böcker av författare som ännu inte hunnit slå igenom hos en bredare publik. Det är den vi i första rummet vill stödja, och tror man på prissplittring är det till den utgivningen som förlagen i första hand skulle ansöka om bidrag.

Nu blir det naturligtvis inte en sådan fruktansvärt stor effekt på bokpriserna av förslaget. Men om man delar upp pengarna på 400 titlar blir det ändå närmare 10 000 kr. per titel, och någon effekt borde detta ändå ha på bokpriserna. Vill man från de borgerligas sida anslå mer pengar så har vårt parti ingen invändning mot det. Men då skall det ske inom den modell som Författarförbundet har föreslagit.

Jag avvaktar med stort intresse till ett kommande riksmöte förslag från borgerlig sida om ett ökat litteraturstöd just inom den modell som vi och socialdemokraterna nu har fört fram och som grundar sig på Författarförbundets ursprungliga förslag.

Herr utbildningsministern ZACHRISSON:

Herr talman! Herr Hermansson har alldeles rätt i att det urvalssystem som det borgerliga stödet leder till, om det skulle antas, är ett anonymt, selektivt system där anonyma bibliotekarier, lektörer och marknadsförare på storförlagen i hög grad kommer att bestämma vilken litteratur som skall komma ut. Jag vill gärna bekräfta att jag delar den synen.

Det är litet onaturligt, herr Mattsson i Lane-Herrestad, att höra en folkvald bohuslänning låta som en byråkrat när han talar om detta underbart automatiskt verkande system som ni nu åstadkommit. Jag har funderat på vad det är för automatik som är inbyggd i systemet. Jo, det är en automatik också för skräplitteratur. Det är en automatik när det gäller förstärkning av storförlagens resurser utan att ni får någon garanti för att priserna förändras. Det är en automatik för att försämrade det för barnlitteraturen.

Det finns en mängd märkliga inslag i den automatik som herr Mattsson förespråkar. Som Författarförbundet har påpekat i sin kritik av det borgerliga förslaget, är det en stor risk för att udda författare och poeter kommer att falla helt utanför denna underbara automatik som herr Mattsson gör sig till talesman för.

Jag upprepar att det är farligt att lyssna på de moderata sirenerna.

Det spelar ju egentligen ingen roll, fru Fränkel, vad ni skriver i utskottsbetänkandet därför att det är, som herr Mattsson har framhållit, ett slags automatiskt system som ni presenterar och där helt andra krafter än dem som är tillgängliga för offentlig insyn skall bestämma över urvalet av den litteratur som skall få stöd. Sedan kan ni skriva hur vackra ting som helst i era motiv för ert förslag. Men ni har ju lämnat över åt helt andra intressen, som inte är tillgängliga för demokratisk insyn – som statens kulturråd och dess nämnder är – att ta hand om hur det här urvalet skall göras.

När fru Mogård inte har något att säga, börjar hon alltid prata om andra människors anseende m. m. Om fru Mogård nu är rädd om sitt politiska anseende – och det tycker jag man skall vara – bör det ynkliga dubbelspel som ni bedriver ändå avslöjas. Jag beklagar, men jag tycker det hör till hederligheten att tala om det för kammaren och för offentligheten, att ni med ena handen låtsas som om ni är kulturintresserade

och barnvänliga och med den andra handen rycker undan det väsentligaste instrumentet för att stimulera läsförbättrande insatser bland barn. Det är fakta, fru Mogård.

Nr 89

Fredagen den
23 maj 1975

Herr talmannen anmälde att herr Mattsson i Lane-Herrestad samt fru Fränkel och fru Mogård anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Statligt litteraturstöd, m. m.

Fru DIESEN (m):

Herr talman! Den stora frågan i dagens debatt, litteraturstödet, har nu diskuterats ganska länge, och jag kommer inte att fortsätta den delen av debatten. Jag kommer däremot att ta upp vissa reservationer från företrädare för moderata samlingspartiet, och jag börjar med filmen och filmstödet.

I vår partimotion har påpekats att av de många förslag, som har framlagts av filmutredningen i fyra olika betänkanden, är det bara ett fåtal som departementschefen har förelagt riksdagen att ta ställning till. I viktiga frågor har statsrådet därvid gått ifrån utredningens förslag.

Filmutredningen föreslog t. ex. en förhandlingsuppörelse mellan Sveriges Radio och filmbranschen. Departementschefen har inte gått på den linjen utan tagit initiativ till förhandlingar mellan Sveriges Radio och Svenska filminstitutet, och ett avtal föreligger nu mellan dessa två parter.

Vi befärad att Sveriges Radio genom detta avtal får ett alltför starkt inflytande över filmproduktionen i vårt land. Det innebär ytterligare maktkoncentration hos ett företag som redan nu genom sitt monopol på radio- och TV-sändningar har en dominerande ställning. Vi vill därför ha en fortsatt utredning rörande samarbetet mellan filmområdet och televisionen.

Vi tror för vår del att de olika fonder som har funnits inom Filminstitutet har medfört en mer allsidig bedömning än som kommer att bli fallet i fortsättningen. Handläggningen hittills har naturligtvis inte varit så felfri, att den inte har mötts av berättigad kritik från åtskilliga håll.

De flesta remissinstanserna hade en positiv inställning till ett ökat samarbete mellan Sveriges Radio och filmbranschen, men detta tyckte inte Sveriges Radio, som uttalade att om ett samarbete skulle komma till stånd, så borde det ske med Filminstitutet och inte med filmbranschen. Sveriges Radios lagenliga och avtalsenliga integritet måste beaktas, skrev man.

Jag undrar mycket om man nu efter statsrådets inbrott med uppmaning till förhandling med Filminstitutet tycker sig ha bevarat integritet, eller om Sveriges Radio, denna ömtåliga planta, känner sig trampad på roten. Sveriges Radio är mycket mån om sin ömtåliga integritet, medan tittarna inte får vara ömtåliga, bara tåliga.

Utskottet erinrar om att förhandlingar pågår mellan Sveriges Radio och Filmbranschens samarbetskommitté och räknar med att detta skall leda till ett för svensk film positivt resultat. De här förhandlingarna har

Fredagen den
23 maj 1975

*Statligt litteratur-
stöd, m. m.*

ju pågått i många år med många avbrott, och mycket har inte hänt, men hoppas kan man ju alltid. En artikel i Svenska Dagbladet i går antydde att kanske parterna efter tre års konflikt möjligen kommer att uppta förhandlingarna igen. I artikeln antydde också att svårigheterna beror på Sveriges Radios inställning. Bengt Göransson, verkställande direktör i Folkets husföreningarnas riksorganisation och ordförande i filmbranschens TV-grupp säger enligt artikeln: "Jag upplever att situationen närmar sig ett krisläge. Mitt intryck är att Sveriges Radio har sökt skjuta upp ett avgörande som måste komma. Det oroar mig när man från Sveriges Radios sida säger att det är fråga om pengar."

Utskottet framhåller i sin skrivning att genom avtalet mellan Sveriges Radio och Filminstitutet skapas möjligheter att totalfinansiera filmer, vilket tidigare inte varit möjligt genom garantistöd via H-fonden. Utskottets trosvissa glädje över att detta kommer att vara enbart till glädje för de svenska biobesökarna och TV-tittarna kan jag tills vidare inte dela.

Mot bakgrund av vad jag här anfört anser vi från moderata samlingspartiets sida att riksdagen bör ge regeringen till känna att statsmakterna inte bör medverka till den organisation och den fondbildning som Sveriges Radio och Filminstitutet har träffat avtal om. Det belopp på 4.5 milj. kr. som i propositionen föreslås utgå till Filminstitutet för att detta skall kunna fullgöra sin del av arbetet anser vi i stället bör utgå till H-fonden.

I propositionen behandlas också frågan om statliga åtgärder för filmvisning. Departementschefen anser att en betydande del av våra resurser bör satsas på att ge Folkets husföreningarnas riksorganisation ökad medelstillsdelning. Bidraget föreslås därför höjt från 200 000 till 550 000 kr.

Vi vill för vår del inte så ensidigt stödja en enda organisation. I stället föreslår vi att hälften av den föreslagna summan skall gå till Folkets husföreningarnas s. k. Bio Kontrast och den andra hälften, dvs. 275 000 kr., till Filminstitutet för försöksverksamhet med spridning av kvalitetsfilm. Det är ju ingalunda så att bara Bio Kontrast svarar för visning av kvalitetsfilm här i landet. Vi har t. ex. här i Stockholmsområdet Västerorts kulturkommitté, till vilken är anslutna 120 lokala föreningar. Denna kommitté har övertagit en biograf, som annars skulle ha lagts ner, och där ordnat visning av enbart kvalitetsfilm. Man har fått ett bidrag från Stockholms kulturnämnd för sin omfattande verksamhet med kulturaktiviteter av olika slag, men hittills inga statliga bidrag. Vi tycker det är självklart att denna och liknande organisationer bör komma i åtnjutande av stöd för sin filmvisningsverksamhet, och dessa pengar kan väl tills vidare administreras genom Filminstitutet.

Departementschefen föreslår att ett barnfilmråd skall inrättas med företrädare för barn- och ungdomsorganisationer, filmarbetarna, statens ungdomsråd och kommunal verksamhet.

Statsrådet Zachrisson anför i propositionen: "Enligt vad jag erfarit har Barnfilmkommittén och Svenska filminstitutet enats om att Barnfilm-

kommittén institutionellt skall samordnas med Filminstitutet.”

Häremot får jag anföra följande: Enligt vad jag erfarit är Barnfilm-kommittén inte alls intresserad av ett samgående med Filminstitutet. Tvärtom vill man bestå och fortsätta sin verksamhet. Man kan därför förmoda att någon enstaka medlem har talat på kommitténs vägnar utan att ha styrelsen bakom sig.

Härnäst kommer jag in på en helt annan fråga.

Riksdagen debatterade förra veckan regeringens proposition angående riktlinjer för vår invandrar- och minoritetspolitik. Jag hade då tillfälle att framhålla den stora vikt som moderata samlingspartiet fäster vid en verklig valfrihet för dessa grupper. Regeringens tal om valfrihet innebär frihet på majoritetens villkor.

Invandrarutredningen ansåg att det var nödvändigt att fastställa vissa delmål för språkliga minoriteter för att ge dem möjlighet att bevara sin kultur och sitt språk. Utredningen betonar att förverkligandet av samhällets allmänna mål inte kan ske enbart inom ramen för allmänna åtaganden utan att säråtgärder är nödvändiga, detta inte minst med tanke på de delar av kulturutbudet som är språkbundna. Våra minoriteter bör få tillfälle att ta del av det svenska kulturutbudet men också att ägna sig åt aktiviteter som de själva finner angelägna, ja, kanske nödvändiga för att bevara sin identitet i en främmande miljö. Moderata samlingspartiet har i en reservation hävdad att riksdagen borde uttala sin anslutning till de speciella delmålen för kulturella minoriteter, vilket är helt följdriktigt med vår positiva inställning också till språkliga och konfessionella skolor.

Kulturminnesvärden behandlade utskottet mycket positivt redan förra året. I år föreslås i propositionen en mindre höjning för vård och underhåll av fornlämningar och kulturhistoriskt värdefulla byggnader. Mot bakgrund av den inventering som riksantikvarieämbetet har gjort i några län har emellertid påvisats behov av mycket stora belopp. Moderata samlingspartiet föreslog i sin partimotion att propositionens belopp borde höjas med 400 000 kr. för att tillgodose de mest angelägna behoven. Detta har också blivit utskottets enhälliga beslut. Yrkande nr 9 i vår motion har alltså tillstyrkts, vilket vi med glädje noterar.

Statsrådet hade mycket att säga om kulturminnesvärden och om dess stora betydelse. Han talade om det europeiska byggnadsvårdsåret och sade att den kampanj, som även vi i Sverige tar mycket aktiv del i, inte vänder sig bara till specialister utan också till allmänheten för att informera om hur viktigt det är att bevara kulturhistoriskt värdefulla miljöer. Mottot för detta program är: Låt husen leva! Statsrådet sade också att det varit stimulerande att se hur byggnadsvårdsåret lyft fram ett starkt folkligt engagemang i de här frågorna. Som stockholmare måste man med glädje konstatera denna ändrade inställning hos socialdemokraterna i en fråga där moderata samlingspartiet hela tiden har hållit en rak linje. Det var inte så länge sedan som förre borgarrådet Garpe, ordförande i Stockholms byggnadsnämnd, talade om ”gamla äckliga

Fredagen den
23 maj 1975

*Statligt litteratur-
stöd, m. m.*

Strandvägen" som han helst ville jämna med marken. Och nog måste man beklaga att socialdemokraterna har vaknat så sent. Många värdefulla hus, inte minst här i Stockholms city, har redan tuggats sönder av grävskoporna.

Till sist några ord om vad man skulle kunna kalla en kabinetsfråga. Jag menar då huruvida man skall behålla namnet kungl. myntkabinettet, vilket utskottets majoritet vill, eller övergå till namnet mynthistoriska museet, eventuellt med underrubrik. Här har under den senaste tiden förekommit en mängd skrivelser, av vilka de flesta är till förmån för det traditionsrika namnet kungl. myntkabinettet. I ett inlägg i namnfrågan i en tidningsartikel i går framhölls att var och varannan människa samlar mynt. Ja visst gör vi det, fastän finansministern gör vad han kan för att hindra att det blir några större samlingar. Men i det här sammanhanget rör det sig självfallet om gamla mynt. Jag tycker därför att man kan bibehålla ett gammalt och traditionsrikt namn. Vi döper i allmänhet inte om våra andra museer även om verksamheten förändras eller utvidgas.

Härmed, herr talman, ber jag att få yrka bifall till samtliga de reservationer där representanter för moderata samlingspartiet finns med.

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag begärde ordet för att säga något i anledning av den reservation som fru Diesen har talat om. Hon vill att vi skall ha preciserade delmål för samhällets insatser när det gäller kulturpolitiken för invandrare och språkliga minoriteter, trots att hon i reservationen säger att man bör undvika att fastställa kulturpolitiska delmål för olika grupper i samhället. Fru Diesen hänvisar till invandrarutredningens betänkande, där delmål har formulerats. Det är riktigt att så skett, och om de här delmålen skriver utskottet att de självfallet utgör en värdefull precisering av de allmänna målen för kulturpolitiken inom en viktig sektor. Vi har inom utskottet alltså inte haft något att invända mot dem utan sagt att de utgör en värdefull precisering.

Vad vi vill är att bereda ökade möjligheter till delaktighet i det allmänna svenska kulturutbudet. Det är ett av delmålen. Vidare vill vi åstadkomma ökade möjligheter till kontakt med ursprungslandet och ökade möjligheter till kulturell egenverksamhet, ökade möjligheter till kulturell växelverkan mellan minoriteterna och majoritetsbefolkningen. – Detta är inskrivet i utskottets betänkande, och nu kommer det också in i riksdagens protokoll.

Jag vill gärna säga att jag tycker att också det är värdefullt och jag vill att vi skall arbeta för att, med hänsyn till den allmänna målsättningen, sträva efter att förverkliga dessa delmål, som inryms i de allmänna målsättningarna.

Fredagen den
23 maj 1975

*Statligt litteratur-
stöd, m. m.*

Fru DIESEN (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Mattsson i Lane-Herrestad och jag, som båda tillhörde invandrarutredningen, var där fullkomligt eniga – det var alla i utredningen – om att det, just när det gällde språkliga och etniska minoriteter, var nödvändigt att fastställa delmål. Vi var självfallet medvetna om de generella riktlinjer som gällde för kulturpolitiken i stort, men fann det ändå nödvändigt med denna precisering. Jag kan bara beklaga att inte herr Mattsson, liksom jag, håller fast vid denna ståndpunkt.

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c) kort genmäle:

Herr talman! Nu säger väl ändå fru Diesen något som inte är riktigt. Jag har inte sagt att jag inte håller fast vid dessa delmål, och utskottet i sin helhet säger att det är värdefullt att ha fått dem preciserade – men de inryms i de allmänna målen. Sedan kan man, med ledning av dessa delmål, ytterligare precisera sig. Det är vad vi har gjort, och det tycker jag vi har gjort riktigt bra.

På den punkten var vi ju överens i utredningen, fru Diesen, och jag hade hoppats att vi skulle kunna vara överens också i utskottet. Men det gick inte. Skillnaden är inte så stor. Vi är väl alla i den här kammaren – och jag skulle tro att det gäller den allra största delen av Sveriges folk – överens om att vi skall försöka förverkliga de delmål det här gäller inom ramen för de allmänna kultur mål som vi beslutat om tidigare här i riksdagen.

Fru DIESEN (m) kort genmäle:

Herr talman! De här delmålen kan visserligen inrymmas i den allmänna kulturpolitiken, men inte desto mindre föreligger ett behov av att här precisera dem och av att riksdagen uttalar sig till förmån för delmål för språkliga minoriteter. Den som inte fullständigt kan följa det svenska kulturutbudet kan behöva den här preciseringen. Det är en linje som vi har kämpat för och håller fast vid när det gäller invandrapolitiken i stort. Vår linje betyder valfrihet för språkliga minoriteter.

Fru RYDING (vpk):

Herr talman! I proposition nr 20 om den statliga kulturpolitiken 2 slår departementschefen fast, att huvudinstrumentet för den statliga filmpolitiken sedan år 1963 är filmavtalet, som är slutet mellan staten och filmbranschens organisationer. Utskottsmajoriteten instämmer i detta i sitt betänkande nr 12.

Detta filmavtal lanserades på sin tid som en unik kulturpolitisk tilldragelse för filmkulturen i allmänhet, men i praktiken visade det sig vara främst en *näringspolitisk*.

Vänsterpartiet kommunisterna är inte överens om uppfattningen att detta avtal skulle vara ett förträffligt instrument. Inte heller är detta kulturrådets eller Teaterförbundets uppfattning. Kulturrådet säger i sitt betänkande att filmreformen "syftade till att säkerställa möjligheten för

en kommersiellt driven bransch att fortleva". Vi vet att filmavtalet år 1972 förändrades på några punkter. Bl. a. fick valda representanter för filmbranschen och filmarbetarna besluta om förhandsstöd till långfilmsproduktionen. Men detta har inte på något avgörande sätt ändrat filmpolitiken. Och det är omöjligt att skapa ett annat filmklimat utan att ta ställning också till distribution och visning.

Vpk har kritiska synpunkter på den nya kulturpolitik som utstakats av kulturrådet, men, herr talman, speciellt inom filmsektorn skulle en tillämpning av de kulturpolitiska målsättningarna i verkligheten skapa radikalt förbättrade förutsättningar för en progressiv filmstrategi. Målet för den nya kulturpolitiken sägs bl. a. vara att främja ökad jämlikhet och inom ramen för ett vidgat kulturbegrepp skapa förutsättningar för att betydligt större grupper än de traditionella dras in i självaktiverande verksamhetsformer. De ansatser till liknande verksamhet på filmens område som har förekommit har emellertid måst bedrivas utanför och ofta i strid med det etablissemang som utgörs av Filminstitutet-filmbranschen.

Vänsterpartiet kommunisterna anser att en dynamisk kulturpolitik på filmens område endast kan bedrivas av ett filminstitut, som har frigjorts från branschintressena och marknadskrafternas spel och där filmarbetarnas fackliga organisationer får ett stort inflytande.

Vi har i vår motion 1928 pekat på att en av förutsättningarna för detta är att det nuvarande filmavtalet sägs upp och att Filminstitutet ombildas till en självständig statlig kulturorganisation. Vi har också som en alternativ lösning pekat på den möjlighet som Paul Lindblom företräder, nämligen att man lägger filmfrågorna under kulturrådet och bygger upp en icke-kommersiell distribution och produktion av värdefull film. En fjärde nämnd inom kulturrådet för massmediafrågor skulle då också kunna inrättas. I detta sammanhang vill jag erinra om att det i sammanfattningen av filmutredningens slutbetänkande heter: "70-talets filmpolitik knyts först och främst till filmen som en del av kulturområdet, inte till den kommersiella filmbranschen eller en viss branschstruktur." – Herr talman! Också enligt vår mening måste den statliga massmediapolitiken vara en del av kulturpolitiken.

Som jag tidigare nämnt kan ett bättre filmklimat icke åstadkommas utan att man också tar ställning till distributionen. Först när garantier för en bättre filmdistribution kan ett meningsfullt kulturpolitiskt engagemang komma till stånd. Detta anser vi, i likhet med Svenska teaterförbundet, kan åstadkommas t. ex. genom att de privatägda biografkedjorna överförs i statens eller kommunens ägo. Mot bakgrunden av bl. a. Filminstitutets brist på inflytande över distributionsapparaten – vilket t. o. m. medfört svårigheter vid distributionen av dess egna produkter – äger inte Filminstitutet ens i en förbättrad skepnad styrka nog att på filmens område kunna driva den aktiva kulturpolitik som förordas bl. a. i kulturrådets betänkande.

Vänsterpartiet kommunisterna har i motionen 1928 yrkat på att regering-

en skulle ges till känna vad vi anfört om en genomgripande ändring av Svenska filminstitutet eller en eventuell överflyttning av filmfrågorna under kulturrådet och dessutom att omedelbara åtgärder skall vidtagas för att säkra ökat samhälleligt inflytande över distributionskedjan vad gäller filmen.

Utskottsmajoriteten ställer sig emellertid helt negativ till detta yrkande och tror tyvärr att de åtgärder som föreslagits i propositionen skall kunna minska de negativa effekterna av det kommersiella systemet på filmområdet. Jag vill, herr talman, med hänvisning till vad jag anfört yrka bifall till reservationen 8 i utskottets betänkande nr 12.

Den fond som enligt avtal mellan Sveriges Radio och Svenska filminstitutet skulle upprättas och förvaltas av Filminstitutet bör enligt vår mening *inte* komma till stånd. Anledningen till vårt ställningstagande är bl. a. Filminstitutets karaktär, vilket framgått av vad jag nyss sagt. Dessutom har filmarbetarna i ett uttalande på ett synnerligen träffande sätt karakteriserat läget om en dylik fond bildades. Och jag ber, herr talman, få citera följande från detta uttalande:

”Medel ur radiofonden resp. licensmedel från Sveriges Radio skall pumpas in i en ny produktionsfond på Svenska Filminstitutet i avsikt att framför allt stödja en kommersiell spelfilmsproduktion, avsedd för såväl biografexploatering som TV-visning. Vi vet att 60-80 % av intäkterna från denna biografexploatering i vanlig ordning, genom biografägare och distributörer, tillfaller den svenska filmbranschen. Vilka är då intresserade av en dylik filmreform? Jo, de som önskar ett ökat stöd åt den svenska filmbranschen.

Vi vet att Sveriges Radio knappast har råd att avstå från televisering av dessa produkter. Sveriges Radio kommersialiseras på så sätt bakvägen.”

Och filmarbetarna fortsätter i detta uttalande:

”Vi vet också att medel till denna reform tas ur den del av Sveriges Radios budget som hittills använts för utläggning av produktion på fria filmare. Det är dessa filmare som gjort många av Sveriges Radios bästa program och stått för en viktig del av informationen om svenska samhällsproblem och förhållandena i tredje världen. Vilka är intresserade av en dylik film- och TV-reform? Jo, de som genom spekulationer i utläggningar och samproduktioner önskar en uppluckring av radioavtalet samt de som önskar en stark begränsning av yttrandefriheten.

Medel från två av Filminstitutets produktionsfonder, på vilka filmarbetarna utöver ett avtalsfäst inflytande, överförs till den nya fonden, på vilken filmarbetarnas inflytande föreslås bli begränsat. Detta sker i en tid då filmarbetarnas fackliga organisation - Teaterförbundet - kräver ökat inflytande över Filminstitutet.”

Avtalet har drivits fram av Filmbranschens samarbetskommitté. Filmutredningen har anslutit sig till förslaget om samarbete mellan Sveriges Radio och Filminstitutet och har t. o. m. önskat driva på ett sådant samarbete genom att hota med lagstiftning och ingripande från statsmakterna.

Ett argument för samordning skulle vara de akuta sysselsättningsvårigheterna för filmarbetarna. Till detta vill jag invända att sysselsättningsproblemen löses inte genom direkt eller indirekt stöd till den kommersiella filmbranschen. Filmbolagen har nämligen i dag genom rationalisering avhänt sig så många skapande krafter att branschen nu huvudsakligen består av ett antal rent administrativa organ, vars främsta uppgift är av rent affärsmässig karaktär.

Jag vill också, herr talman, i detta sammanhang gärna nämna vad ordföranden i Filminstitutet i en intervju i Göteborgstidningen den 8 i denna månad sade när han ombads kommentera detta avtal. Uttalandet står i skarp kontrast till vad utbildningsminister Zachrisson här nyligen sade om sin stora tillfredsställelse med detta avtal. Ordföranden i Filminstitutet sade följande: "Avtalet är en nödlösning. Ett 'tvångsäktenskap'. Principerna bakom avtalet är riktiga, men förhandlingarna som ledde till avtalet var mycket otrevliga och obehagliga. Vad man gjorde var att sopa problemen under mattan."

Vpk vill medverka till att detta tvångsäktenskap inte kommer att äga laga kraft, och vi yrkar på att de 4.5 milj. kr. som Filminstitutet skulle få i anslag för att fullgöra sin del av ifrågavarande "nödlösning" icke skall utgå som anslag. Då kan nämligen heller inte detta avtal träda i kraft.

I och med inrättandet av denna fond skulle de medel som tidigare utgått till H-fonden upphöra. Detta anser vi felaktigt och yrkar i stället på att just H-fonden skall få de föreslagna 4,5 miljonerna. Med det anförda vill jag yrka bifall till reservationerna 10 och 16.

Herr talman! Centrumbildningarna i Sverige spelar en nyckelroll i det fria uppsökande kulturarbetet, men centrumbildningarna har fått bedriva sitt arbete under mycket bristfälliga förutsättningar. Anslagen från arbetsmarknadsstyrelsen för den arbetsförmedlande verksamheten har liksom kulturrådets anslag varit helt otillräckliga i förhållande till verksamhetens omfattning.

Hela verksamheten på den fria uppsökande kulturens område befinner sig fortfarande i ett skede av snabb utveckling. Det vore angeläget att möta denna med en kraftig ekonomisk satsning. Dessutom föreligger behov av att täcka in den ackumulerade eftersläpningen när det gäller de fria gruppernas och centrumbildningarnas ekonomi.

Den i regeringspropositionen nr 20 föreslagna anslagsökningen på 1 milj. kr. till fria grupper och mindre ensembler på teater-, dans- och musikområdet kan i viss utsträckning anses tillmötesgå den expansion av verksamheten som är att vänta. Men däremot tror jag knappast att ökningen räcker för att ge de utövande rimliga ekonomiska villkor. Man måste, anser jag, i detta fall ge centrumbildningarna de ekonomiska möjligheter som behövs för att de skall kunna motsvara de ökade krav som redan ställts på dem från utövare och avnämare, krav som ytterligare kommer att öka, då efterfrågan och produktion inom det berörda området kan förväntas expandera mycket starkt.

Det är en helt orimlig situation att nu låta de förmedlande och distribuerande organ som centrumbildningarna utgör stagnera i sin verksamhet. Det kommer nämligen att bli fallet om regeringens förslag i fråga om den knappa anslagstilldelningen till centrumbildningarna antas.

Departementschefen och även utskottsmajoriteten säger att formerna för stödet till centrumbildningarna kommer att prövas i samband med ställningstaganden i fråga om de statliga insatserna till kulturarbetarna och arbetsförmedlingen inom kulturområdet. Detta betänkande har emellertid alldeles nyligen kommit och har väl knappast börjat att remissbehandlas, varför det torde dröja en avsevärd tid innan någon ändring sker. Vpk anser det därför fullt försvarligt att redan för nästa budgetår ge centrumbildningarna en välbehövlig och erforderlig ekonomisk förstärkning.

Jag vill särskilt påpeka, att vid en bedömning av den fria uppsökande verksamhet som rymts under rubriken "Fritt kollektivt skapande" i regeringens proposition nr 20, så måste man beakta de nära samband som reellt föreligger mellan centrumbildningarna och de fria grupperna. Annars kan resultatet bli, att man ger den fria uppsökande kulturverksamheten ett handtag samtidigt som man sätter krokben för bl. a. den progressiva och samhällsengagerade kulturaktivitet som de fria grupperna och centrumbildningarna i stor utsträckning representerar.

Jag vill med det sagda yrka bifall till reservation nr 26.

Slutligen, herr talman, några ord om Konstföreningarnas riksförbund. Vi lär alla vid det här laget känna till att enligt kulturrådets intentioner är det viktigaste kulturpolitiska målet att begränsa kulturkommersiellens skadeverkningar, vilket skall ske genom att det seriösa kulturutbudet når människornas närmiljöer, kulturlivet decentraliseras och människor engageras.

Ingen annan kulturverksamhet har bättre än konstföreningarna lyckats att föra ut den seriösa bildkonsten till just närmiljön, till arbetsplatserna.

Det beräknas att ca 500 000 medlemmar är anslutna till konstföreningarna och att ytterligare stora grupper nås genom utställningar på arbetsplatser, i konstlokaler och genom medlemmarnas familjer.

Dessa konstföreningar har sammanslutit sig till Sveriges konstföreningars riksförbund, som organiserar och samordnar verksamheten inom föreningarna. Man har vid flera tillfällen sökt anslag för sin verksamhet, men utan framgång.

Jämfört med andra organisationer och institutioner, som verkar inom kultursektorn, måste konstföreningsrörelsen anses vara diskriminerad. Så uppfattar också rörelsen själv situationen. Man kanske ser t. ex. Konstfrämjandet med 20 000 medlemmar, som beviljas miljonanslag.

Man har också gjort en utredning och presenterat denna för utbildningsministern i december förra året, vilken utredning man har kallat "Den glömda folkrörelsen". MUS 65 har i sitt betänkande SOU 1974:43 behandlat konstföreningsrörelsen och konstaterat ett behov för riksförbundets centrala verksamhet på f. n. 375 000 kr./år.

Fredagen den
23 maj 1975

*Statligt litteratur-
stöd, m. m.*

Utskottsmajoriteten anser det nödvändigt att riksförbundet snarast får dessa minimiresurser, då det annars är omöjligt att igångsätta angelägna organisatoriska, konstpedagogiska och informativa aktiviteter.

Vi är medvetna om att dessa liksom andra anslagsfrågor inom området kan komma att prövas av kulturrådet, men det synes som om utredningar och administrativa omorganisationer inom kultursektorn har lett till stilla och stagnation på flera angelägna sektorer inom kulturpolitiken.

Det föreligger stor risk att "kon dör medan gräset gror". I föreliggande fall finns inget sakligt skäl till dröjsmål med angelägna insatser, och det är alltså inte alls som reservanterna påstår föga meningsfullt att i år bevilja Sveriges konstföreningars riksförbund detta anslag i avvaktan på en proposition nästa år, som skall komma med anledning av MUS 65:s förslag.

Jag yrkar alltså på denna punkt avslag på reservation nr 21 och bifall till utskottets förslag.

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt, som fru Ryding säger, att centrumbildningarna har en betydande uppgift, utgör en tillgång osv. Men man måste ju alltid göra avvägningar. När man nu får beskedet att formerna för stödet till centrumbildningarna kommer att tas upp i samband med ställningstagandet i fråga om de statliga insatserna för kulturarbetarna och arbetsförmedlingen inom kulturområdet, och att vi kan vänta oss ett förslag till nästa riksmöte, har utskottsmajoriteten ansett att man borde följa propositionen. Jag har tidigare yrkat bifall till utskottets hemställan på de olika punkterna, med undantag för ett avsnitt där jag står antecknad för en reservation, och jag finner att detta är ett välbetänt ställningstagande.

Fru RYDING (vpk) kort genmäle:

Herr talman! I den reservation beträffande bidrag till centrumbildningarna som herr Sundman och jag avgivit har vi mycket tydligt pekat på att fria grupper och ensembler får ökade anslag. Det är bra. Men deras samarbete med centrumbildningarna är så viktigt att också dessa måste få något bättre ekonomiska möjligheter för att kunna ta till vara den verksamhet som fria grupper och ensembler kan genomföra med hjälp av sitt ökade anslag. Det blir annars en s. k. diskrepans mellan dessa två typer av aktiviteter.

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c) kort genmäle:

Herr talman! Men, fru Ryding, det har ändå föreslagits en höjning med 146 000 kr., och vi kan dessutom till nästa riksmöte förvänta oss ett förslag, som ger ytterligare förbättringar. Vi får väl under sådana förhållanden ge oss till tåls till dess att detta förslag framläggs. Det är ju inte fråga om någon misshandel av centrumbildningarna utan det har tvärtom intagits en positiv attityd såväl i propositionen som av utskottsmajoriteten.

Fru RYDING (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte talat om någon misshandel av centrum-
bildningarna utan om en stagnation i deras verksamhet, som i framtiden
kommer att vara till förfång för de fria grupperna med uppsökande verk-
samhet. Jag tycker att det inte finns någon anledning att vänta med
att hjälpa dem utöver vad som sker genom de futtiga 146 000 kr. som
i år anslås.

Fröken ELIASSON (c):

Herr talman! Riktlinjerna för en framtida, mer målmedveten statlig
kulturpolitik lades fast av riksdagen så sent som förra året. I en andra
etapp läggs nu åtgärder på två betydelsefulla sektorer av kulturlivet till
det reformarbete som inletts och som kommer att bli av långsiktigt slag.

Att det måste bli fråga om ett långsiktigt arbete framgår bl. a. av att
regeringens reformprogram i årets upplaga är starkt nerbantat och i vissa
avsnitt försiktigt avvaktande. På den första betydelsefulla sektorn, lit-
teraturen, är det pengar och principer man prutat på. På den andra sektorn,
filmen, uteblir de genomgripande förändringarna. Regeringens förslag
inskränker sig till åtgärder som i huvudsak faller inom ramen för hur
filmfrågorna hittills hanterats. Utformandet av vad som skulle kunna
kallas en filmpolitik skjuts på framtiden, och det är mot den bakgrunden
inte förvånande att debatten i dag hitintills i stor utsträckning gällt lit-
teraturfrågorna.

Just på litteraturområdet anser jag att det finns anledning bemöta några
grovt felaktiga påståenden som den socialdemokratiska utskottsrepresen-
tanten och dess värre också utbildningsministern gjort sig skyldiga till
i debatten. Man hävdar att det bara är tomt prat när utskottsmajoriteten
anser det betydelsefullt att det kommer till stånd en försöksverksamhet
med läsfrämjande åtgärder i samarbete med barn- och ungdomsorga-
nisationerna. Man påstår att utskottsmajoriteten rycker undan själva för-
utsättningarna för sådana åtgärder och att majoriteten berövar organi-
sationerna, barnen och ungdomarna läsfrämjande åtgärder.

Vad man gör sig skyldig till för felaktighet när man påstår detta är
att man allvarligt blandar samman de förslag som gäller litteraturstöd
och de förslag som gäller läsfrämjande åtgärder. Vi har inom majoriteten
inte prutat en krona, inte prutat ett öre på de läsfrämjande åtgärderna.
Vill man verkligen hävda att man från socialdemokratiskt håll ser det
som en förutsättning för att organisationer skall kunna engageras i en
sådan här försöksverksamhet, att en nämnd sätter utvalda boktitlar i
händerna på organisationerna? Vad är det för tilltro till organisationerna?
Menar socialdemokraterna då att om utskottsmajoritetens förslag skulle
vinna bifall i kammaren, kommer inte regeringen och socialdemokraterna
att lägga två strån i kors för att få till stånd en sådan försöksverksamhet?
Är det på det sättet, då är det sannerligen minoriteten som står för det
tomma pratet när det gäller de läsfrämjande åtgärderna.

Vi finner det angeläget att det kommer till stånd en sådan verksamhet,

Nr 89

Fredagen den
23 maj 1975

Statligt litteratur-
stöd, m. m.

det finns pengar för den och vi är fast förvissade om att organisationerna kan vara med och utforma riktlinjerna för den.

När det gäller filmområdet kan man fråga sig: Varför händer det inte mer? Var finns regeringens reformambitioner? En anledning till att regeringen skjuter filmpolitiken på framtiden är att det nu löpande filmavtalet går ut först den 30 juni 1983. Som framgår av propositionen kommer filmavtalet att ligga kvar under denna tid som ett huvudinstrument för åtgärderna på filmområdet.

En annan anledning, som man utan svårighet kan uttolka ur propositionen, är att regeringen är trevande osäker om hur den framtida filmpolitiken skall utformas. Det är att beklaga att det inte nu tycks finnas några förutsättningar för nya, radikala grepp på filmområdet. Att filmen når ut till mycket breda grupper av människor samtidigt som möjligheterna att ta del av ett kvalitetsmässigt utbud av filmer är högst begränsade, för att inte säga erbarmligt dåliga, på många håll i landet är en allvarlig situation, och det ställer krav på insatser framöver som går långt utöver dem som föreslås i dag.

På ett angränsande område är regeringens osäkerhet särskilt påtaglig och direkt oroande. Det är ett område där vi ser nya problem torna upp sig, det är ett område där det politiska handlingsutrymmet inte låses av några långsiktiga avtal som i fråga om filmen, det är ett område där det nu i högsta grad är angeläget att man aktivt griper sig an att skapa handlingsberedskap och lägga grunden för ställningstaganden under de närmaste åren. Jag tänker på videogrammen – den nya möjligheten att med olika tekniska lösningar programmera rörlig bild och ljud på band, skivor, kassetter osv. För inte så många månader sedan förde vi en debatt om detta här i kammaren, och jag kan för att spara kammarens tid i långa stycken hänvisa till vad vi då anförde från centerns sida. Jag beklagar att vi i centern också nu får ge uttryck för våra krav på aktiva samhällsinsatser reservationsvägen. Utskottsmajoriteten håller fast vid en vänta-och-se-attityd.

Som framgått av debatten tidigare i dag är det inte ovanligt att utbildningsministern ändrar åsikt om så behövs, men i just den här frågan sitter han och regeringen förunderligt fast i ett stelt prestigetänkande och vägrar helt enkelt att medge vad som blir alltmer uppenbart för alla, nämligen att regeringen inte haft ögonen öppna för vad som händer på videoområdet. Man håller på att försätta sig själv i en ohållbar situation – ohållbar om man har ambitioner att vara med och påverka utvecklingen.

Det är möjligt att regeringen finner det genant att vi från centern driver frågan och att det är regeringspartiet som mer än något annat parti bromsat, men förhållningstaktik hjälper inte hur länge som helst. Oron och osäkerheten inför regeringens passiva hållning växer också inom de socialdemokratiska leden, och allt fler framträdande kritiker kräver att regeringen griper sig an med dessa frågor. Bl. a. oroar man sig för det hot man tycker sig uppleva från videoindustrin mot folkrörelsernas verksamhet och mot kulturpolitiken. Bland de här kritikerna befinner

sig t. ex. kulturrådets ordförande, Paul Lindblom, för att nämna bara ett namn men ett namn som bör ha tyngd både hos regeringen och i de socialdemokratiska leden. Varför lyssnar inte regeringen på de allt fler kritiska rösterna från allt fler håll? Varför slår man dövörat till? Det är väl inte så att man lyssnat alltför mycket på de värtaliga företrädarna för videoindustrin och deras försäkringar om vilka möjligheter den nya tekniken har öppnat för framtiden?

I den centermotion som har väckts till årets riksdag återfinns en prognos för utvecklingen på den svenska marknaden. Den prognosen kan vara av intresse. Jag tänker inte gå in på den närmare här i dag, men den är ett tecken på hur man på branschhåll bedömer utvecklingen på den svenska marknaden. Att det är fråga om en mycket snabb utveckling är ju helt klart.

Liknande prognoser om en snabb marknadsutbredning kan hämtas från andra länder, t. ex. USA. Så här informerar man om videons möjligheter från ett av de största videoföretagen här i Sverige, EBAV, dvs. Bonniergruppens företag:

”I USA är videon redan etablerad. Nu kommer den i Sverige!

I USA är det nu konstaterat att videomarknaden verkligen finns. Om-sättningen under 1974 var 312 miljoner dollar, varav 146,8 miljoner dollar utgör programproduktion. Inför 1975 finns en välunderbyggd prognos som tyder på en total videomarknad om 457 miljoner dollar, varav ca 239 miljoner dollar för programproduktion. --- Mer än 3 500 timmar program har under 1974 producerats för amerikanska företag. Mer än 450 större företag i USA använder nu regelbundet video för information, internutbildning och försäljning.

Videoutvecklingen har nu också kommit till Sverige. Det finns mer än 3 000 TV-kassettspelare i användning på den svenska marknaden.

Allt detta gör att vi på EBAV/AVT nu finner tiden mogen för att erbjuda produktionstjänster på den svenska marknaden.”

Det är långt framskridna marknads- och produktionsplaner man har inom den svenska videoindustrin. Jag vill bara peka på att EBAV inom kort kommer att hålla en konferens där man klargör sina möjligheter i fråga om programproduktion, att verkligen lansera också mjukvaran på det här området.

En illustration till hur snabbt marknaden reagerar är kassetmarknaden, där man här i Sverige på mindre än tre år fått ca 4 000 kassettspelare. Detta har – väl att märka – skett utan vare sig försäljningsdriver eller erbjudanden om färdiga program till företag, institutioner och enskilda konsumenter. Alla tecken tyder på att efterfrågan kommer att öka brant när man väl har också mjukvara att komma med. En bedömning av konsumtionsmarknadens utveckling i USA menar jag det finns anledning att också något beröra. Där har man kommit en bra bit på väg i fråga

om framtidsbedömningar av videon. Enligt en ekonomisk framtidsprognos från en av USA:s största banker kommer videogrammen att bli den mest sålda elektroniska artikeln i USA under de närmaste åren. Man förutspår en 37-procentig ökning av försäljningen varje år till 1982. USA:s handelsdepartement framhåller i en rapport att "den viktigaste konsumtionsartikeln som utvecklas nu är videoskivspelaren och videokassettspelaren".

Det har sagts från socialdemokratiskt håll att man inte nu ser några skäl att ägna en intensivare uppmärksamhet åt utvecklingen på videogramområdet. Prognoserna om en snabb utbredning av apparater och program på den svenska marknaden skulle redan ha slagit fel, och marknaden tycks f. ö. inte alls vara så mottaglig för de nya teknikerna.

Om detta är att säga att invändningarna påminner mycket starkt om de invändningar som gjordes innan vi fick först televisionen och sedan färgtelevisionen. Många såg då de tekniska problemen som närmast oöverstigligena, och televisionen hade knappast någon framtid för sig, sade man. Vi vet i dag att de prognoser som gjordes om televisionens utbredning till hushållen vida överträffades av den faktiska utvecklingen. Det tar naturligtvis sin tid innan tekniken är så utvecklad att man ger sig ut på den breda konsumentmarknaden, och det förklarar att det har dröjt med lanseringarna.

Det vore naivt att tro att utvecklingen på t. ex. videoskivfronten går trögt och att konsumenterna kommer att reagera motvilligt och först efter lång tid, därför att vi ännu i dag inte ser några bildskivor på den svenska marknaden, trots att det talats om bildskivor i flera år nu.

Snarare är det ju så att de olika teknikerna utvecklats så snabbt och så många nya lösningar och prototyper kommit fram att tidschemana för lanseringen av skivorna kommit i nya lägen. Viktiga standardiseringsproblem har redan lösts när det gäller kassetter, men på skivfronten brottas man fortfarande i hög grad med dessa problem. Den s. k. MDR-skivan, som lanserades i prototyp på en stor internationell mässa i höstas, har på avgörande punkter kastat planerna över ända och visat på nya möjligheter att snabbt få fram massprodukter med stor genomslagskraft. Alla bedömningar pekar som bekant på att det är skivorna och inte kassetterna som kommer att slå igenom på den breda konsumentmarknaden och nå ut till de enskilda hushållen.

Det kan också nämnas att i mars i år lanserade man den första videoskivan kommersiellt enligt TED-systemet i Västtyskland. Man har rapporterat om stora försäljningsframgångar och ett utbud på 80-talet skivtitlar till ett pris av 30-40 kr. per styck. Omkring nyår menar man sig kunna lansera de här skivorna i Sverige.

Det görs gällande från socialdemokratiskt håll att inga nya omständigheter framkommit som ger riksdagen anledning till några uttalanden syftande till att man skall bygga upp en samhällelig beredskap. Man vill inte heller medverka till att initiativ nu tas för att ge regering och riksdag ett tillfredsställande beslutsunderlag för de ställningstaganden

som mycket snart måste göras.

Naturligtvis kan man hävda att vad som hänt det senaste året är något som man kunnat förutse, om man följt utvecklingen med uppmärksamhet: att uppspelningsapparaterna skulle förbättras och få en allt vidare spridning, att programproduktionen skulle intensifieras, att skivorna skulle börja introduceras på marknaden etc. Detta hade man kunnat förutse. Men därmed är inte sagt att en avvakta-och-se-politik är den riktiga reaktionen – tvärtom. Som vi framhåller i centerreservationen framstår behovet av aktiva samhällseliga insatser om möjligt med ännu större skärpa än då frågan senast behandlades av riksdagen.

På hårdvarusidan, och i synnerhet nu på kassettsidan, har i vårt land Philips en dominerande ställning. Jag vill här återge delar av en tidningsintervju med en ansvarig från det företaget, som naturligtvis får förutsättas ha kontakt med och överblick över vad som sker på videomarknaden. Det sägs i intervjun bl. a.:

”När TV i mitten av 1950-talet började nå ut till konsumenterna, låg Sverige efter i den internationella utvecklingen. Detsamma har gällt (och gäller) om stereon. Men när vi nu tar nästa stora steg, steget mot video, är situationen en annan: denna gång är vi i takt med utvecklingen ute i världen.”

I intervjun pekas också på att i Japan och USA har man kommit längst när det gäller den professionella marknaden medan man, intressant nog, i Europa kommit längst när det gäller konsumentensida. Man har nämligen i Europa fått fram en utrustning som passar både professionella och enskilda.

Jag har funnit anledning att ta upp dessa framtidsbedömningar på olika håll, inte därför att jag tror att det kommer att bli just på det här sättet, utan därför att det är viktigt att vi tar de här tendenserna och den snabba utveckling som vi hittills kunnat konstatera på allvar. På politiskt ansvarigt håll kan man inte sitta med armarna i kors och låta andra i praktiken forma mediepolitiken och ramarna för samhällets handlingsmöjligheter framöver.

Vi har i reservationen 7 från centerns sida framhållit behovet av samhällsinsatser på detta område, och jag ber att få yrka bifall till den reservationen. Vi säger att det mycket snart krävs ställningstaganden i frågor med stor och principiell räckvidd. Särskilt gäller detta frågorna om inflytandet över de nya medierna och hur de skall inlemmas i en mer samlad mediepolitik. Vi erinrar om att förra året, när vi från centerns sida krävt en parlamentarisk utredning för att skapa en nödvändig samhällselig beredskap på detta område, så tillsatte regeringen fram på sommaren utredningar som tog upp speciella delfrågor med anknytning till videogrammen. Vi hävdar att denna uppsplittring av arbetet och denna begränsning till delproblem inte är ägnat att lägga grund för de ställningstaganden som det mycket snart är nödvändigt att ta, därför att frågan om hur samhället skall förhålla sig till videogramverksamheten fordrar ett vidare angreppssätt och mera ingående överväganden. Ut-

redningsarbetet måste enligt vår mening läggas upp så att väsentliga problem som kräver överväganden och åtgärder kan behandlas på ett samlat sätt och så att riksdag och regering ges ett tillfredsställande beslutsunderlag.

Vi pekar på att samhällets behov måste bevakas när det gäller utnyttjandet av videogramteknikerna, det räcker inte med åtgärder av ett slag som innebär att man kan komma att uppställa förbud och begränsa och sanera delar av det kommersiella utbudet, utan vi måste också uppmärksamma behovet av kvalitativa alternativ och möjligheter att utifrån andra utgångspunkter än de kommersiella utnyttja videogramteknikerna bl. a. i utbildningen och på det kulturpolitiska fältet. Vi säger också att det är angeläget att man vidtar skyndsamma åtgärder för att möta den medierevolution som pågår och som styrs av de stora multinationella kommunikationsföretagen.

Som framgått av vad jag tidigare sagt är det klart att den svenska konsumentmarknaden är mycket intressant för videoindustrin. Enligt de bedömningar som allmänt görs och gjorts ligger den svenska marknaden i frontlinjen för videoteknikernas framryckning. Jag finner det anmärkningsvärt att utbildningsministern, som har ett stort ansvar för hur mediepolitiken och kulturpolitiken utformas, i internationella sammanhang uttalar varnande ord om de stora kommunikationsföretagens förehavanden men är ganska tyst på hemmaplan och framför allt ganska passiv när det gäller att skapa förutsättningar för vad som så småningom kan bli en framtidsytande och ansvarig mediepolitik.

Utbildningsministern har i debatten i dag sagt att centern litet nymorgnat har upptäckt att det finns något som heter videogram och att det kan finnas problem som behöver uppmärksammas. Får jag då för det första säga, herr utbildningsminister, att det är bättre att vara något nymorgnat än att fortsätta att sova eller vägra att öppna ögonen inför en situation som kräver aktivitet och uppmärksamhet. För det andra var det först efter centerns motion 1974 som regeringen över huvudet taget berörde videofrågor i någon utredning eller några utredningsdirektiv.

Vidare sade utbildningsministern att detta bara är en sektor av en svår bransch. Men det kan ju inte vara något argument för att man inte skall ägna den sektorn all den uppmärksamhet som den förtjänar! Skall man lägga grunden för en framtida, mera samlad mediepolitik, så måste väl också denna del ingå i den politiken.

Vad är det slutligen för besked som utbildningsministern i dag har lämnat riksdagen och de växande grupper i vårt samhälle som oroas inför utvecklingen på massmedieområdet? Vad har han givit för besked i dag om regeringens hållning och intresse för att gripa sig an med dessa för kulturpolitiken och även för den politiska demokratin viktiga frågor?

Vad utbildningsministern i dag har funnit anledning klargöra är att man från regeringens sida ser det som viktigt att betydelsen av vad som händer på videogramområdet inte överdrivs. Det säger han i ett läge

då samhällets passivitet och brist på en framåtsyftande politik i stort sett lämnar fältet fritt för de stora kommunikationsföretagen!

Jag vill här erinra om de riktlinjer för den statliga kulturpolitiken som riksdagen slog fast 1974 och som bl. a. innebar att åtgärder behöver vidtagas också på den kommersiella sektorn inom kulturpolitiken. Vi är givetvis inom centern oroade över det besked vi i dag fått om regeringens inställning, nämligen att man inte skall överdriva betydelsen av den tekniska utvecklingen på videogramområdet. Jag tror att denna oro delas av de många grupper i samhället – också inom det socialdemokratiska ledet – som med växande styrka efterlyst en aktivitet från statsmakernas sida för att hävda kulturpolitiken och för att hävda många av de värden vi anser vitala i det svenska samhället.

Utbildningsministern har tidigare i debatten påpekat att han finner det ändamålsenligt att då och då beskriva centerpartister med uttryck som "minimoderater". Utbildningsministern har i dag demonstrerat en sådan aningslöshet och en sådan tro på att regeringens politik skall förskonas från en teknisk utveckling som gör den föråldrad, att jag inte kan kvittera med att använda samma ord som beteckning på utbildningsministerns ståndpunkt i den här frågan. Utbildningsministerns ståndpunkt fordrar beteckningar som är betydligt starkare och mer kritiska till sin natur, men jag tycker inte att det finns anledning att ge sig in på att söka efter sådana uttryck. Jag hoppas, herr utbildningsminister, att vi framöver får se betydligt mer av ansvar och intresse för framåtsyftande åtgärder på detta område än utbildningsministern i dag har demonstrerat.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr utbildningsministern ZACHRISSON:

Herr talman! I och för sig skall det noteras att här finns ett starkt intresse uttryckt från fröken Eliassons sida. Jag hoppas att det skall stå sig fram till den dag – inte allt för avlägsen, kan jag försäkra – då vi skall behandla dessa frågor i kammaren. Jag hoppas att ni håller fast er då och att den frejdighet med vilken fröken Eliasson angriper kommersialismen står sig, så att inte ni gör här som med litteraturstödet och hoppar på den moderata vagnen när det verkligen gäller. Ni kanske väcker en motion som låter lika vackert då men som det sedan inte blir något av.

Efter fröken Eliassons resonemang finns det anledning att erinra om vad det är vi gör. Efter den litet ensidiga presentationen kan det kanske annars råda missuppfattningar i kammaren om det.

Vi har för det första givit radioutredningen i uppdrag att finna lösningar så att TV-program kan frigöras för användning till annat än etersändningar. Jag tror att det är ett oerhört viktigt område, eftersom Sveriges Radio är den utan jämförelse viktigaste producenten av program som

Fredagen den
23 maj 1975

Statligt litteratur-
stöd, m. m.

kan användas i detta sammanhang.

För det andra har vi tillsatt en utredning angående reklam i videogram, vilket är kolossalt viktigt. Det är på den punkten frågan om videogram kan bli vansklig, och det är här fröken Eliassons antikommersialism är klädsamt motiverad.

För det tredje har vi tillsatt en utredning angående metoder för att motverka företagskoncentration i massmediabranschen, där naturligtvis det område vi nu diskuterar är utomordentligt viktigt.

För det fjärde får jag – och det tycks fröken Eliasson inte vara medveten om – om några dagar ett förslag från TRU, i vilket man kan vänta sig att frågan om videogramproduktionen i samhällets regi behandlas mycket ingående. Detta förslag hoppas jag vi skall få möjlighet att diskutera i riksdagen nästa år.

Men jag vill upprepa för fröken Eliasson det jag sade i min inledning – att det finns flera ting här i världen än videogram. Det är givetvis viktigt att uppmärksamma videogrammen, men det finns ju också gram-mofonskivor och allt möjligt annat, som man skulle kunna veva upp ungefär samma engagemang för. Det är därför viktigt att göra en helhetsbedömning av alla dessa saker.

När man hör fröken Eliassons väldiga anspråk på aktivitet och insatser undrar man vad det är för program som hon vill ha. Jo, det som föreslås är en ny utredning. Ändå pågår en rad utredningar, som tar upp just sådana frågor som är av stor betydelse. Jag måste säga att jag efter det högstämde talet av fröken Eliasson hade väntat mig att hon skulle hamna i en något mera positiv position än att bara föreslå en ny utredning, eftersom vi väl då, om någonsin, lär ha hunnit bli passerade innan den kan bli färdig.

Fröken ELIASSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag konstaterar att utbildningsministern antingen inte har läst reservationen eller också läst den mycket slarvigt. Vi begär inte en ny utredning, utan vi begär att utredningsarbetet skall läggas upp på ett sådant sätt att man kan få en samlad genomgång av det här området och ett vettigt beslutsunderlag för riksdag och regering.

Vi har inte skrivit regeringen på näsan hur detta skall genomföras, men det är helt klart – inte minst efter utbildningsministerns uppräknig av ett stort antal utredningar som kommer in på småbitar av den här problematiken – att den väg som regeringen valt att gå för att ta del av dessa frågor inte är lycklig.

Sedan säger utbildningsministern att det finns flera ting i den här världen än videogrammen. Att jag använt något uppbragta tonfall i dag och att jag också tagit så stor del av kammarens tid i anspråk för att redovisa mina synpunkter och redogöra för vad som händer på detta område bör ses i förhållande till det lättsinne som präglar regeringens hantering av frågorna och till de inlägg som utbildningsministern tidigare gjort i debatten. Jag kan ändå konstatera att det senaste inlägget var något mera

präglat av insikt om att det finns allvarliga problem liksom också att det behövs samhällsinsatser av olika slag.

Av utbildningsministerns inlägg framgår att han inte uppmärksammat de här frågorna på ett riktigt sätt. Han tror t. ex. att reklam i videogram är det stora överhängande problemet. Det är inte så lätt, att det bara är en fråga om reklam och att kunna avgiftsbelägga eller förbjuda den eller vissa typer av produkter. Frågan är av betydligt mer genomgripande art än så. Jag vill hänvisa utbildningsministern till reservationen och rekommendera honom en noggrann genomläsning av den, eftersom jag nu inte har tillräckligt med tid till mitt förfogande för att ytterligare gå in på frågorna. Det är vitala frågor det gäller: om tillgång till och inflytande över de nya medierna, om vilka möjligheter vi har att föra en vettig kulturpolitik framöver och att få fram en samlad mediepolitik samt att tillgodose andra angelägna krav som ställs på utbildningsministerns ansvarsområde.

Jag hoppas att utbildningsministern i framtiden kommer att ägna de här frågorna betydligt större uppmärksamhet och med ett annat allvar än i dag kommer att följa utvecklingen.

Herr LEANDER (s):

Herr talman! Den viktigaste saken i kulturpropositionen på filmområdet är utan tvivel den nya filmfond som skall tillskapas i samarbete mellan Sveriges Radio och Filminstitutet. Denna filmfond skall från början få 10 milj. kr. att stödja svensk filmproduktion med. 10 miljoner är faktiskt ganska mycket pengar, om man jämför med vad som för tillfället står till den svenska filmpolitikens förfogande. Det här är alltså viktigt både för den svenska filmen och för Sveriges Radio. Vi är alla medvetna om att långfilmer är ett mycket populärt inslag i TV-program, och genom denna fond kan flera långfilmer visas både på biografer och i TV.

Bakom förslaget om den nya fonden står en bred majoritet i utskottet. Det är endast moderater och kommunister som har gått emot det och detta från skilda utgångspunkter och i skilda reservationer. Moderaterna är rädda för att Sveriges Radio skall få för stort inflytande över den svenska filmproduktionen. Kommunister är rädda för att filmbranschen via Filminstitutet skall bli för mäktig. Slutsatsen är väl då ganska given: den nya fondens konstruktion tycks vara en ganska riktig avvägning.

Får jag så kortfattat bemöta de övriga reservationerna på filmområdet – reservationen 7 om videogram har redan diskuterats, och jag skall därför inte ta upp den.

Reservationen 8 gäller Filminstitutets ställning. Låt mig kort och gott säga att det nuvarande avtalet mellan staten och Filminstitutet gäller fram till 1983, och därför faller den reservationen.

I reservationen 11 går moderaterna emot inrättandet av ett barnfilmsråd. Det föreslagna barnfilmsrådet skall få ganska viktiga uppgifter, inte

Fredagen den
23 maj 1975

*Statligt litteratur-
stöd, m. m.*

minst i anslutning till det nya anslag på barnfilmsområdet som föreslås i kulturpropositionen. Därför avstyrker vi den reservationen.

I reservationen 12 vill fru Fränkel i ett kommande förslag ha mera pengar till kortfilmen. Jag tycker inte att den reservationen tillräckligt har beaktat de möjligheter till ökat stöd åt kortfilmen som den nya filmfonden faktiskt innebär.

I reservationen 17 vill fru Fränkel ha ytterligare 3 milj. kr. till den svenska långfilmen. Majoriteten konstaterar kort och gott att vi inte har de pengarna – men fru Fränkel tycks ha dem. Reservationens motivering är dessutom något missvisande. Fru Fränkel tycks ha glömt att Sveriges Radio får ett extra anslag på 5 milj. kr. i år för att täcka sin andel i den nya fonden. Om jag inte hörde fel hade fru Ryding råkat ut för samma missuppfattning. Jag fick i varje fall den uppfattningen när jag lyssnade på fru Ryding att hon menade att det var pengar som Sveriges Radio hade förut som man skulle få använda. Detta är emellertid nya pengar som ingår i årets anslagsökning.

När det gäller de statliga åtgärderna för filmvisning innebär kulturpropositionens förslag ett kraftigt ökat stöd både till Bio Kontrast-verksamheten och till övriga försök med visning av kvalitetsfilm. Därför avstyrks reservationerna 19 och 20.

Fru Diesen hade tyvärr inte tillfälle att vara kvar över debatten, men jag vill ändå något kommentera vad hon sade i anslutning till förhållandet mellan Sveriges Radio och filmbranschen. Hon pekade på det viktiga uttalande som kulturutskottet har tagit i sitt betänkande. Vi vill nämligen slå fast att vi räknar med att de överläggningar som vi hoppas kommer att upptas på nytt mellan Sveriges Radio och filmbranschens TV-kommitté skall leda till ett positivt resultat. Personligen är jag mycket angelägen om detta. Jag tror att det är oerhört viktigt för den svenska filmen och för de svenska biograferna och inte minst för Sveriges Radio-TV att vi kommer fram till en överenskommelse. Men då skall man kanske inte riktigt ha den utgångspunkt som fru Diesen hade. När man lyssnade till henne fick man den uppfattningen att det berodde på Sveriges Radio att det inte blev någon överenskommelse. Vid en förhandling gäller det väl att ställa realistiska krav från båda sidor och att ge och ta. Jag hoppas nu att det blir en sådan förhandling och att man kan uppnå en överenskommelse.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på punkterna 8 och 13 samt punkten 14 mom. 1–3.

Fru RYDING (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Leander säger att den viktigaste frågan beträffande filmen är den filmfond på 10 milj. kr. som skall upprättas. Det kan jag hålla med honom om. Det var därför jag ägnade så stor del av mitt första anförande just åt denna filmfond och de problem som den kommer att föra med sig. Jag citerade också vad Filminstitutets ordförande, Harry Schein, hade sagt. Han bör väl vara en person som är rätt initierad just

i denna fråga. Han karakteriserade det hela som att man hade sopat problemen under mattan och åstadkommit en nödlösning, ett tvångs-
äktenskap. Vore det inte skäl att ompröva frågan, när en så sakkunnig
person ställer sig så tvivlande? Han är minsann inte lika tillfredsställd
som herrar Leander och Zachrisson.

Jag vidhåller att denna filmfond inte bör komma till stånd. Frågan
om formerna för samarbete mellan filmen och Sveriges Radio bör lösas
på andra sätt.

Fru FRÆNKEL (fp) kort genmäle:

Herr talman! Även jag vill instämma i herr Leanders uttalande att
den nya fond som har bildats är det viktigaste angående filmen i årets
proposition. Folkpartiet har inte heller någonting emot den fonden. Vad
vi däremot inte vill gå med på är att man tar bort det statliga stödet
till H-fonden, som i år uppgår till 3 380 000 kr. Tar man bort detta statliga
stöd, kan man inte få ett riktigt ordentligt stöd till långfilmerna med
undantag av de produktioner som Sveriges Radio i förväg har godkänt.
Vi anser att det finns även andra producenter än Sveriges Radio som
kan göra konstnärliga och bra filmer. Även de bör stödjas i sitt arbete.

Herr Leander framhåller att kortfilmerna har fått extra stöd. Ja, men
det lilla extra stödet är för ynkligt. 10 % av den nya fondens tillgängliga
medel skall användas till kortfilmer, och de kan användas även till
sådana kortfilmer som Sveriges Radio inte godkänt. Om detta förslag går
igenom, skall det bli väldigt intressant att se hur många kortfilmer som
Sveriges Radio inte godkänner men som ändå kommer att bli till. Jag anser
i motsats till herr Leander att kortfilmerna inte har fått det stöd som de
borde ha fått.

Herr LEANDER (s) kort genmäle:

Herr talman! Fru Frænkel underskattar något de representanter som finns
i ledningen för Filminstitutet. Jag tror nog att de väl kan balansera de
önskemål som Sveriges Radio framför när det gäller att utnyttja den nya
filmfonden.

Fru Frænkel ansåg att de 10 % som här skall gå till kortfilm var en
ganska liten summa. Men 10 % av 10 milj. kr. blir dock 1 milj. kr. På
detta område vill jag faktiskt betrakta detta som ett ganska hyggligt framsteg.

Jag vill inte heller skriva under den uppdelning som fru Frænkel vill
göra när det gäller kortfilmerna mellan s. k. beställningsfilm och s. k. fri
kortfilm. När det över huvud taget gäller den kortfilm som kommer att
finansieras via den nya filmfonden och den gamla G-fonden blir det ju
fråga om konstnärlig kortfilmsproduktion, där den konstnärliga självstän-
digheten naturligtvis kommer att få fullt utlopp.

Fru FRÆNKEL (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är inte jag, herr Leander, som gjort den här uppdelningen
av kortfilmerna. Det är filmutredningen som har delat upp kortfilmerna

i två kategorier, beställningsfilmen och den fria kortfilmen. Den fria kortfilmen är oftast den mera konstnärliga filmen och den genom vilken det också kan ske en opinionsbildning.

Jag är väl medveten om att stödet är 1 milj. kr., men jag tror inte att det kommer att bli mycket pengar över till någon annan film än den som Sveriges Radio kommer att bestämma över. Jag har inte så stora förhoppningar om Sveriges Radios generositet.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Det har fällts några yttranden här i dag som varit förvånande. Vi fick höra i morse av herr Andersson i Lycksele att utskottets linje är av "moderaternas märke". Och vi fick veta av herr Zachrisson i ett antal våldsamma anföranden att utskottet "går storförläggarnas ärenden" och att utskottets förslag är ett "högeralternativ".

Jag har reagerat ungefär som herr Mattsson i Lane-Herrestad. Utskottets majoritet följer litteraturutredningens huvudprinciper på de flesta punkter. Utredningen bestod av ordföranden Kaj Björk, tidigare socialdemokratisk riksdagsman och vice ordförande i kulturutskottet, nu ambassadör i Peking; Per Wästberg, en av de blivande chefredaktörerna för Dagens Nyheter; Stellan Arvidson, socialdemokratisk riksdagsman så långt ut på vänsterkanten att herr Hermansson i dag har åberopat honom gång på gång och mångårig ordförande i Författarföreningen; Per Olof Sundman, medlem av styrelsen för Sveriges författarförbund, riksdagsman för centern; och så jag själv. Det är alltså vårt betänkande som bär "moderaternas märke". Det intressanta med litteraturutredningen var annars att ingen moderat var med i den. Moderaterna och kommunisterna saknade representanter i utredningen.

Få statliga utredningar har någonsin mottagits med så stort intresse och så mycken entusiasm från framför allt progressiva opinionsbildare och kulturarbetare. Men Bertil Zachrisson kör den enklaste buskagitationen. Han tycks inte begripa hur illa den träffar just i dag. Alla hans glåpor över utskottet träffar också litteraturutredningen. När herr Zachrisson leker med sina partibeteckningar hamnar han alltså hos högermannen Kaj Björk, högermannen Per Wästberg, högermannen Stellan Arvidson, högermannen Per Olof Sundman och högermannen Per Ahlmark. Inbillar sig verkligen utbildningsministern att en enda ledamot av den här kammaren tror på sådant dravel?

Sedan var det ett helt annat inslag i herr Zachrissons ordval gentemot Britt Mogård som bekymrade mig en smula. Herr Zachrisson kallade oavbrutet fru Mogård för en "moderat siren". Han sade att fru Mogård hade varit "förförisk", och utbildningsministern gjorde små pikanta reflexioner på det temat. Ännu under kvinnoåret 1975 är det alltså fullt gångbart på regeringsbänken att köra med små nattståndna skämt av förlegad könsrolls-karaktär. Det finns tyvärr ingen bra svensk översättning av det amerikanska uttrycket "male chauvinist pig" - annars skulle jag använda det om den svenske utbildningsministern.

Bertil Zachrisson påstår att vi skulle stödja storförlagen, och fru Fränkel har redan i några klarläggande inlägg visat att det är precis tvärtom. Ett generellt stöd av litteraturutredningens modell och av utskottets majoritetsförslag ger framför allt trygghet åt de små förlagen. De stora förlagen kan ta risker. De vet att de har ett antal böcker som går bra, och vinsterna på dem kan klara förlusterna på andra böcker. Men de som inte har ett brett sortiment av det slaget, de små förlagen, talade oavbrutet till oss i litteraturutredningen och bad oss komma med ett generellt stödssystem som ger en grundtrygghet för varje bok. Det gör utskottets förslag.

Sune Stigsjö var chef för Författarförlaget. Han är nu chef för Zindermans förlag; båda alltså rätt små förlag. Han skrev för några månader sedan i Sydsvenska Dagbladet en klarläggande artikel. Eftersom herr Zachrisson gång på gång påstår att vi går storförlagens ärenden vill jag citera vad herr Stigsjö skriver: "Litteraturutredningen nådde under de många årens enormt grundliga utredningsarbete fram till problemets kärna och föreslog följaktligen som huvudsak ett generellt stödssystem; litteraturen och inte förlagen skulle stödjas, stödet skulle utgå utan förhandsprövning med en via Bibliotekstjänst utbyggd, i princip klokt konstruerad skyddsmekanism mot missbruk. Låt vara att kostnadsramen var alltför snävt tilltagen och att vissa detaljer i stödformen var otympliga. Men principen var riktig och grunden lagd."

Stigsjö skriver också så här: "Det finns i det samhälle vi valt ingen väg förbi ett generellt stöd – utan förhandsprövning av förlag och böcker." Han säger om det jurysystem som herr Hermansson och herr Zachrisson talade sig varma för: "Jurysystemet är som litterär poängbedömning i de flesta sammanhang något djupt olustigt och självklart förkastligt som bas för kulturpolitiska åtgärder. Än värre är att i det lotteriet – ett antal i efterhand premierade böcker – skulle de kapitalstarka förlagen, som har råd att investera rejält och eventuellt dra nitar, i det långa loppet hämta hem mestparten av stödpengarna – de små skulle stå där utan sked i guldregnet." Det är alltså chefen för ett litet förlag som säger så.

Herr Zachrisson påstår att när vi följer litteraturutredningens, Stigsjöös och utskottets linje begår vi ett "kulturpolitiskt svek". Just ordet kulturpolitiskt svek finns också i Sune Stigsjöös artikel: "Satsar man inte nu – mot bakgrunden av litteraturutredningens mångåriga och väldokumenterade undersökning av branschens problematik – på ett generellt och någorlunda rejält tilltaget stöd då står vi inför ett kulturpolitiskt svek som inte kan försvaras och vars allvarliga konsekvenser inte längre kommer att låta vänta på sig."

Herr talman! Dagens debatt har på flera sätt handlat om skillnaderna mellan generellt och selektivt stöd. Det är den sakligt och ideologiskt viktigaste skiljelinjen i den här diskussionen. Jag tänker därför helt begränsa mig till några reflexioner i den saken.

Det finns en begreppsförvirring som vi först måste ta oss ur: generellt stöd kan betyda dels ett stöd som går till alla, dels ett stöd som automatiskt utgår enligt i förväg fastställda regler. På omvänt sätt betyder selektivt stöd

ibland ett stöd som inte går till alla utan bara till vissa inom en särskild kategori. Ibland betyder selektivt stöd att man måste fatta beslut om varje särskilt fall på grundval av regler som är vaga och lämnar utrymme för helt olika bedömningar.

Det är en smula opraktiskt att arbeta med båda definitionerna. Man talar lätt förbi varandra. Ändå är det svårt att konsekvent bestämma sig för en enda definition av generellt resp. selektivt stöd och få den definitionen accepterad. Presstödet, som framför allt utgår till s. k. andratidningar, är knappast generellt eftersom det alltså inte delas ut till förstaidningarna. Däremot utgår det i de flesta fall enligt regler som genom sin utformning ger klart besked om vilka tidningar som skall få hur mycket pengar. Det förslag till stöd åt ny svensk skönlitteratur, som litteraturutredningen och kulturutskottets majoritet ställt sig bakom, är inte helt generellt eftersom endast böcker inköpta i ett visst antal exemplar av ett visst antal bibliotek får det. Men man kan inte heller kalla det selektivt: det är ju ingen central nämnd som sitter och fattar beslut om varje särskild bok.

Jag kan därför inte komma fram till annat än att vi alla bör tala om på vilket sätt vi använder orden "generellt" och "selektivt" när vi nyttjar dem, vilken innebörd vi ger begreppen. Annars blir det svårt att få allmänheten att förstå vad vi egentligen menar.

I flera år diskuterade vid de här problemen i litteraturutredningen. I sammanfattningen beskriver vi skillnaden på följande sätt: "Selektiva stödformer skiljer sig principiellt från de generella därigenom att de förutsätter någon form av bedömning i det enskilda fallet. Fördelarna med sådana stödformer är uppenbara: stödet kan styras till den del av utgivningen som verkligen behöver det och stödets storlek kan väl avpassas efter behovet. Nackdelarna ligger i de problem med bl. a. risker för otillbörlig styrning som alltid är förknippade med fördelningen av allmänna medel inom kultursektorn. Utredningen finner därför att förhandsstöd till tidigare opublicerad svensk skönlitteratur bör ske efter automatiskt verkande regler inom på förhand givna ramar."

Det synsättet mottogs positivt av de flesta. Invändningarna mot litteraturutredningens förslag låg på ett annat plan: stödets storlek, avgränsningen till vissa genrer, den exakta utformningen av förlagens motprestation och en del annat. Men den generella stödformen i meningen bidrag till böcker enligt på förhand fastställda regler mötte inte särskilt stort principiellt motstånd.

En av dem som till synes med entusiasm anslöt sig till litteraturutredningens principer var utbildningsministern själv. Det var vårt intryck både när vi avlämnade betänkandet och när vi resonerade någon månad senare. Det är mindre viktigt. Avgörande är att långt därefter sympatiserade statsrådet Zachrisson offentligt med utredningens teser om det generella stödets fördelar. I ett tal i Brunnsvik den 21 september 1974 uttalade utbildningsministern följande omdömen:

"Utgivningen av litteratur behöver stödjas, men hur? Selektiva stödformer kan göras billiga men ändå effektiva i fråga om det man vill stödja. Nackdelen

Fredagen den
23 maj 1975

*Statligt litteratur-
stöd, m. m.*

är en risk för betänklig styrning och i sista hand censur. Generella stödformer medför inte denna risk men blir dyrare utan att garantera ett tillräckligt stöd till den litteratur som verkligen behöver stöd."

Bertil Zachrisson har alltså här använt formuleringar som är betydligt hårdare än litteraturutredningens. Selektiva stödformer riskerar "betänklig styrning och i sista hand censur".

I samma tal vid Brunnsvik lanserade utbildningsministern den "kulturella allemansrätten", dvs. att man skulle avskaffa författares, konstnärers och tonsättares upphovsrätt. Om det hade vi för två månader sedan ett meningsutbyte här i kammaren. Herr Zachrisson flydde då undan från sina tidigare ställningstaganden. För omdömena i Brunnsvikstalet ville han inte längre stå.

Det var bra att herr Zachrisson flydde den gången. Det är sämre att han överger också de rimliga principer som han haft om litteraturstödet. Herr Zachrisson ville inte längre stå för vad han sade i Brunnsvikstalet om olika former av stöd. I stället har herr Zachrisson lanserat en alldeles motsatt teori: *generellt* stöd är ett hot mot yttrandefriheten. Eftersom jag antar att Bertil Zachrisson inte kan hålla på båda ståndpunkterna samtidigt – att selektivt stöd kan leda till "censur" medan generellt stöd hotar "yttrandefriheten" – utgår jag nu ifrån att den senast uttalade uppfattningen är regeringens. Det tycks stämma med utbildningsministerns tal i dag.

Den tankegången är ny. Att generellt stöd kan hota yttrandefriheten i motsats till selektivt stöd är en princip som lanserats denna vår av Bertil Zachrisson men tidigare inte spelat någon viktig roll i vår politiska debatt. Herr Zachrisson blev snart på det klara med att denna ideologiska nyvinning borde beskrivas mer utförligt. Det skedde i en artikel i Dagens Nyheter den 18 mars:

"Om skönlitteraturen får ett generellt stöd finns det en risk att all svensk skönlitteratur mycket snart i praktiken blir beroende av statligt stöd för sin utgivning. En restriktivitet i ett trångt budgetläge kommer då lätt att tolkas som repressalier och hot mot yttrandefriheten. Faran skall visserligen inte överdrivas, men är det inte lika viktigt för litteraturen som för pressen att inte bli totalt beroende av statsstöd?"

Tanken är intressant. Jag har tre frågetecken.

1. Att "all svensk skönlitteratur" blir beroende av statligt stöd om detta stöd går till all svensk skönlitteratur är knappast riktigt. Det finns ju böcker som klarar sig förträffligt utan stöd i dag. De säljs bra och ger författare och förläggare hyggliga inkomster. Om ett generellt stöd skulle gå också till sådana böcker i enlighet med litteraturutredningens förslag innebär det endast att vinsten något ökar på denna bok vilket bl. a. gör det något lättare att ta förluster på andra böcker. Det är ju så förlagsvärlden har fungerat mycket länge. Men de framgångsrika böckerna blir inte "beroende" av statligt stöd i någon rimlig mening. Skulle stödet dras in kommer de här böckerna ut i alla fall.

2. Vad menas med "restriktivitet i ett trångt budgetläge"? Herr Zachrisson kanske menar att 4.8 milj. kr. som utskottet föreslår blir för dyrt

Fredagen den
23 maj 1975

Statligt litteratur-
stöd, m. m.

om andra utgifter tränger sig på. Det är visserligen en obetydlig del av en budget på mellan 90 och 100 miljarder. Men antag att dessa anslag minskar – vad händer? Ja, troligen skär förlagen ner på de böcker som inte lönar sig, de som går med förlust. Effekten blir då ungefär densamma som när ett selektivt stöd skärs ner, under förutsättning att det selektiva stödet getts till böcker som inte går med stor vinst. Skillnaden är den att vill man begränsa ett generellt stöd som redan utgår måste det ske så att säga generellt, dvs. rikta sig mot hela branschen. Minskar man ett selektivt stöd kan man ta bort det för vissa kategorier, vissa typer av böcker med visst innehåll eller skrivna av vissa författare eller med en estetisk inriktning som för tillfället inte passar de makthavande. Sådana "repressalier", med herr Zachrissons ord, kan man vidta med ett selektivt system genom olika tillägsbestämmelser eller genom att utse lämpliga personer i nämnden som delar ut stödet. Det går inte att genomföra med ett generellt system, där bidragen följer automatiskt verkande regler, utan att man helt upphäver detta generella system genom ett beslut i riksdagen.

3. Herr Zachrisson frågade: "– – är det inte lika viktigt för litteraturen som för pressen att inte bli totalt beroende av statsstöd?" Det är en mycket bra fråga. Den ställs alltså av en ledamot av en regering som genom annonsskatten drar in massor av miljoner kronor från dagspressen och som sedan genom riktade subventioner lämnar tillbaka en del av de pengarna. Inför den konstruktionen har vi liberaler i flera år sagt: Annonsskatten i kombination med selektivt presstöd är orimlig – den gör en allt större del av pressen beroende av presstöd. Den synpunkten har då alltid mottagits med hån eller ligkiltighet av herr Zachrissons parti. Nu ställer utbildningsministern själv just den frågan om litteraturen.

Det är alltså en bra fråga. Allmänna åtgärder för att förbättra det ekonomiska klimatet för det tryckta ordet vore av värde bl. a. därför att det skulle göra litteraturen mindre beroende av statsstöd. I Norge har man tagit bort momsens på böcker, och i en reservation i litteraturutredningen har jag uttryckt sympatier på sikt för en sådan reform. Ett skäl är just att man därmed *minskar* behovet av annat litteraturstöd. Men en sådan generell lättnad för bokmarknaden skulle inte ge en tillräcklig stimulans för t. ex. kvalificerad svensk skönlitteratur utan måste kombineras med ett stödsystem av litteraturutredningens typ, som ju utgår från den norska stödköpsordningen. Det intressanta i det här sammanhanget är att herr Zachrisson i sitt letande efter argument för en snål, selektiv linje har hamnat i en ståndpunkt som han i andra sammanhang alltid beskärmar sig inför.

Vi vet alla varför herr Zachrisson har hamnat där. Finansministern körde över utbildningsministern. Bertil Zachrisson lyckades inte få tillräckligt med pengar för sin kulturproposition. Han var tvungen att helt avskryva stödet till ny, svensk skönlitteratur. Det arbete som pågått i flera år i litteraturutredningen och som hade mottagits så positivt fördes åt sidan. Herr Sträng bestämde, och herr Zachrisson fick lyda.

Sedan startade pressdebatten, framför allt genom ett antal utomordentliga

artiklar i Sydsvenska Dagbladet. Oroad av den opinion, som ryktena från kanslihuset skapade, kastade man på propositionens korrekturstadium in en halv miljon kronor till den nya svenska skönlitteraturen. I efterhand skulle 50 böcker få selektiva bidrag. En halv miljon kronor är ungefär en tiondel av det belopp som litteraturutredningen föreslog för den kategorin. De här hastigt instoppade raderna var ett klumpigt försök att blicka kritikerna. T. o. m. utbildningsministerns egna partivänner övergav regeringens linje i utskottet. Ingen har i dagens debatt yrkat bifall till propositionen.

Men det värsta är att finansministerns snålhet har utbildningsministern tvingats göra ideologi av. Eftersom man bara ansåg sig ha råd med 500 000 kr. till ny svensk skönlitteratur, kunde stödet inte bli generellt i någon som helst mening. Det blev en nämnd som skulle dela ut priser i efterhand. Och så trodde herr Zachrisson att han var tvungen att förgylla den här konstruktionen. På det viset har utbildningsministern och hans partivänner kommit i en alltmer omöjlig situation.

I propositionen säger herr Zachrisson att det är "naturligt att ett statligt litteraturstöd utformas så att bidragsbehovet kan prövas i det enskilda fallet och så att stödet kan begränsas till den utgivning man vill främja". Vid den tidpunkten ville man främja utgivningen av 50 svenska skönlitterära böcker, främst debutanter.

Nu säger utskottets socialdemokrater och kommunisten att de delar "den allmänna syn på det statliga litteraturstödet som kommer till uttryck i propositionen och konstaterar att de konkreta förslag som regeringen lagt fram väsentligen uppfyller de krav som det från principiella utgångspunkter finns anledning att ställa". Men efter denna bugning mot kanslihuset tar man helt avstånd från propositionen och ansluter sig i stället till en skiss som Sveriges författarförbund har lagt fram.

En av utbildningsministerns ledsamma utgångspunkter bevarar emellertid också reservanterna: man vill ha ett selektivt stöd som fördelas genom en central nämnd. Man försöker däremot tona ner skillnaden mellan generellt och selektivt stöd medan utbildningsministern sökt markera just denna skillnad. Reservanterna säger: "Även den generella stödform som litteraturutredningen föreslagit bygger ytterst på urval. För att en bok skall få stöd fordras att ett visst antal exemplar av boken inköpts av ett visst antal bibliotek. I regel fattas inköpsbesluten av enskilda bibliotekarier."

Här missar man poängen med ett stöd som bygger på automatiskt verkande regler. Anknyter man en stödköpsordning till bibliotekens inköp av böcker, så decentraliserar man makten över litteraturstödet. Herr Zachrisson säger att stödet då bestäms så "anonymt" vilket tydligen skulle vara något fullt. Det är på sätt och vis riktigt att denna ordning kommer att präglas av en anonymitet. Det blir ett stort antal litteraturkunniga personer, spridda över landet, som i praktiken kommer att besluta över vilka böcker som skall ingå i stödköpsordningen. De kommer inte att i någon rimlig mening vara likriktade, kan inte utsättas för centrala påtryckningar, kommer inte att utgöra del av någon sorts kulturpolitisk elit i kanslihusets närhet. De behöver inte fatta något samfällt beslut. Gränsen för bibliotekens inköp

Fredagen den
23 maj 1975

*Statligt litteratur-
stöd, m. m.*

är också satt så pass lågt att man knappast behöver riskera att någon värdefull eller kontroversiell litteratur faller utanför stödet. Det undersökte vi noga i litteraturutredningen. Vi visade att debutanter på prosa, lyriker osv. kommer i åtnjutande av detta stöd, i motsats till vad utbildningsministern har påstått i den här debatten.

Nu säger herr Zachrisson i dag i en formulering, som också fru Fränkel reagerade mot: men det här kommer ju att leda till att bibliotekarierna utsätts för påtryckningar, på samma sätt som personer på vissa andra håll är utsatta för från läkemedelsföretagen. Alltså: bibliotekarierna i olika delar av landet skulle bli manipulerade av – får jag anta – Bonniers, Norstedts osv. Och sedan skulle de strunta i de mindre förlagen. Det måste vara herr Zachrissons tanke – om han har någon tanke på denna punkt, vilket inte är helt klart.

Påståendet att de stora förlagen genom en kampanj av det här slaget mot bibliotekarierna skulle kunna manipulera dem och få dem att ute-stänga böcker från de små förlagen är en förolämpning mot bibliotekarierna. Jag tror att vi alla i litteraturutredningen med skärpa skulle ha tagit avstånd från en sådan tanke.

Georg Andersson säger att i stort sett allt här i världen är ett urval. Herr Hermansson menar att det är ett kommersiellt urval. Men då har de båda två missat poängen. Ty frågan är: är det *en* maktgrupp i samhället eller är det många människor, oberoende av varandra, som gör det här urvalet? Är det ett centralt urval på *en* plats, eller är det ett decentraliserat urval på många platser?

Vi har många förlag i det här landet. Jag vet att herr Hermansson tycker att det är fel; han vill att det skall vara *ett* statligt förlag. Blir man refuserad på ett förlag kan man i dag gå till ett annat och bli antagen där. Det har många författare varit med om. Det finns massor av bibliotek här i landet som handlar oberoende av varandra. De kommer att bestämma, enligt vår modell, vilka som skall ingå i stödköpsordningen. Med en stödköpsordning, som lägger ett slags bottenrygghet för varje ny svensk skönlitterär bok, minskar man ju också de kommersiella krafternas intressen – och vi gör det mer än reservanterna, med 4,8 miljoner mot 3,3 miljoner. Med ett centralt urval finns alltså risken för "ett otillbörligt undertryckande av det fria ordet", som herr Hermansson i dag talade om men aldrig i sitt politiska liv begripit innebörden av.

Det är just det här som är den viktiga skillnaden mellan generellt och selektivt stöd. Med generellt stöd i meningen stöd enligt automatiskt verkande regler finns inte risken för "otillbörlig styrning" (som litteraturutredningen sade), finns inte risken för "censur" (som utbildningsministern kallade det). Med selektivt stöd finns alltid risken, särskilt i mera kritiska lägen, att det oppositionella diskrimineras, att det politiskt eller estetiskt avvikande bekämpas, att det blir en anpassning till den centrala nämndens värderingar.

Jag är på det klara med, att vi redan har selektiva stödformer på flera områden och att vi får ännu fler efter dagens beslut. När det t. ex. gäller

filmen är det svårt att finna automatiskt verkande regler; likaså när det handlar om nytryck av klassiker i vår litteratur. Men det viktiga är att på de områden där man kan finna sådana automatiskt verkande regler skall man använda sin upptäckt. Klyftan här i debatten går mellan dem som principiellt föredrar ett generellt stöd, där sådant är möjligt, och dem som principiellt avvisar ett generellt stöd, där sådant är möjligt. Här handlar det om en rörelseriktning för kulturpolitiken.

Utbildningsministern och reservanterna talar sig alltså varma för ett "urvalsförfarande", när det gäller stödet till ny svensk skönlitteratur. Tänk om de nyttjade samma tanke för de svenska tidningarna! Tänk om de sade så här: här finns det visserligen regler som är automatiskt verkande. Men de kan lätt leda till att tidningar som inte behöver stöd ändå får det och till att tidningar som behöver mera stöd inte får tillräckligt med pengar. Därför borde dagens produktionsstöd till pressen ersättas av ett "urvalsförfarande" med en central nämnd, med erfarna, kunniga personer, som granskade tidningarnas kvalitet och ekonomiska behov.

Då skulle alla inse att tryckfriheten var i fara. Ett sådant stöd har ingen här i kammaren krävt för pressen. Men när det gäller böcker är det för halva kammaren självklart att så skall man ha det. Åter gör man helt onödiga skillnader mellan olika delar av det tryckta ordet. Och de som resonerar på diametralt motsatt sätt i ganska likartade lägen avslöjar bara *en* sak: de saknar genomtänkta principer när de diskuterar stöd åt kultur och massmedier.

Bertil Zachrisson är principlöshetens främste talesman. För åtta månader sedan var han anhängare av generellt stöd enligt automatiskt verkande regler till ny svensk skönlitteratur. För två månader sedan ville han knappt ha något stöd alls till ny svensk skönlitteratur; de pengar som ändå utgick skulle vara extremt selektiva. I dag vill han åter ge ett betydande stöd, men enligt en selektiv modell. Så kan man kasta mellan åsikterna, om man är beredd att byta princip som man byter skjorta. För den svenska litteraturens skull hoppas jag att en sådan hållningslöshet inte kommer att präglade vår kulturpolitik i framtiden.

Herr utbildningsministern ZACHRISSON:

Herr talman! Urval är alltid en grannlaga fråga, det håller jag med herr Ahlmark om. Det är en åsikt som jag har hävdad vid ett flertal tillfällen, och den står jag gärna för också i dag. Men det oaktat är vi ju tvingade – precis som herr Ahlmark mycket riktigt konstaterade – att på en rad kulturområden ha en ordning för att göra urval så att man når kulturpolitiskt önskvärda effekter. Låt mig ta ett enda exempel.

Tidskriftsstödet fördelades ursprungligen av en tidskriftsnämnd, och nu har den uppgiften övergått till nämnden för litteratur i statens kulturråd – f. ö. en nämnd som kommer att bli ansvarig för fördelningen av litteraturstödet om reservanternas linje skulle vinna. Där har man under mycket uppskattad enighet i flera år delat ut ett ganska begränsat stöd till tidskrifter – med mycket stor omsorg och mycket stor grann-

Fredagen den
23 maj 1975

*Statligt litteratur-
stöd, m. m.*

lagenhet. Ingen har känt sig hotad av det, såvitt jag förstår. Tvärtom har mångsidigheten i detta urval prisats. Jag tror att det är viktigt att man följer just den öppenhet och grannlagenhet som den här nämnden har visat i sitt sätt att agera när det gäller tidskriftsstödet. Den har skaffat sig stor respekt för omdöme och oväld.

Men som herr Ahlmark vet finns det i denna nämnd inbyggt vissa garantier mot ett – skall vi säga – majoritetstryck. Sådana garantier är ju på sätt och vis vad herr Ahlmark och andra då och då gör sig till talesmän för. Det finns en möjlighet att en minoritet kan väcka förslag i denna nämnd om stöd till tidskrifter, om majoriteten skulle vara emot. Den regeln har, såvitt jag känner till, aldrig använts, men jag kan mycket väl tänka mig att kulturrådet, som skall utforma förslag om hur det framtida litteraturstödet skall fördelas, när det skall lägga upp riktlinjerna för försöksverksamheten tar upp liknande resonemang om att man skall bygga in skydd mot ett majoritetstryck. Det tycker jag kan vara rimligt. Man kan t. o. m. tänka sig att kräva enhällighet för att en bok skall avvisas av en sådan här nämnd.

Men det intressanta i diskussionen nu är att i litteraturutredningens hårt kritiserade förslag om det generella stödet är ju satsen den att det egentligen inte är ett generellt stöd. Om man kan hitta former för generell stöd som har avsedda kulturpolitiska effekter, så har de ett värde – det medges. Men det som ni föreslår är ju inte ett generellt stöd, det är ett selektivt stöd, fastän på ett helt annat sätt. Jag vidhåller att det är ett selektivt stöd i en anonym form. Det är fråga om en grupp bibliotekarier och ett antal anonyma lektörer i förlagen som man inte har någon möjlighet att ta upp debatt med. Det råder väl inget tvivel om att betydande marknadsintressen i dag styr vad det är för typ av böcker man väljer ut.

Dessutom är det faktiskt så att de regler, som ni har föreslagit för hur automatiken skall se ut, slår egendomligt snett. Får jag ta ett exempel.

Där finns ett krav på att 24 bibliotek sammanlagt skall ha köpt minst 40 böcker. Herr Ahlmark vet att just detta förslag utsattes för en mörkdande kritik i remisserna. Ändå har de borgerliga stannat för att lägga in den här spärregeln i sitt förslag – med ett visst undantag för den exklusiva litteraturen. Men förklara för mig, herr Ahlmark, vad som skulle hända med det här systemet om 23 bibliotek råkar inköpa 100 exemplar av en bok eller om 39 råkar inköpa 39 exemplar av en bok. Hur vill herr Ahlmark gå in och korrigera en sådan sak? På vilket sätt skall det tas upp?

Det är naturligtvis så att det system som herr Ahlmark och den borgerliga majoriteten föreslår till sina effekter är selektivt, fastän på ett fullständigt slumpartat sätt. Förslaget har med rätta kritiserats. Det försöker ni dölja, men jag upprepar att förslaget i remissinstanserna har fått en utomordentligt hård kritik. Författarförbundet har påvisat att det finns en påtaglig risk för att just udda författare och poeter, som det är särskilt viktigt att lyfta in i en sådan här stödform, enligt ert förslag

trillar ut. Sedan må herr Ahlmark tala om frihet och använda alla vackra honnörsord - det går att koppla många honnörsord till det här. Jag har inget emot att de används, för världen är ond - det håller jag gärna med om - och vi behöver upprepa principdiskussioner om yttrandefrihet och annat många gånger. Vi har inga motsatta meningar om vikten av att med olika samhällsinsatser garantera yttrandefriheten.

Jag vill emellertid erinra herr Ahlmark om att ert liberala slumpsystem - för ett sådant är det - betyder att ni öppnar, precis som jag sade till herr Mattsson i Lane-Herrestad tidigare, dörrarna för skräplitteratur, men ni stänger på sätt och vis möjligheterna för mer udda litteratur. Dessutom har ni ju kopplat detta - och någon röstförklaring där har vi ännu inte fått från herr Ahlmark - med ett direkt hot mot barnlitteraturen. Är herr Ahlmark också beredd att följa utskottsmajoriteten på denna punkt, där man går emot litteraturutredningen, emot en enig remisskritik, emot barn- och ungdomsorganisationer, emot Författarförbundet och brandskattar barnlitteraturen för att på det viset skrapa ihop pengar till storförlagen.

Herr AHLMARK (fp) kort gennäle:

Herr talman! Det var bra det här; nu har vi kommit in direkt i kärnan av diskussionen, utan den demagogi som tidigare präglade herr Zachrissons anföranden om "högerlinje" och sådant.

Herr Zachrisson säger att med automatiskt verkande regler kan man inte "diskutera" vilka som skall få ett stöd. Det finns ingen särskild central grupp som man kan gå och prata med. Nej, det är just det som är finessen med litteraturutredningens och utskottsmajoritetens förslag. Biblioteken sammantagna är ju väldigt många. Om bara 24 av dem köper 40 exemplar sammanlagt kommer den boken med i stödköpsordningen. Är det färre bibliotek och färre exemplar kommer den inte med. Det är det självklara svaret på frågan.

Då blir det alltså inte något samfällt beslut. Det blir inte möjligt med någon likriktning från centralt håll. Det kommer inte att vara en liten elit i kanslihusets närhet som beslutar. Det blir decentraliserat över landet. Och systemet är så uppbyggt att debutanter, att svåra prosaförfattare - svåra i meningen mindre tillgängliga för en stor publik - och lyriker skall komma med.

Herr Zachrisson säger att det här är ett "liberalt slumpsystem". Ja, det är ett *liberalt* system; det är riktigt. Systemet är liberalt därför att det omöjliggör den här centrala likriktningen, som är kärnan i det selektiva systemet.

På det viset är det system vi förordar alltså liberalt. Och det kan naturligtvis sägas vara slumpartat i den meningen att man inte i förväg kan veta exakt om en viss bok kommer med eller inte, ifall någon av de här skräpböckerna som herr Zachrisson talar om hamnar innanför ramen. Det finns naturligtvis en risk att en del skräplitteratur, som nu börjat inköpas av biblioteken, kommer med. Jag är helt på det klara

med den risken. Men den nackdelen får man ta för att få ett system som inte inbjuder till och medger likriktning. Då får man stödja några böcker som man egentligen inte skulle vilja ge stöd. Det är den avvägning man får göra för att värna just demokratin, som herr Zachrisson i andra sammanhang använder så många sköna ord om.

Ni har ju själv, herr Zachrisson, varit inne på denna linje tidigare. Ni höll för åtta månader sedan ett tal, i vilket ni sade att selektivt stöd inbjuder till otillbörlig styrning och i sista hand censur. När vi lämnade över betänkandet och diskuterade det en månad senare sade herr Zachrisson inte ett ord av kritik mot utredningen. Först nu har han tänkt om. Och allt det som tidigare var så bra hade nu blivit ett "liberalt slumpsystem", "en högerlinje" etc.

Kan ni inte nu, herr utbildningsminister, äntligen erkänna att det är detta trista politiska faktum att ni har blivit överkörd av finansministern och inte fått pengar för er kulturproposition som gjort att ni tvingats göra en ideologisk helomvändning?

Herr utbildningsministern ZACHRISSON:

Herr talman! Jag vill först bestämt avvisa kritiken att Kulturrådet och dess nämnder är något slags elit i kanslihusets närhet. Kulturrådet är utomordentligt afssidigt sammansatt. Det består av människor från hela landet representerande en rad folkrörelser och kulturarbetsgrupper. Det är ett mycket mångsidigt spektrum av intressen som där är representerat. Jag skall inte uttala mig om bibliotekarierna som en elitgrupp. Det vore felaktigt. Men de är naturligtvis en ensidig yrkesgrupp, som på det här sättet får en möjlighet att bestämma en inriktning av utgivningen. Jag tycker det finns all anledning att diskutera det demokratiska medborgarinflytandet i den typen av urval – för även det som herr Ahlmark talar för är ju nämligen ett urval.

Det är också hederligt av herr Ahlmark att erkänna, att ni öppnar vägen för skräplitteraturen. Och med den tendens som finns i förlagen i dag att låta sig frestas till den typen av marknad är naturligtvis riskerna i det hänseendet stora.

Sedan vore det mycket intressant, herr Ahlmark, att få en litet bättre inblick i hur det känns för herr Ahlmark att stå här och tala emot ett förslag och en ordning för litteraturstödet som Författarförbundet och de små förlagen har sagt ja till. Jag har inte tagit upp den diskussionen tidigare med herr Ahlmark, men det är inget tvivel om att de små förlagen och alla därifrån som har yttrat sig i den senaste tidens debatt är eniga om att det borgerliga förslag som nu lagts fram utgör ett hot mot dem, medan reservanternas förslag är ett sätt att lyfta fram de små förlagen. Det måste väl ändå kännas egendomligt att gå emot ett sådant förslag.

Slutligen, herr Ahlmark, upprepar jag min fråga: Hur känns det att lägga fram ett litteraturförslag som ert, som så uppenbart går emot ett väsentligt kulturpolitiskt intresse, nämligen det att förstärka barnlitte-

raturens ställning och barn- och ungdomsorganisationernas möjligheter att vidta läsfrämjande åtgärder? Är det verkligen en kulturpolitik som ni vill stå för?

Herr AHLMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Reserverna begär alltså *nu* 800 000 kr. mer till barnlitteraturen. Utskottets majoritet begär till hösten ett kompletterande förslag till generellt verkande stödköpsordning för barnlitteraturen. Jag kan inte tänka mig ett generellt system som kommer att kosta mindre än 800 000 kr. Det kommer att kosta betydligt mer än miljonen. Utskottsmajoriteten ger alltså *mer* till barnlitteraturen än vad reserverna gör. Så gick det håll på den propagandaballongen!

Kulturrådet är så mångsidigt, sade herr Zachrisson. Samtidigt sade han att systemet med bibliotekarierna blev väldigt ensidigt. Det är fantastiskt. En liten central nämnd på ungefär tio personer, utsedda av regeringen, är variation och mångsidighet, medan hundratals bibliotekarier över hela landet blir ensidiga. Fattar herr Zachrisson den ideologiska innebörden av vad han säger? Han menar att egentligen är allt vad decentraliserade maktfunktioner heter något betänkligt, därför att de är ganska likartade ute i landet. Men däremot människorna i en liten grupp i regeringens omedelbara närhet – ideologiskt mycket närstående regeringen som de flesta i kulturrådet är – blir mångsidiga! Där har herr Zachrisson avslöjat den centraliseringsfilosofi som är kärnan i det selektiva systemet.

Så konstaterar herr Zachrisson att vårt system "öppnar vägen för skräplitteraturen". Citera mig rätt, herr Zachrisson! Jag säger att vissa skräpböcker kan komma med om man använder det system vi föreslår. Det är en nackdel man får ta för att få ett förhandsstöd av det slag litteraturutredningen föreslagit och slippa riskerna för likriktning. Men den överväldigande delen av stödet kommer att gå till den kvalificerade litteraturen, till de kvalificerade förlagen. Det visas tydligt av alla beräkningar. Därför är det ren demagogi att säga att man med detta system öppnar vägen för skräplitteraturen. Tvärtom! Man ger ett stöd till de förlag och de författare som i konkurrensens namn bekämpar just skräplitteraturen.

Hur känns det att stå här och tala emot småförlagen, frågar utbildningsministern. Ja, ställ den frågan till Sune Stigsjö, som varit chef för Författarförbundet och som nu är chef för Zindermans småförlag i ordets rimliga mening. Jag citerar honom ännu en gång: "Jurysystemet är som litterär poängbedömning i de flesta sammanhang något djupt olustigt och självklart förkastligt som bas för kulturpolitiska åtgärder. Än värre är att i det lotteriet – – skulle de kapitalstarka förlagen, som har råd att investera rejält och eventuellt dra nitar, i det långa loppet hämta hem mestparten av stödpengarna – de små skulle stå där utan sked i guldregnet." Det är chefen för ett litet förlag som säger detta om herr Zachrissons linje.

Herr utbildningsministern ZACHRISSON:

Herr talman! Ja, herr Ahlmark, en decentralisering av en beslutsprocess är utomordentligt viktig, om man samtidigt kan ha en ordentlig demokratisk insyn i den. Det är just bristen på sådan insyn som är det betänkliga när man på det här viset låser fast selektionen till en grupp som är anonym. Den är egentligen ännu mer anonym än herr Ahlmark vill göra gällande när han talar om de hundra bibliotekarierna. Herr Ahlmark vet lika väl som jag att dessa hundra bibliotekarier är utomordentligt beroende av den lektörsservice som Bibliotekstjänst består dem med. Varje bok läses i allmänhet bara av en eller två sådana lektörer, och deras rapporter, som går ut till biblioteken, är i hög grad avgörande för bibliotekens inköp. Detta vet herr Ahlmark lika väl som jag.

Det nya är – det sade jag tidigare och jag upprepar det; jag tycker det är viktigt från principiell synpunkt – att bibliotekarierna i detta sammanhang får en dubbel funktion. Jag vill inte på något sätt anklaga dem för det – det är inte alls min tanke –, men denna dubbla funktion är från vissa synpunkter betänkelig. Dels får de ett inflytande över utbildningspolitiken, dels skall de förverkliga en lokal inköpspolitik. Det är att lägga en oerhört stark koncentration av makten på en enda yrkesgrupp, och det är betänkligt när det gäller någonting så väsentligt som att bestämma vad det är för litteratur vi skall ha i landet.

Herr Ahlmark försöker smyga undan frågan om det angrepp de borgerliga gör på barnkulturen och barnlitteraturen. Det är tydligen inte alls besvärande för herr Ahlmark att gå ifrån sin egen ståndpunkt i litteraturutredningen på den här punkten. Han ställer villigt upp på denna nya linje, som bär moderaternas märke – det är ingen tvekan om det. Här är ni ute – det är utan gensaga på det sättet – för att skada ett av de viktigaste instrument vi har i det kulturpolitiska arbetet just nu, nämligen stödet till läsfrämjande insatser bland barn och ungdom.

Herr andre vice talmannen anmälde att herr Ahlmark anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr GREEN (s):

Herr talman! I detta långt framskridna skede av debatten kring kulturutskottets betänkande har troligen det mesta som finns att säga redan sagts. För att undvika risken för upprepningar tänker jag därför inskränka mig till att enbart något kommentera och kortfattat motivera reservationerna 15, 21 och 28, där vi socialdemokrater i utskottet står som undertecknare, under 15 och 28 tillsammans med vpk-ledamoten. Låt mig börja med den sist nämnda reservationen.

Regeringen föreslår att myntkabinetet i fortsättningen skall lå namnet mynthistoriska museet. Det förslaget har gett upphov till två motioner, i vilka föreslås att nuvarande namn även skall gälla i fortsättningen. Det är tydligt att motionärerna uppfattat namnbytesförslaget enbart som någon form av klämfingrighet från regeringens sida, vilket naturligtvis är

helt felaktigt. Motivet är i stället den omorganisation som förestår. F. n. utgör myntkabinettet en avdelning inom statens historiska museum, men efter den omorganisation som föreslås i propositionen kommer myntkabinettet att i framtiden utgöra en helt självständig institution inom den nya myndigheten riksantikvarieämbetet och statens historiska museer. Det måste då ses som något helt naturligt att personalen vid berörda museum vill ge detta ett namn som för en bred allmänhet klargör vad man där sysslar med och vad man har att visa upp, och det är också vad som har hänt.

När innebörden av den nya organisationen blev helt klarlagd framfördes till departementet önskemål om ett mer tidsenligt namn, ett namn som skulle kunna nå ut också utanför en mer begränsad grupp. Myntkabinettet är den gängse beteckningen på en större systematiskt ordnad mynt- och medaljsamling. Namnet är väl inarbetat i de initierade fackkretsarna av forskare, myntsamlare och mynthandlare. Det är emellertid ett helt otillfredsställande namn på ett museum som har till uppgift att bl. a. belysa penningväsendets historia och den därmed förknippade ekonomiska och sociala utvecklingen.

För ett självständigt museum som i enlighet med den riktlinje för museipolitiken, som vi här i riksdagen har antagit, skall bedriva utställningsverksamhet och annan utåtriktad verksamhet med sikte på en bred allmänhet krävs ett kort, slagkraftigt och innehållsmässigt korrekt namn. Vi reseranter anser att namnet mynthistoriska museet väl uppfyller de uppställda kraven. Därför, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen 28.

Jag vill därefter säga några ord om det av utskottsmajoriteten föreslagna stödet till Sveriges Konstföreningars riksförbund. Förslaget bygger på en vpk-motion med fru Ryding som första namn, i vilken hemställs att ett belopp på 375 000 kr. anvisas under ett nytt förslagsanslag för riksförbundets centrala verksamhet.

Såsom framgått av propositionen kommer regeringen redan våren 1976 att framlägga ett förslag som bygger på de riktlinjer som MUS 65 har angett. Självfallet kommer också då att tas upp frågan om på vilket sätt intresset för bildkonsten skall kunna breddas och framför allt nå ut till nya grupper. Det är en fråga som för oss reseranter är av allra största betydelse. Vi inser också att de lokala konstföreningarna gör ett bra jobb när det gäller att intressera människor för kvalitativt god bildkonst, vid sidan av t. ex. Konstfrämjandet och de olika studieförbunden, men i motsats till utskottsmajoriteten anser vi att innan frågan om ekonomiskt stöd till riksorganisationen tas upp till behandling, bör man noga utreda hur samarbetet med övriga centralt verksamma organisationer och institutioner skall bedrivas. Vi tror nämligen att en alltför stor splittring av de centrala resurserna inte tjänar saken. Därför anser vi att det finns anledning att avvakta den aviserade översynen och propositionen.

Jag yrkar bifall till reservationen 21.

Slutligen bidraget till folkbiblioteken. Här har vi socialdemokrater till-

sammans med fru Ryding reserverat oss till förmån för det belopp som föreslås i propositionen. Eftersom satsningarna på folkbiblioteken redan har berörts av flera talare i debatten kan jag nöja mig – och kanske framför allt glädja kammaren – med att enbart hänvisa till motiveringen i reservationen 15, som jag yrkar bifall till.

Slutligen, herr talman, vill jag också yrka bifall till följdreservationerna 23 och 24.

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c) kort genmäle:

Herr talman! Namnfrågor kan vara besvärliga att lösa, och det gäller också namnet på kungl. myntkabinettet. Kabinettet har inte fått några nya arbetsuppgifter. Hittills har det sorterat under statens historiska museum. Till detta myntkabinett är knuten en vetenskap som många i stora delar av världen har intresse av. Namnet är därför inarbetat i den vetenskapliga världen, och det måste vara ett starkt skäl för att bevara namnet. Jag tror inte att det skulle vara till nytta för någon om vi ändrade det. Man kan lätt få förväxlingar om vi ändrar namnet. Vi har ju andra myntsamlingar i vårt land där det också talas om kabinett. Vi har sådana både i Stockholm och Uppsala, för att ta ett par exempel.

Därför har vi ansett att kungl. myntkabinettet kan få behålla sitt namn.

Fru Ryding har tidigare talat om Sveriges Konstföreningars riksförbund, och jag skall inte gå närmare in på det – det medger för resten inte tiden. Jag tackar herr Green för hans erkänn samma ord om konstföreningarna ute i landet.

Biblioteken vet vi har en väldigt stor betydelse för läsfrämjandet. De skaffar böcker som sedan kan läsas av den stora allmänheten. Därför har vi också föreslagit ett betydligt större belopp till biblioteken än reservanterna föreslår, och det anser vi att vi har gjort på mycket goda grunder.

Herr GREEN (s) kort genmäle:

Herr talman! Det bör noteras att det namn på myntsamlingarna som majoriteten i utskottet nu vill behålla inte har gällt efter 1957. Det väsentliga tycker jag är – det bör ha framgått av mitt tidigare anförande – att muscet får ett namn som gör att en bred allmänhet hittar dit så att det verkligen kan fungera som alla andra museer. Därför finns det skäl att hålla fast vid vårt förslag, inte minst med tanke på att det också är ett krav från stora delar av personalen på myntkabinettet.

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c) kort genmäle:

Herr talman! Namnet kungl. myntkabinettet, möjligen förstärkt med en underrubrik, är till fyllest för att människorna skall ha klart för sig vad det är fråga om. Det är ett känt och inarbetat namn. Om vi nu ändrar det kan förväxlingar inträffa. Det är t. ex. lätt för utlänningar att komma fel när de skall besöka myntkabinettet i Stockholm, som vi har vant oss vid heter kungl. myntkabinettet.

Herr Green säger att det namnet inte har gällt sedan 1957. Det ursprungliga namnet var emellertid kungl. myntkabinetet, och det är det namnet som vi tycker att det skall ha.

Herr förste vice talmannen BENGTON (c):

Herr talman! "Skall vi sluta filma, Olof Palme?" var titeln på en bok som gavs ut för några år sedan. Man kanske kan travestera detta i dag och fråga: Skall vi sluta filma, Bertil Zachrisson? Den svenska filmproduktionen befinner sig nämligen i en sådan situation att man kan fråga sig om det går att fortsätta med någon nämnvärd filmproduktion i Sverige.

Det kan synas onödigt, men man kanske först skall fråga: Varför görs film egentligen? Jo, därför att den har kulturellt värde och för att folk vill se den. Då kommer man fram till att det kvittar vem som producerar filmen. Det är inte meningen att staten skall bestämma filmrepertoaren – inte heller filmarbetarna, som fru Ryding var inne på och inte kommersiella intressen, utan svenska folket skall bestämma vilken film vi skall ha.

Jag har stort förtroende för svenska folket. När man ser på besöksfrekvensen, finner man nämligen att många människor visserligen väljer att gå på dåliga filmer men att man också väljer att gå på mycket bra filmer, som har de största besöksiffrorna. Vi kommer aldrig ifrån att hur vi än producerar film, produceras den för att människor skall se den. Vill ingen se den, kan man lika bra låta bli att producera den, för då kostar det bara pengar.

Den svenska filmpolitiken har inte diskuterats i riksdagen på mycket länge. I juli 1968 tillsattes filmutredningen, som avlämnade sitt första betänkande i december 1970, alltså för snart fem år sedan. Utredningens slutbetänkande avlämnades den 31 december 1973, vilket är ganska länge sedan det också. Sedan dess har det praktiskt taget inte hänt någonting på filmens område från statens sida mer än att statsanslag på ett i förhållande till filminspelningskostnaderna ganska ringa belopp har beviljats.

Nu när kulturpropositionen skulle komma, hade man väntat sig att någonting skulle göras också för filmen. Man finner emellertid att rätt små pålappningar har gjorts i olika avseenden. Något samlat grepp har inte förekommit.

Utbildningsministern sade att vi skall hålla samman de olika sakerna beträffande filmen. Jag tycker det är tvärtom. Det finns knappast något mer splittrat och oredigt än den svenska filmpolitiken just nu. Läget kännetecknas också av en stor osäkerhet för i branschen verksamma filmarbetare och andra.

Den svenska filmproduktionen har ärorika traditioner och har tidigare även haft relativt goda ekonomiska resurser. Men i och med ljudfilmen fick vi med vårt relativt begränsade språkområde svårigheter. Det gick dock tämligen bra ända fram till televisionens genombrott. Då började de stora besvärligheterna för svensk filmproduktion.

Jag vill erinra om att i förhållande till 1962 uppvisade spelåret 1972/73

Fredagen den
23 maj 1975

*Statligt litteratur-
stöd, m. m.*

en minskning av publikunderlaget med ca 50 % -- nästan hälften av publiken försvann. Då har jag bara räknat på tio år. På längre sikt har mer än 50 % gått bort.

Filmproduktionen kämpar nu med oerhörda svårigheter. Man kan därför fråga om vi skall ha en svensk filmproduktion. Ja, den frågan besvaras delvis genom svenska folkets eget val. Under mer normala förhållanden visar det sig, trots ett mycket stort utbud av utländska filmer, att 25 % av biopubliken går på svensk film. Detsamma gäller televisionen. Vid undersökningar som där gjorts har det visat sig att även en gammal svensk film, som inte anses vara av högre kvalitet, drar oerhört stora tittarsiffror, vilket visar att man vill ha svensk film.

För att bevara svensk särart och kultur är det klart att vi bör ha en filmproduktion. Det står också i propositionen vissa berömande ord om filmen: "Filmen är en konstart med samma bredd och förankring som litteraturen. Biografbesök är för många en av de vanligaste kulturaktiviteterna utanför hemmet. Genom televisionen blir filmen ett vanligt inslag också i vardagsmiljön. Filmen når många, fängslar många och påverkar många. Därför är det viktigt att möjligheten att använda filmen som uttrycksmedel kan utvecklas och utvidgas." Det är alldeles utmärkt, men varför gör man inte mera för filmen i så fall? Under lång tid såg man filmen endast som en skattekälla -- skatt på upp till 39 %! Så småningom insåg man dock att det finns ett konstnärligt egenvärde hos filmen och att den är en kulturtillgång.

Jag vill säga att teatern har sin särart och sitt mycket stora konstnärliga värde och att den inte kan ersättas med film eller något annat. Det är glädjande att teatern kan hävda sig fortfarande. Men filmen är också en konstart och skiljer sig från teatern. Filmen kan gå utanför scenen, den har helt andra möjligheter att expandera bildmässigt, och den har sina fotografiska möjligheter. Därför skall man inte betrakta filmen som filmad teater.

1951 motionerade centern om stöd åt konstnärlig svensk filmproduktion. Motionen blev avslagen, men tanken vann alltmåra gehör. Numera erkänns allmänt att vi skall försöka uppmuntra konstnärlig svensk filmproduktion. 1956 kom en utredning med ett betydelsefullt förslag. Man skulle ta in pengar från biograferna och använda dem för svensk filmproduktion. Förslaget genomfördes 1963 men det kom som sagt redan 1956.

Vi motionerade något år senare om inrättande av en film- och teaterakademi. Även den motionen avslogs. Sedan kom Filminstitutet med ungefär samma uppgifter, så även det förslaget blev genomfört fastän om motionen avslogs. Filminstitutet är emellertid en märklig organisation. Jag tror att många som talat i debatten i dag inte vet riktigt hur institutet är organiserat. Filminstitutet är en stiftelse, och man kan undra vem som äger den. Vem som bestämmer behöver vi inte undra över. Stiftelsen tar in 17 milj. kr. från biografägarna, men biografägarna som betalar in pengarna har egentligen ingenting att säga till om i Film-

institutets styrelse som utses helt av regeringen. Det har inrättats ett förtroenderåd för kontakt med en del organisationer, men det rådet utses av styrelsen, och det finns inget som helst parlamentariskt inslag i detta.

Det är också litet underligt med institutets verksamhet. Man restaurerar gammal film, och därvidlag gör man ett utmärkt arbete, men den verksamheten har ju museal karaktär, och kostnaden för sådant brukar bestå av staten. Man har ett fint bibliotek, men biblioteksverksamhet brukar staten vanligen stå för. Institutets lokaler för dessa ändamål är stora och mycket omfattande, vilket man också kan ifrågasätta om biografägarna skall betala. Institutet har vidare bedrivit undervisning – en professur i filmkunskap har funnits – men det är också en statlig uppgift, och den skall nu övertas av staten. Biograferna, som kämpar med stora svårigheter, skjuter alltså ihop pengar för ändamål som de egentligen inte skulle bekosta. Så behandlas filmen i det fallet.

Det finns således ingen fast organisation för filmen, och det sätt på vilket man arbetar är behäftat med mycket stora brister. Tillsammans med nio andra centerpartister har jag föreslagit i en motion att det skulle inrättas ett filmråd med uppgift att leda hela filmverksamheten. Utskottet anser sig emellertid kunna utgå ifrån "att frågan om det administrativa ansvaret för filmfrågorna kommer att tas upp senast i samband med överväganden om vad som skall ske på området efter det att filmavtalet löpt ut". Ja, herr utbildningsminister och damer och herrar utskottsledamöter, tålmodiga är vi i denna kammare, men att vänta i åtta år innan man tar itu med administrationen på filmområdet vittnar inte om stora anspråk på att något skall göras för svensk filmproduktion. Åtta år till av oreda och oordning på området skall vi alltså utstå, sedan kan man tänka sig att börja klara ut filmens problem.

Vad har staten gjort för svensk filmproduktion? Det är sannerligen inte mycket. Återigen uppkommer frågan: Skall vi sluta filma, Olof Palme – eller Bertil Zachrisson? Det finns ett statsbidrag på 3,4 milj. kr. till filmproduktionen, men det skall tas bort nu. De stackars filmproducenterna som med nöd och näppe kan existera skall inte längre få det bidraget heller. Utskottet säger att den nya fondbildningen innebär ett ökat stöd till svensk film. Ja, vad är det för någonting? Det är 10 milj. till statlig filmproduktion; 5 till Sveriges Radio och 5 till Filminstitutet. Det är klart att den som vill ha en statlig filmproduktion gillar det här. Men inte kan jag fatta att statlig filmproduktion ger ett rikare kulturutbud. Observera dessutom att det är precis motsatsen till vad utskottet skriver, dvs. i stället för att främja svensk filmproduktion blir det tvärtom. Sveriges Radio-TV är den värsta konkurrenten som filmproducenterna har och dit ger man 10 milj. mer, för att TV skall konkurrera ännu värre med den fria filmproduktionen; fullkomligt upp och ner. Man skall inte vidga möjligheterna utan göra dem ännu mindre för filmproduktionen att existera. Observera att det inte är de stora filmerna man skapat på Svenska filminstitutet. De filmer som vunnit världsrykte har skapats på helt annat sätt.

Fredagen den
23 maj 1975

*Statligt litteratur-
stöd, m. m.*

Herr Leander säger att detta är en av de största förmånerna. Javisst, om man vill ha statlig filmproduktion. Men vi kommer tillbaka till samma sak igen. Det är svenska folket som avgör vad man vill se. Vill man inte se den film som är statligt producerad, så ser man den inte heller. I ett land med totalitärt styrelseskick, där man förbjuder allting annat, kan man tvinga människorna att titta på statligt producerad film, annars kan man inte göra det. Svenska folket väljer vilken film det vill se.

Det är på alla sätt önskvärt att visa kvalitetsfilm. Men vad har man gjort i det fallet? Jo, man har gett den uppgiften åt en organisation, som har gjort ett bra arbete – ingen skall komma och säga att jag klandrar Folkets Husorganisationen för dess arbete, det är ett bra arbete – men det är en enda organisation och vart när man genom den? Jo, man når 78 orter i hela Sverige. Sedan har man gett ett anslag därutöver. Det står mycket litet preciserat vad det skall gå till. Men det är ytterst litet man gett till detta. Var finns det lokala inflytandet i fråga om kvalitetsfilmen? Det är lika dåligt där, det finns inget grepp om filmen.

Visningsgarantisystemet som finns i en av reservationerna är ett alldeles utmärkt system. Då kan stadsbiblioteket, folkhögskolan och vem som helst visa film och få ersättning om det går med förlust. Det är det enda alternativ som finns – majoritetsförslaget i filmutredningen är redan passerat så det kan man egentligen inte diskutera något vidare om.

Herr talman! Jag finner således att det är ytterst litet gjort för svensk filmproduktion. Skall det bli någon svensk filmproduktion, som verkligen har konstnärligt värde och som kan hävda sig på en världsmarknad och där bevisa att den är uppskattad, måste helt andra grepp till än hittills.

Jag skulle vilja säga en sak till som vi också har en motion om. Det gäller produktionen av läromedelsfilm. Det står så besynnerligt i utskottets betänkande. Produktion av läromedelsfilm kan man aldrig få att gå ihop. Då säger man i utskottets betänkande: "Riksdagen har nyligen --- beslutat om ett reservationsanslag av 2 000 000 kr. till Stöd för produktion av läromedel." Det är som svar på motionen, men jag vill fråga utskottets företrädare: Får man använda det till att producera läromedelsfilmer? För sedan kommer en motsägelse i nästa stycke där man hänvisar till kungörelsen 1974:439. I den står: "Statsbidrag enligt denna kungörelse utgår för produktion av läromedel i ämne vari brist råder på lämpliga läromedel". Vad är det för någonting? Det är sannolikt brist på film överallt och då skulle man kunna producera massor av film där det inte finns någon film. Jag begriper inte detta, men kanske utbildningsministern eller utskottets företrädare kan förklara vad denna kortfattade kungörelse egentligen betyder.

Annars kommer det inte att bli någon produktion av läromedelsfilm, för det går inte under nuvarande omständigheter.

Det är det område jag velat behandla, men jag vill säga några ord om ytterligare en sak, där jag verkligen vill vädja till departementschefen att göra något mera åt ett, som jag tycker, förbisett område, och det

är musiken. Fullgoda möjligheter att lyssna till stor orkester har i Sverige endast en geografiskt begränsad del av befolkningen. Det är invånarna på sydvästkusten, i Stockholmsområdet, i Östergötland samt i Gävleborgs län som har denna förmån. Men inom stora delar av landet är möjligheterna att få lyssna till klassisk musik starkt begränsade.

Koncentrationen av yrkesorkestrar är historiskt betingad. Genom omvandling av militärmusiken till regionmusik tillfördes det civila musikkivet en resurs som med 22 musikavdelningar bättre fördelas över landet, men som till karaktär och innehåll inte är jämförbar med symfoniorkestrarnas resurser. Blåsmusiktraditionen lever kvar inom regionmusiken och kommer att vara dominerande åtminstone en generation framåt. Dessutom har regionmusiken fått till uppgift att söka sig till grupper som man tror normalt inte nås av musik, och det betyder att man spelar mycket i små grupper inom skola och föreningsliv.

Sedan seklets början har det emellertid vuxit fram en grupp orkestrar som består av yrkesmusiker och amatörer, vilka kan erbjuda allmänheten en god musikalisk miljö. Från början var det ofta militärorkestern på orten och stråkmusiker som bildade orkestern. Under de senaste åren har det skett vissa förändringar.

Dessa orkesterföreningar slöt sig på 1920-talet samman i ett riksförbund. Sveriges orkesterföreningars riksförbund (SOR), för att gemensamt söka stärka sin ekonomiska ställning, ordna gemensamt notbibliotek m. m. Genom riksdagsbeslut 1929 garanterades orkestrarna ett statsbidrag till sin verksamhet. Musikaliska akademien fick i uppdrag att utforma anvisningar för bidragsfördelningen.

Statsanslaget uppgick 1964/65 till 210 000, 1969/70 till 260 000 och 1974/75 till 340 000 kr. Samtidigt har medlemsorkestrarnas antal ökat från 56 till 74, vilket ju är en mycket glädjande utveckling. Men anslagstilldelningen har inte följt med i denna utveckling. Vidare har inflationen och andra faktorer bidragit till att öka svårigheterna för dessa orkestrar att existera.

Bra instrument är dyra. Jag kan ta som exempel inköp av pukor. Dessa är nödvändiga även om man inte använder dem för solospel – annat än i någon mån vid riksmötets öppnande. Det är dyrt att köpa pukor. Nu skall vi alltså sitta här i riksdagen och snåla och överväga om vi möjligen kan hjälpa en orkester så att den kan köpa pukor eller om den skall fortsätta att låna sådana.

Jag anför några rader ur kulturrådets betänkande Ny kulturpolitik (1972:66, s. 326): År 1970 var 70 orkestrar anslutna till förbundet, fördelade på samtliga län. Den största orkestern hade 65 medlemmar, medianantalet var 40. Förutom dessa finns det uppskattningsvis ett 30-tal orkestrar av liknande typ, varav ett 10-tal står i kö för inträde i SOR.

Att orkestrarna består av yrkesmän och amatörer tillsammans, har jag sagt tidigare. Det är ett stadgeenligt krav att orkestrarna skall ge offentliga konserter så att människorna kan få del av denna kultur.

Av kulturrådets statistik framgår bl. a. att 1968/69 gav till SOR anslutna

Fredagen den
23 maj 1975

Statligt litteratur-
stöd, m. m.

orkestrar totalt 293 konserter med ett totalt publikantal på 96 000 personer. 1970/71 gavs 326 konserter av 64 orkestrar med 107 000 besökare.

Sveriges orkesterföreningars riksförbunds verksamhet är av stort värde för musiklivet i vårt land. Den njujghet som har präglat anslagsgivningen och över huvud taget behandlingen av Sveriges orkesterföreningars riksförbund gör att en pessimistisk stämning sprider sig i dessa kretsar. Man helt enkelt frågar, jag kan ju framföra frågan till utbildningsministern nu: Vill man att Sveriges orkesterföreningars riksförbund över huvud taget skall fortsätta sin verksamhet? De mest pessimistiska inom denna organisation frågar sig: Är vårt arbete uppskattat eller inte? Skall vi lägga ned den offentliga konsertverksamheten och spela för vårt eget nöjes skull och inte göra någon kulturinsats?

Herr talman! Beträffande filmen ber jag att få yrka bifall till reservationerna 9, 12, 16, 17, 18, 19 och 20.

Mot bakgrund av vad jag har anfört om musiken vill jag rikta en varm vädjan till utbildningsministern att beakta det utomordentligt förnämliga arbete som utförs av Sveriges orkesterföreningars riksförbund, så att vi kan främja förbundets betydelsefulla verksamhet.

Herr LEANDER (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr förste vice talmannen visade att han har erfarenhet av filmfrågorna bl. a. som filmutredare. Jag skall försöka att svara på de många frågor han ställde så långt jag hinner.

Det centrala i hans framställning och även i den omfattande motion under vilken han står som första namn är frågan om att få ett centralt organ för den svenska filmen, det han vill kalla för filmrådet. Det skulle ju förutsätta att man säger upp det gällande avtalet mellan staten och Filminstitutet.

Jag frågar då herr förste vice talmannen om han verkligen är beredd att säga upp det avtalet nu. På vilka grunder skulle det i så fall kunna ske?

Det kanske inte är så dumt att vi får några år på oss att tänka igenom hur vi skall ha det med den centrala ledningen av den svenska filmen. Om man skall gå ifrån den nuvarande organisationen med Filminstitutet är det kanske inte självklart att man skall inrätta ett separat filmråd. Fru Ryding var inne på att man kunde tänka sig att inrätta en fjärde nämnd under statens kulturråd. Det kan också vara intressant att hänvisa till vad filmutredningen själv sade. Den var inte för sin del beredd till en sådan åtgärd nu, så länge man inte kunde räkna med att filmen då skulle likställas med övriga massmedia och alltså sedan komma in under en särskild fjärde nämnd under statens kulturråd.

När det gäller filmproduktionen tror jag inte vi behöver vara rädda för en statlig styrning med den nya filmfonden på 10 milj. kr. som herr förste vice talmannen talade om. Huvuddelen skall gå till långfilm, som först skall visas på biografier. De som kommer att ge bidragen från denna fond kommer verkligen att vara intresserade av att få fram filmer som

folk vill se. Detta gäller allra helst som det blir en återkoppling till de intäkter som kommer från biograferna.

Visningsgarantin är inte heller en så enkel fråga. Herr förste vice talmannen hänvisar till den reservation som fru Frænkel talar för här i dag. Men faktum är att fru Frænkels visningsgaranti inte är den visningsgaranti som herr förste vice talmannen pläderade för i sin motion. Detta är också en fråga som tål att beredas ytterligare, och jag vet att man bereder den tillsammans med en del andra i departementet för tillfället.

När det gäller läromedlen så kommer TRU-kommittén ganska snart med sitt slutbetänkande. Då kan vi räkna med väsentligt ökade resurser för läromedelsfilm.

Herr förste vice talmannen ansåg att det var fel att Filminstitutet fick betala restaureringen av äldre filmer med biografintäkter. Men det har faktiskt utgått 500 000 kr. från lotterimedlen i två år, och vi kan väl räkna med motsvarande tilldelning även i år.

Herr förste vice talmannen BENGTON (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Leanders anförande underströk bara vilken oreda det finns på filmens område. Det är inte alls så att man behöver säga upp filmavtalet för att man får ett filmråd med samordnande uppgifter. Filminstitutet har inte den samordnande verksamheten, även om det arbetar med en del av saken. En sådan samordning utesluter inte alls att filmavtalet kan fortsätta.

Vi skall ta tid på oss, säger herr Leander. Ja, vi skall tydligen ta åtta år på oss innan vi tar itu med filmproblemen – det skall vi tydligen bestämma i dag. Det är till att vara tålmodig, herr Leander!

Jag talade inte om statlig styrning. Jag talade bara om att man tog bort 3,4 miljoner från den ordinarie filmproduktionen och lade de pengarna på statlig filmproduktion. Därmed gjorde man det ännu värre för filmproducenterna som har hård konkurrens från TV och importerade filmer. Man försämrar således den svenska filmproduktionens möjligheter på det området.

Vad sedan beträffar visningsgarantin står det ju i propositionen en hänvisning till den reservation i filmutredningen som jag och en annan ledamot i denna avgav. Det är tanken i den reservationen jag tagit upp i min motion. Det systemet är så enkelt att det inte är någon svårighet att sätta i gång med verksamheten omedelbart. Det är bara att säga till kulturråden eller motsvarande organ i varje kommun att den film som ni anser vara värd ett kvalitetsstöd kommer vi att lämna bidrag till. Visas filmen sedan av en folkhögskola eller ett stadsbibliotek, kan kommunen antingen konstatera att det kom så många åskådare till filmen, att det inte behövs något bidrag till den, eller att den gick med ett visst underskott, varefter vi får skjuta till de pengar som behövs för att täcka detta. Hälften av dessa medel skulle betalas av staten och hälften av kommunen.

Detta system har nu legat färdigutarbetat sedan 1970. De olika cheferna för departementet har sedan dess således haft stora möjligheter att studera detta visningsgarantisystem. Ni har inget alternativ till det, eftersom majoritetens förslag är överspelat.

Vad gäller läromedlen fick jag inget svar på frågan om de 2 miljonerna får användas till läromedelsproduktion. Att TRU skall producera sådan film vet vi ju, men det finns också andra som producerar läromedelsfilm. Får de tillgång till dessa pengar eller inte? Måste kungörelsen ändras för att de skall kunna använda dessa medel?

Ju mer vi debatterar dessa frågor, desto klarare framstår det att det behöver göras något mera radikalt på detta område. Jag hoppas att utbildningsministern tar itu med detta så snart tiden medger det.

Herr LEANDER (s) kort genmäle:

Herr talman! Man kan naturligtvis debattera dessa frågor på olika sätt. Jag försökte i den förra replikomgången svara så korrekt jag förmådde. Men faktum kvarstår, herr förste vice talmannen, att det förslag till visningsgaranti som förordas i er motion inte är samma system som det fru Fränkel skisserar i sin reservation. Det är inte mycket att träta om, men så är fallet.

Vidare säger herr förste vice talmannen att vi inte har något alternativ till detta. Jo, visst har vi det. Vi har det ökade stödet till Bio Kontrastverksamheten och till övriga försök med visning av kvalitetsfilm, sammanlagt 1,3 milj. kr., som anvisas i kulturpropositionen.

Herr förste vice talmannen BENGTON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan naturligtvis erkänna att det anvisas ett alternativ, dock ett mycket ofullständigt sådant. Bio Kontrast täcker bara 78 platser i hela landet, och vad de övriga åtgärderna kommer att nå fram till vet vi inte. Jag menar alltså att detta inte är något fullgott alternativ. Visningsgarantisystemet täcker däremot från början hela landet. Landet är ju indelat i kommuner, där det alltid i någon form finns ett organ som handlägger kulturfrågorna, ett kulturråd eller någon annan styrelse eller institution. Detta system kan alltså tillämpas direkt.

Vad jag tänkte på när jag sade att majoritetens förslag inte innehåller något alternativ var att man där bl. a. uttalat att medel skulle anslås för att få till stånd mindre biografier osv. Det är ett passerat stadium, eftersom biografföretagen redan har delat upp sina biografier i flera mindre salonger, numrerade 1, 2, 3 eller t. o. m. upp till 4, vilket gör att flera filmer kan visas samtidigt på samma biograf.

Visningsgarantisystemet är alltså det enda fullständigt utformade alternativet som täcker hela landet och som fungerar på ett utomordentligt enkelt sätt.

Fru JORDAN (s):

Herr talman! När riksdagen för ett år sedan behandlade målen för den statliga kulturpolitiken sades åtskilliga vackra ord om vikten av att bar-

nens kulturella behov stimuleras och utvecklas. Det är glädjande att det i den proposition som vi i dag behandlar finns flera viktiga förslag i den riktningen. I första hand gäller det barnlitteratur och barnfilm. Tyvärr har ju utskottets borgerliga majoritet föreslagit en stark nedskärning av stödet åt barn- och ungdomsböcker. Däremot har utskottet samlat betryggande majoritet för propositionens förslag då det gäller barnfilm.

Film är ett viktigt medium för barn. Trots det stora filmutbudet i TV kan man märka hur filmvisningar i andra former fängslar barnen. För många barn är det den enda kulturyttring de kommer i kontakt med. Därför är det viktigt att barn har möjlighet att se film med innehåll och i former som passar dem. Dess värre finns det i dag brister när det gäller både produktion och distribution av barnfilm. Propositionens förslag är därför välkomna som första steg för att stärka barnfilmen, och de bör följas av fler insatser.

Inrättandet av ett barnfilmråd som har en samlad överblick över barnfilmfältet är ett led i ambitionen att stärka barnfilmen. Det är naturligtvis viktigt att den sakkunskap, det engagemang och den erfarenhet som nu finns samlad i Barnfilmkommittén tas till vara i det arbetet, och det är ju också avsikten. Nödvändigheten av att på bästa sätt använda de resurser som finns på barnfilmområdet och att i filmpolitiken som helhet bevaka barnens behov på ett bättre sätt än som nu sker är ett starkt motiv för att inrätta ett barnfilmråd. Detta får f. ö. till en början provisorisk karaktär, och dess arbetsformer kan alltså komma att omprövas.

Barn är i kulturellt avseende utsatta för ett hårt kommersiellt tryck. Det gäller filmen, det gäller böcker, tidningar, musik osv. På många sätt är barn ännu mer skyddslösa mot detta tryck än de vuxna. Alldeles speciellt torde det gälla barn som kommer från miljöer där man har en torflig kontakt med kulturaktiviteterna.

Kultur är ju fortfarande i hög grad en klassfråga. I grupper som är privilegierade då det gäller utbildning, ekonomi och sociala förhållanden över huvud taget får barnen tidigt en osökt kontakt med litteratur, konst, utställningar, museer, teater, musik osv. För den statliga kulturpolitiken, då det gäller barn lika väl som vuxna, är det därför ett väsentligt mål att söka ge de eftersatta grupperna delaktighet i kulturen, att ge dem möjligheter att utifrån sina egna förutsättningar och behov ta del i och uppleva hur kulturella aktiviteter kan berika tillvaron, vidga horisonterna, utveckla människan och frigöra hennes inneboende anlag och förutsättningar.

De mål riksdagen fastlagt för den statliga kulturpolitiken skall givetvis också gälla barnen – men det kan bli fråga om speciella åtgärder för att konkretisera målen för barnen. Det första av de antagna kulturmålen handlar om möjligheten att rätt utnyttja sin yttrandefrihet. Utan att gradera målen inbördes finner jag detta vara ett fundamentalt inslag i hela samhällspolitiken, och det är min övertygelse att kulturell aktivitet från tidiga barnår är av oerhörd betydelse för att förverkliga detta mål. Kul-

turell aktivitet kan ge barnen den viktiga verbala utvecklingen, ge dem förmåga att uttrycka sig själva på olika sätt, att fungera i grupp och gradvis uppleva att de själva kan påverka sin verklighet. Detta är ju förutsättningen för en senare reell delaktighet i samhället och dess utveckling.

Det förnämsta kommunikationsmedlet människor emellan är språket. Kan vi inte uttrycka och förmedla våra tankar och idéer, hjälper det inte mycket hur kloka och riktiga de är. Ett utmärkt medel att utveckla språket, skaffa sig upplevelser och få information är att läsa böcker.

I propositionen 20 föreslås ju ett tvådelat stöd till barn- och ungdomslitteratur: dels förhandsstödet till i första hand svenska bilderböcker, dels efterhandsstödet till ca 100 titlar.

Kulturutskottets borgerliga majoritet accepterar alltså förhandsstödet men inte efterhandsstödet. Det är naturligtvis glädjande att alla enigt vill ha förhandsstöd – jag tror att det kan komma att få stor betydelse – men jag kan inte underlåta att peka på den våldsamma brist på logik det innebär från de borgerligas sida. Principiellt vill man inte ha selektivt stöd – det blir en otillbörlig styrning, menar man – och avvisar stöd till 100 böcker, vilket är ungefär det antal titlar i ett års utgivning som ur kvalitetsynpunkt är värt stöd. Men förhandsstöd, då boken bedöms på manuskriptstadiet och där man kan anta att utgivningen beror av om det ges stöd, det vill man ha – alltså den mest selektiva av alla aktuella stödformer. Alla fula ord som borgerliga debattörer har sagt i dag om selektivt stöd skulle, tillämpade på förhandsstödet, göra detta verkligt livsfarligt.

Ett generellt eller – som man numera föredrar att kalla det – automatiskt verkande stöd vill de borgerliga ha i stället för den föreslagna konstruktionen av efterhandsstödet, som ju bygger på litteraturutredningen. Där är man plötsligt angelägen om att vara logisk i förhållande till sin ståndpunkt när det gäller stödet till ny svensk skönlitteratur. Däremot ger man ingen som helst antydning om efter vilka principer ett sådant stöd skulle kunna utformas. Det är inte så konstigt. Inte ens litteraturutredningen trodde på möjligheten att konstruera ett sådant stöd till barnlitteraturen. Visserligen vittnar det om stor tilltro till regeringen när man menar att den skall kunna klara denna uppgift i en handvändning, men i realiteten verkar det ändå som ett försök att skjuta hela frågan på framtiden.

När det gäller vuxenlitteraturen lutar man på bibliotekens inköp som kvalitetsmått. Man flyttar uppgiften att välja från en grupp – en nämnd inom kulturrådet – till en annan grupp, bibliotekarierna, och föredrar tydligen att det finns en sorts "marknadsfunktion" i valet. Men man har inte vågat föreslå detta när det gäller barn och ungdom – förmodligen med insikten att det inte gäller samma förutsättningar för denna litteraturkategori. Det beror bl. a. på att biblioteken numera har varierande ambitioner när det gäller barnböcker. Det finns åtskilliga bibliotek som satsar på ett mått av litteratur som närmast kan karakteriseras som tri-

viallitteratur i ambitionen att locka nya läsargrupper. Likaså har skolbiblioteken en annan inköpspolitik.

Det har alltså inte, såvitt jag kan förstå; framförts någon konstruktiv tanke som gör det möjligt att stödja barnlitteraturen på ett automatiskt verkande sätt utan att stödet också kommer skräplitteraturen till del. Kan det bakom det borgerliga förslaget ligga någon suddig tanke om att marknadskrafterna skall se till att den kvalitativa barnboken hävdar sig av egen kraft om också skräplitteraturen får stöd? Det sker ju inte i dag, när bara ca en åttondel av den totala barnboksutgivningen är av god kvalitet och när den triviala litteraturen är synnerligen lukrativ och också distribueras synnerligen effektivt. Hur skulle det då kunna ske med ett generellt stöd?

Jag kan förstå om moderaterna tycker att det är enklast att satsa på en sådan här stödform, men jag tycker det är stötande och häpnadsväckande att centerpartiet har velat förena sig med dem, speciellt som man i sin partimotion klart säger att propositionen i fråga om barn- och ungdomslitteratur bör godtas.

I propositionen görs en mycket viktig koppling mellan barnboksstödet konstruktion och de s. k. läsfrämjande åtgärderna. Av var och en av de stödda titlarna skall tusen exemplar användas för försök att öka kretsen av barn som läser god litteratur. Detta har givetvis att göra med vad jag tidigare framhöll om statens skyldighet att i första hand stödja eftersatta grupper. Om vi tror på vikten av att barn läser bra böcker, så måste vi hitta metoder att stimulera läsintresset och nå nya grupper.

Utbildningsdepartementets barnkulturgrupp, som förutom mig är sammansatt av personer som yrkesmässigt sysslar med barnkultur inom olika sektorer, har ingående diskuterat dessa frågor och står enig bakom såväl förslagen om det ekonomiska stödet som uppfattningen om betydelsen av att använda de böcker som skall ställas till statens förfogande för läsfrämjande verksamhet.

Barnkulturgruppen anser att det är viktigt att vuxna i högre grad deltar i barns verksamhet på kulturområdet. Genom att studieförbunden får en samordnande uppgift för försöksverksamheten med läsfrämjande åtgärder finns det möjlighet att t. ex. ta upp barnlitteratur i föräldraundervisning. Vi menar också att barn- och ungdomsorganisationer har möjligheter att med anlitan av bibliotekens bokliga sakkunskap verka i andra och nya former, nå andra grupper med åtgärder som stimulerar litteraturintresset.

Enligt barnkulturgruppens förslag bör de 100 000 böckerna delas in i bokpaket som kan vara varierande till sitt innehåll. De kan uppdelas på ämnesområden, vara åldersanknutna eller innehålla samma bok i tillräckligt stort antal för någon form av bokcirkel. Dessa bokpaket bör fördelas efter projektansökan. Vi anser alltså inte att man skall packa på organisationerna böcker som de inte vill ha och som de inte kommer att engagera sig i arbetet med. Den borgerliga majoritetens tanke att organisationerna själva skall få bestämma vilka böcker man vill arbeta

Fredagen den
23 maj 1975

*Statligt litteratur-
stöd, m. m.*

med är därför, inom de gränser som administrativt måste göras, tillgodosedd. Skillnaden är att enligt det borgerliga förslaget finns inga böcker att arbeta med och inga pengar anslagna för inköp av sådana.

Den borgerliga majoriteten säger i betänkandet helt hurtigt att man delar departementschefens uppfattning om betydelsen av försöksverksamhet med läsfrämjande åtgärder, och fröken Eliasson har upprepat det här i dag. Detta är tjusiga ord – men det är bara så att de 200 000 kr. som är reserverade för verksamheten inte räcker långt, om man inte har något arbetsmaterial, dvs. böcker. Den borgerliga majoriteten har inte föreslagit mer pengar eller andra former för försöksverksamheten.

De här 200 000 kronorna skall enligt barnkulturgruppens uppfattning användas för att sätta i gång försöksverksamheten med friexemplaren. Skulle det gå så olyckligt att riksdagen avvisar barnboksstödet får vi naturligtvis arbeta med andra idéer. Vår vilja att ställa resurser till förfogande för läsfrämjande verksamhet är ju dokumenterad.

De bittra konsekvenserna, om utskottsmajoritetens uppfattning blir riksdagens, är alltså att hela efterhandsstödet till barnböcker skjuts in i en oviss framtid. Dessutom går den planerade försöksverksamheten med läsfrämjande åtgärder i stöpet, för inte heller av de böcker som får del av förhandsstödet vill utskottsmajoriteten ställa några exemplar till förfogande för läsfrämjande försök. Jag kan inte se detta som annat än ett svek mot barnen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1 och 3.

Fru MCGÅRD (m) kort genmäle:

Herr talman! Den bittra konsekvensen, fru Jordan, om reservanternas förslag vinner bifall är att kulturens frihet är allvarligt hotad.

Ett påstående blir faktiskt inte sant därför att det upprepas av diverse socialdemokratiska talare med statsrådet i spetsen. Det är faktiskt inte så att vi inom majoriteten har sagt oss att barnen ger vi sjutton i. Vi inser att barn- och ungdomslitteraturen behöver stöd, och pengar är då utomordentligt bra. Men systemet för hur man ger de här pengarna är också oerhört viktigt, och departementschefens förslag är inte bra. Det är därför vi avvisar det och beställer ett annat förslag.

Det förslag till efterhandsstöd som förekommer i propositionen innebär att en liten ideologiskt homogen grupp skall sitta och plocka ut ett hundratal titlar av barnlitteratur. Jag kan förstå att socialdemokraterna blir stötta över att vi på den borgerliga kanten säger att vi inte kan acceptera detta, för vi vet hur det blir. Vi vill inte ha en vänsterpåverkan på våra barn.

Sedan skall ett antal exemplar gå till barn- och ungdomsorganisationer för att de skall sprida detta till barnen. Men först och främst finns det inte barn- och ungdomsorganisationer över hela landet, såsom man föreställer sig. Det är inte alls säkert att alla barn kommer att nås på det sättet.

Fru Jordan säger att socialdemokraterna har visat förtroende för barn-

och ungdomsorganisationerna – de skall inom vissa gränser få välja fritt. Ja, de skall få välja fritt bland de böcker som en liten ideologiskt homogen grupp har valt ut. Detta tycker jag inte är att visa något förtroende.

Det är ingen bristande logik i detta; det här förslaget går inte att acceptera. Däremot kan vi acceptera ett projektstöd till litteratur med stora framställningskostnader. Givetvis kan det också missbrukas. Vi tycker i alla fall att riskerna inte är så stora för det.

Vi har beställt ett nytt förslag från regeringen som bättre uppfyller de principer om kulturens frihet som är så oerhört väsentliga, speciellt för barn. Vi har dessutom – vilket över huvud taget inte har nämnts i debatten från regeringspartiets sida – föreslagit en höjning av anslaget till bibliotek och bokbussar, med vilka man just kan nå de barn som kanske allra bäst behöver nås, barn i glesbygden.

Vad än fru Jordan säger kan vi från moderata utgångspunkter inte acceptera att barn och kultur blir en fråga bara för en arbetsgrupp inom ett departement. Vi tycker nämligen att barn inte bara är socialdemokrater, utan det finns alla möjliga andra barn också. Därför vill vi från moderat håll ha en parlamentarisk utredning för att man mera planmässigt skall inordna barnen i den statliga kulturpolitiken.

Fröken ELIASSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Fru Mogård talade om den satsning som görs på läsfrämjande åtgärder i vid mening. Ja, vi i utskottets majoritet har ingalunda prutat på pengarna i det avseendet. Tvärtom vill vi spåda på med mera pengar. Och med den skrivning som utskottsmajoriteten gjort, att det är betydelsefullt att en försöksverksamhet med läsfrämjande åtgärder kommer i gång, så att man når ut till barn och ungdom – och att man då använder sig av barn- och ungdomsorganisationerna i det syftet – vore det högst märkligt om regeringen efter en så klar markering underlät att verkställa riksdagens beslut. Jag finner det oroväckande att den ena socialdemokratiska representanten efter den andra står upp och säger att detta kommer att gå i sjöpet. Vad är det för respekt för de beslut som fattas av riksdagen, om avsikten är att agera på det sättet?

Av debatten har klart framgått att vad vi i utskottsmajoriteten vill när det gäller barn- och ungdomslitteraturen är att göra en kraftigare satsning än vad minoriteten föreslår. Vi begär ett mera omfattande stöd och räknar med att få förslag om det redan under 1975/76 års riksmöte.

Under debatten här har också sagts att remissinstanserna har gått emot vårt förslag. I själva verket har många remissinstanser – ja, av propositionen framgår att det är en majoritet av dem – framhållit att man skall försöka få fram ett automatiskt verkande stödsystem för barn- och ungdomslitteraturen, på samma sätt som vi har för den svenska skönlitteraturen för vuxna. Bland de remissinstanser som framhållit detta återfinns styrelsen för Sveriges författarfond, Sveriges allmänna biblioteksforening, Svenska bokförläggarföreningen Författarförbundet, Svenska författarförbundet, Barn- och ungdomsboksrådet, SACO, ett antal kom-

muner och KF.

Vårt förslag är förvisso ingenting som svävar i det blå. Det finns stöd för det hos en majoritet av de remissorgan som har yttrat sig med anledning av litteraturutredningens förslag.

Fru JORDAN (s) kort genmäle:

Herr talman! Fröken Eliasson säger att utskottsmajoriteten har ingalunda prutat på resurserna för läsfrämjande åtgärder. Men 100 000 böcker är en stor resurs, och den är borta i majoritetens förslag. Den borgerliga gruppen föreslår ingen ny resurs i stället för dessa 100 000 böcker, och då blir 200 000 kr. inte särskilt mycket att sätta i gång försöksverksamhet med. Jag har sagt att om det går så olyckligt att vårt förslag faller i riksdagen, så kommer vi förmodligen i barnkulturgruppen att få i uppdrag att ändå använda dessa 200 000 kr. till läsfrämjande åtgärder, men det blir en verksamhet av betydligt mindre omfattning än om vi hade haft de 100 000 böckerna, som är en stor och väsentlig resurs.

Sedan sade fru Mogård att det är en liten, ideologiskt homogen grupp, förmodligen vänstervriden, som skall ta ut de böcker som skall få stöd. Jag kan inte förstå varför det måste bli en vänstervriden och ideologiskt homogen grupp som gör det och varför det skulle vara riktigare att böckerna tas ut på någon sorts marknadsvillkor där man får med en stor andel av triviallitteraturen. Av de 800 barnbokstitlar som ges ut årligen är det enligt sakkunskapen ungefär 100 titlar som är av den kvaliteten att de är värda stöd, och den omfattningen av stödet föreslås också i propositionen.

Litteraturutredningen har heller inte kunnat hitta på någon metod att konstruera ett automatiskt verkande stöd. Det skulle vara intressant att höra om det finns någon tanke om hur den konstruktionen skulle kunna se ut eller om det kanske rent av är så att det inte gör någonting om det blir väldigt många av de här triviala böckerna som får stöd.

Fröken ELIASSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag konstaterar med tillfredsställelse att fru Jordan har intresse för att vi verkligen får till stånd en försöksverksamhet och att riksdagens beslut i denna fråga följs oavsett vilken linje som vinner. Det finns ju här inom ramen för anslaget möjligheter att plocka fram de pengar som behövs för att satsa på läsfrämjande åtgärder.

Man kan konstatera att det förslag som framlagts av regeringen på denna punkt inte är särskilt klart i konturerna. Hur man mer i detalj har tänkt sig att denna verksamhet skall utformas kan vi inte utläsa av propositionen. Även om man följer den linje som fru Jordan företräder kommer det här att fördras ett fortsatt arbete med att närmare utforma försöksverksamheten.

Jag tycker ändå att fru Jordans besked på den här punkten var glädjande och klarläggande för den fortsatta debatten.

Fru MOGÅRD (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag hade faktiskt inte räknat med att fru Jordan skulle fatta principfrågan. I det fallet måste jag nu med stort beklagande säga att jag har givit upp hoppet om socialdemokraterna.

Enligt majoritetsförslaget minskas det speciella stödet till barn- och ungdomslitteratur med 800 000 kr. Vi har i stället lagt 1,5 milj. kr. på folkbibliotek och bokbussar. Jag tycker att det är svårt att få det till den fruktansvärda urholkning av kulturanslaget som man vill göra det till.

Regeringspartiet har i dag gjort stora ansträngningar att förvränga sanningen. Jag tycker att det är mer förödmjukande för socialdemokraterna än att statsrådet Zachrisson blivit ordentligt överkörd.

Fru JORDAN (s) kort genmäle:

Herr talman! Fru Mogård har för vana att beskylla den som inte är av samma uppfattning som hon för att inte fatta vad det är fråga om. Jag tror inte detsamma om fru Mogård. Jag är övertygad om att hon mycket väl begriper vad hon gör och vad det här handlar om. Det är bara det att vi har olika värderingar. Fru Mogård är logisk utifrån sina värderingar. Hon stöder gärna storförlagen. Hon tycker inte det gör någonting om triviallitteraturen får stöd. Hon har förmodligen inte heller samma drivkraft att sprida de goda barnböckerna till nya läsargrupper.

Det finns ett elit tänkande hos fru Mogård, och där har vi helt enkelt olika värderingar. Det handlar inte om att fatta eller inte fatta, utan om att vi har olika grundvärderingar.

Herr andre vice talmannen anmälde att fru Mogård anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Fru GÖTHIBERG (c):

Herr talman! Jag finner ingen anledning att förlänga debatten om stödet till barn- och ungdomslitteratur. Flera talare har klart och tydligt deklarerat hur vi ser på det och vilket system vi vill ha. Fröken Eliasson har också nyligen berört remissinstansernas syn på den saken. Låt mig bara helt kort säga att det är viktigt och angeläget att satsa på barn- och ungdomslitteratur av god kvalitet. Men det är också viktigt och angeläget – kanske viktigare och mer angeläget – att ge barn och ungdom en chans att välja, att sova, att ge dem en grund att stå på, kort sagt att ändra efterfrågemönstret.

Herr talman! Jag övergår nu till det som jag hade tänkt använda mina minuter till.

I propositionen 28 år 1974, som behandlade den statliga kulturpolitiken, slogs det fast att när det gäller en utvidgning av statens åtaganden på kulturområdet måste insatser för eftersatta grupper och kulturfattiga miljöer prioriteras. Detta understryks också i årets kulturproposition, som vi nu behandlar. Där sägs bl. a.: "En grupp för vilken samhället måste

Fredagen den
23 maj 1975

*Statligt litteratur-
stöd, m. m.*

utförna särskilda insatser är barnen. Varierande och stimulerande kulturella aktiviteter är väsentliga inslag om samhället vill ge barnen bästa möjliga betingelser att utveckla sitt tanke- och känsloliv.”

I motionen 523, avgiven under den allmänna motionstiden, tas upp just barnens situation inom kulturområdet. Vi vet att barnen är utsatta för ett mycket omfattande kommersiellt kulturutbud. Vi behöver bara se på den ohämmade flora av dåliga serietidningar som finns att tillgå överallt eller på de undermåliga matinéfilmer som bjuds våra barn.

Barnen tillhör också de grupper som har det svårast att värja sig mot det kommersiella kulturutbudet. Det är därför angeläget att samhället satsar på verkligt kvalitativ barnkultur. Det är enligt min mening två områden som måste ges ett bättre stöd här. För det första måste vi kunna erbjuda alternativ till det kommersiella utbudet och för det andra – och det är, som jag tidigare berörde, kanske det viktigaste – måste vi ge barnen en grund att stå på, en chans att välja och en möjlighet att sovra i utbudet.

I motionen påpekar vi det ansvar som förskolan och skolan har. Detta framhålls också i propositionen och även i utskottets betänkande på den här punkten. Många människor saknar i dag möjlighet och förmåga att tillgodogöra sig kulturutbudet. Barn som växer upp i en kulturellt torftig miljö riskerar att få en negativ inställning till kulturella aktiviteter.

I riktlinjerna för den nya förskolan betonas det värdefulla i den fria skapande verksamheten. Det är viktigt att barn får möjlighet att med hjälp av alla sina sinnen utvecklas, att kunna uttrycka upplevelser, att träna sin iakttagelseförmåga och att få en god kontakt med omgivningen. Där har den fria skapande verksamheten i alla dess former en stor roll att fylla. Inom den obligatoriska skolan förekommer redan nu initiativ för att förstärka barns kulturmedvetenhet, men tyvärr i alltför liten utsträckning.

Den bäst utbyggda verksamheten svarar här den kommunala musikskolan för. Dess värde är allmänt omvitnat. Tyvärr har den ansträngda ekonomin hos många kommuner inneburit att kön till musikskolan har växt, att högre avgifter måste tas ut och att undervisningsgrupperna har blivit större. I några kommuner har man också, efter mönster av den kommunala musikskolan, börjat försöksverksamhet inom andra kulturella områden, t. ex. dansundervisning. Det är angeläget att de kommunala insatser och initiativen kan vidgas till att gälla även andra konstområden, men där måste stöd till. Skolans målsättning i detta sammanhang måste vara att i framtiden alla skall ges tillfälle att vara kulturellt aktiva i någon form och därmed få förmåga att tillgodogöra sig kulturutbudet.

I propositionen sägs att skolöverstyrelsen i sitt arbete med uppföljning och utveckling av läroplanen uppmärksammar frågor kring elevernas aktiva deltagande i kulturlivet. Visst utvecklingsarbete bedrivs också för att pröva hur kulturella uttrycksformer och elevernas eget skapande skall kunna ges en starkare ställning i undervisningen. Det är tillfredsställande

att konstatera att även om erfarenheterna hittills är begränsade är de dock positiva.

I kulturutskottets betänkande nr 15 år 1974 framhålls bl. a.:

”Angelägenheten av insatser i syfte att stimulera barnens kulturella verksamhet framhålls i olika sammanhang i propositionen och därvid betonas kraftigt skolans roll i sammanhanget. Det förutsätts att ett fastställande av de i propositionen föreslagna målen för de kulturpolitiska insatserna skall göra det lättare att precisera skolans kulturpolitiska uppgifter. Departementschefen räknar också, som nämnts i det föregående, med att statens kulturråd kommer att ägna stor uppmärksamhet åt barnkulturfrågorna. Ett samarbete mellan kulturrådet och skolöverstyrelsen förutsätts komma till stånd.”

Jag vill understryka det angelägna i att vi får ett bättre samspel mellan utbildnings- och kulturpolitik.

Herr talman! Vi talar så ofta i den här kammaren om jämlikhet. Vi anser det naturligt och riktigt att alla barn och ungdomar skall ha tillgång till utbildning oavsett ekonomiska eller geografiska förhållanden. När det gäller möjligheten och tillgången till kulturella aktiviteter har vi långt till jämlikheten.

Jag har inget yrkande, men jag vill sist understryka vad utskottet anför i sitt betänkande om hur väsentligt det är att det pedagogiska utvecklingsarbete som bedrivs och den behovsanalys som utbildningsdepartementets barnkulturgrupp arbetar med snabbt kan omsättas i konkreta åtgärder som reellt ökar barns och ungdomars kulturella aktivitet såväl inom skolans ram som i andra sammanhang.

Herr ALSÉN (s):

Herr talman! Dagens riksdagsbeslut kommer – oavsett dess ovissa innehåll på några punkter – att utgöra en viktig byggsten i arbetet med att skapa ett kulturaktivare samhälle. Det är viktigt att betona att den nya kulturpolitiken måste syfta till att skapa förutsättningar för delaktighet och valfrihet i kulturlivet för alla medborgare. Detta kommer att kräva avsevärda förstärkningar av de ekonomiska resurserna. Men det måste också innebära en fördelning av dessa resurser till förmån för sådana kulturorgan och kulturaktiviteter som har de största förutsättningarna att nå ut till kulturellt missgynnade grupper i samhället. Att hindra marknadsekonomins negativa verkningar är betydelsefulla politiska uppgifter inom alla områden av samhällslivet och inte minst inom kulturområdet.

Detta var några grundläggande värderingar som jag gärna vill nämna innan jag övergår till att något beröra litteraturstödet, som det behandlas i föreliggande utskottsbetänkande.

Jag tycker det är viktigt att riksdagen gör sina ställningstaganden i kulturpolitiska sakfrågor mot bakgrund av de kulturpolitiska mål som antogs vid besluten om den första stora kulturpropositionen 1974. När vi nu står i begrepp att söka göra litteraturen mer tillgänglig för alla bör det ske med utgångspunkt i främst tre av de åtta målpunk-

Fredagen den
23 maj 1975

Statligt litteratur-
stöd, m. m.

terna. Den första lyder: "Kulturpolitiken skall medverka till att skydda yttrandefriheten och skapa reella förutsättningar för att denna frihet skall kunna utnyttjas." Den tredje är formulerad sålunda: "Kulturpolitiken skall motverka kommersialismens negativa verkningar inom kulturområdet." Och den femte lyder: "Kulturpolitiken skall utformas med hänsyn till eftersatta gruppers erfarenheter och behov."

Med hänsyn till att dessa riktgivande målformuleringar vann anslutning av samtliga partier utom moderaterna, som avvek på vissa punkter, borde det rimligen ha funnits en betryggande majoritet för det förslag till stöd för ny svensk skönlitteratur och till barn- och ungdomslitteraturen som i betänkandet nu får framföras som reservation från s- och vpk-representanterna. Det är verkligen beklagligt att center- och folkpartirepresentanter så lätt rättar in sig efter den moderata riktroten och avstår från att i praktisk handling ge innehåll åt de kulturpolitiska målformuleringarna. Men här bekräftas på ett avslöjande sätt hur samtliga de borgerliga partierna är sammankittade med de kommersiella krafternas intressen också inom kulturpolitiken. Deras förslag är helt formulerade så – som det framhållits tidigare i debatten – att de skall passa de stora förlagens intressen. Låt mig här få skjuta in ett påpekande som jag finner angeläget! Det finns ett storförlag – det konsumentägda Rabén & Sjögren – som skiljer ut sig på den här punkten, helt naturligt skulle jag vilja säga. Förlaget stöder således det förslag som kommit från Författarförbundet och som i allt väsentligt givit innehåll åt omnämnd reservation. Som vid flera tillfällen framförts i debatten är den bärande linjen i detta förslag satsningen på att befrämja låga bokpriser. Det är alltså – för att ånyo ange en av målformuleringarna – verkligen fråga om att motverka kommersialismens negativa verkningar. Skall detta bli möjligt, ja, då krävs givetvis att vi får politiska fördelningsinstrument – det är endast sådana som kan bli grundade på den åberopade målformuleringens värderingar. Men nu föredrar den borgerliga utskottsmajoriteten att vi även fortsättningsvis skall ha en helt marknadsstyrd bokutgivning. Man gör det genom att skicka upp luftballonger, genom att tala om att endast det generellt och automatiskt verkande stödet kan undvika otillbörlig styrning av bokutgivningen.

Vi känner ju sedan länge bokmarknadens verklighet. Det är just mot bakgrunden av att denna verklighet *inte* överensstämmer med våra värderingar om nödvändigheten av väsentligt lägre bokpriser som vi nu vill bygga upp det statliga stödet för att åstadkomma en lågprislinje i form av ett selektivt efterhandsstöd. Bakom denna stödform står som sagt hela den svenska kulturarbetarkåren. Jag vill nu fråga de borgerliga representanterna: Menar ni verkligen att våra kulturarbetare skulle vara beredda att bygga upp och stödja en statlig kulturinsats som innebär ett allvarligt hot mot yttrandefriheten och som öppnar vägar för otillbörliga bedömningar? Att ni beskyller reservanterna för dylika avsikter må ju vara, men att rikta reellt sett samma anklagelser mot den grupp människor som i sin vardagsgärning garanterar denna frihet tycker jag

är väl starkt. Att sedan en av Författarförbundets mera prominenta företrädare – P. O. Sundman – i ovist partinit sällar sig till och – skulle jag vilja säga – befrämjar borgerlighetens agerande är mer än beklagligt. Jag kan verkligen inte fatta hur aktivt verksamma politiker kan låna sig till att påstå att ett samhälleligt organ som arbetar med full offentlig insyn och öppet värderande skulle innebära risker för ingrepp mot friheter, samtidigt som man hävdar att marknadskrafterna, som arbetar med helt andra medel, skulle vara garanten för friheten. Det är obegripligt. Det är verkligen beklagligt att kanske liknande för oss dolda förhållanden – lotten – skall fälla avgörandet i en så här viktig fråga, viktig ur såväl principiell som praktisk synpunkt. Detsamma gäller naturligtvis om barn- och ungdomslitteraturen. Det borgerliga stödet på den punkten gör knappast skäl för namnet. Jag tycker att det är värt att notera i det sammanhanget att herr Ahlmark, "den principfaste", plötsligt blir den principlöse – nu utan citationstecken – som med glatt hjärta överger litteraturutredningens förslag.

Till slut tycker jag det är viktigt att stryka under vad som sägs i betänkandet, såväl i majoritetens förslag som i reservationerna, nämligen att det gäller en försöksverksamhet. Det är alltså inte fråga om ett fullgånget förslag, som envar kan gå i god för i alla dess olika detaljer. Det är viktigt att vi håller det i minnet, så att den här försöksverksamheten nu kan byggas upp på ett sådant sätt att vi verkligen når de långsiktiga kulturpolitiska målen som vi – i varje fall formellt sett – har varit överens om i den här kammaren.

Allra sist: Låt mig säga att det såväl i majoritetsskrivningen som i reservationerna pekas på att det är kulturrådet som nu skall överta den praktiska handläggningen. Det är helt riktigt med hänsyn till de beslut som har fattats tidigare i den här kammaren. Men jag vill ändå särskilt understryka att det blir ett mycket ansträngt kulturråd som nu får den ena viktiga uppgiften efter den andra. Jag måste verkligen, och jag vänder mig här såväl till företrädare för departementet som till utskottet, påpeka det nödvändiga i att de resurser som kulturrådet förfogar över också står i rimlig relation till de uppgifter rådet undan för undan får sig tilldelade.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen I.

Fröken ELIASSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag finner det förvånande att man envisas med att hävda att litteraturutredningens förslag är något utslag av moderat politik. Det har yttrats många gånger här i dag. Sammansättningen av litteraturutredningen har varit sådan att det inte finns underlag för sådana här vitt svepande påståenden. Tvärtom har i utredningen funnits tunga socialdemokratiska namn, det har funnits representanter för folkpartiet och centern medan däremot moderaterna inte varit representerade.

När det gäller barnlitteraturen har det hela dagen riktats våldsamt kritik

Fredagen den
23 maj 1975

Statligt litteratur-
stöd, m. m.

mot majoritetens linje som skulle innebära ett kraftigare stöd till barnlitteraturen framöver än minoriteten och regeringen har föreslagit. Jag nämnde här tidigare de remissorgan som hade yttrat sig över litteraturutredningens förslag och stött linjen att man när det gäller barn- och ungdomslitteratur skulle arbeta sig fram till ett automatiskt verkande system. Jag är något förvånad över den våldsamma polemik som herr Alsén riktar mot att vi har intagit den ståndpunkten. Om jag inte är felunderrättad har herr Alsén en ledande position inom KF. Och KF tillhörde de remissorgan som jag räknade upp här, som stödde tanken att man skulle arbeta sig fram till ett automatiskt verkande system för barn- och ungdomslitteraturen.

Fru MOGÅRD (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Alsén upprepar bara allt som tidigare har sagts här i kammaren och som effektivt har bemötts. Det är möjligt att herr Alsén inte har haft tillfälle att vara närvarande i kammaren tidigare.

Beträffande risken för styrning, som herr Alsén använder så fruktansvärt upprörda tonfall omkring, räcker det kanske ändå att man ännu en gång återger vad herr Alséns egen partikamrat, statsrådet Zachrisson, sade i september förra året: nackdelen med ett selektivt system är en risk för betänklig styrning och i sista hand censur.

Herr AHLMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är litet svårt att samtala med herr Alsén, eftersom han bara upprepar de fördomar som har avslöjats under de senaste timmarnas debatt. Troligen har han suttit på rummet och plitit på sitt anförande och glömt att ha högtalaren på. Hade han haft det hade han hört att hans anförande var onödigt.

Han påstår att folkpartiet och centern rättar in sig efter moderaterna. Det är litteraturutredningens förslag som är grunden till majoritetens ställning. Och det är, som fröken Eliasson säger, konstigt att säga att Kaj Björk är högerman, att Stellan Arvidson är högerman, att Per Wästberg är högerman, att Per Olof Sundman är högerman, att jag är högerman!

Nu säger herr Alsén att vi vill ha en helt "marknadsstyrd bokutgivning". Det är just det vi inte vill. Vi som har jobbat i flera år i litteraturutredningen har sagt att vi måste gå in här, dämpa marknadskrafternas utslag och stödja de böcker som inte blir köpta därför att de inte har tillräckligt med läsare. Vi vet ju att just en stödköpsordning som den norska, som har förbättrats i litteraturutredningens och utskottets förslag, kommer att gynna framför allt de små förlagen. De kan inte satsa på att ta förluster på många böcker med hopp om vinster på andra böcker.

Herr Alsén säger: Vad kan det vara för risk att ha ett "öppet värderande" samhälleligt organ som får ge bidragen?

Jag skulle vilja fråga herr Alsén en sak. När det gäller presstödet har

vi alla här i riksdagen sagt att det är bra att vi har automatiskt verkande regler som enligt vissa bestämmelser i presstödskungörelsen talar om vilka tidningar som skall få så och så mycket pengar. Vi har alltså inte ett centralt organ som "öppet värderande" sitter och bestämmer att en tidning skall få så mycket pengar och en annan tidning skall inte få några pengar alls.

Är herr Alsén beredd att säga att detta är fel tänkt? Skall vi göra rent hus med presstödet som detta är uppbyggt? Skall vi avskaffa de automatiskt verkande reglerna? Menar herr Alsén att nu skall vi ha ett extremt selektivt stöd, av ett samhälleligt organ som är öppet värderande? Anser herr Alsén att presstödet kan byggas upp på samma sätt som litteraturstödet enligt hans modell? Om herr Alsén *inte* vill det – vad är det i det här avseendet för skillnad mellan tidningsutgivning och litteraturutgivning?

Herr ALSÉN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill poängtera, om det undgick fröken Eliasson och fru Mogård, att jag i mitt resonemang utgick från de målformuleringar som riksdagen antog vid sitt beslut i anledning av kulturpropositionen 1974. Jag noterade att moderaterna avvek på vissa punkter men att folkpartisterna och centerpartisterna följde de i propositionen föreslagna målformuleringarna. Med den utgångspunkten, som jag tycker måste vara den intressanta för den här församlingen eftersom den verkligen är representativ för det beslut som riksdagen fattade 1974, förde jag mitt resonemang. Jag har inte blandat in litteraturutredningens resonemang på annan punkt än när jag polemiserade med herr Ahlmarks resonemang, där ju han när det passar använder sig av litteraturutredningens förslag men när det inte passar dagens linje går ifrån litteraturutredningen – det har han gjort i fråga om barnboksstödet. Jag tycker att det är helt relevant att följa riksdagens egen målformulering för kulturpolitiken när vi diskuterar dess praktiska och faktiska innehåll.

Vad sedan gäller herr Ahlmarks resonemang om vad jag sysslar med må det väl vara en riksdagsman tillåtet att plita innan han pratar. Vissa pratar och kanske plitar senare, men jag tycker att den andra vägen är den riktiga och jag tror att den också gagnar det man så småningom har att säga i kammaren.

Jag har försökt att fråga mig: Vad kan en politiker eller politiker i pluralis ha för invändning mot att ett i demokratisk parlamentarisk ordning utsett organ, som är föremål för all den insyn som den svenska demokratin känner när det gäller värderingar och beslutsfattande, handlägger detta? Vad kan det vara för risk i detta? Frågan kvarstår obesvarad.

Vad jag kan notera är att såväl fröken Eliasson och fru Mogård som herr Ahlmark menar att det är betydligt mindre risk med vad som förekommer inom de slutna rummen – om man får använda ett sådant bildspråk – på de olika förlagen.

Vad sedan gäller herr Ahlmarks påstående att de borgerligas och utskottsmajoritetens förslag gynnar de små förlagen, så är det en uppfattning men inte de små förlagens, och jag tillmäter dem en viss sakkunskap på det här området.

Herr AHLMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har ingenting alls emot att herr Alsén sitter och plöjer hela dagen på sitt anförande. Men jag tycker han kunde lyssna litet på debatten också. Allt vad han har sagt här har bara varit dåliga upprepningar av fördomar och demagogi som redan är bemötta och avslöjade i diskussionen.

Vad är det då för risk att ha en central nämnd? Ja, det är den risken att det blir sju, åtta, nio människor som kommer att bestämma vilken litteratur som skall få stöd. Det är den risk för likriktning och anpassning till en förhärskande kulturelits värderingar som alltid finns när det gäller selektivt stöd med en central nämnd.

I stället har utskottsmajoriteten och litteraturutredningen gått in för att sprida makten över litteraturstödet till biblioteken runt om i landet och göra det med en så generös modell att så gott som all god och kvalificerad litteratur kommer med i stödköpsordningen.

Är det mindre risk med de slutna rummen på förlagen? frågar herr Alsén. Det är ett väldigt förenklat synsätt. Det fina är ju att det finns många förlag. Blir man refuserad på ett förlag, kan man gå till ett annat. Blir man refuserad också på det andra, kan man gå till det tredje. Men vi är inte nöjda med detta; vi vill dessutom ha möjligheter till kredithjälp åt de små förlagen. Vi vill också i botten ha en stödköpsordning, som underlättar för de små förlagen att ge ut förlustböcker, vilket de har så svårt att göra i dag.

Fortfarande kvarstår en fråga obesvarad: Om herr Alsén nu tycker att det är självklart med en "öppet värderande" central, en samhällelig nämnd, som skall ge pengar till litteraturstödet, varför vill han då inte tillämpa samma modell för presstödet? Varför vill han ha automatiskt verkande regler när det gäller tidningarna men avskyr sådana när det gäller böcker?

Fru MOGÅRD (m) kort genmäle:

Herr talman! I denna debatt har det hela dagen då och då använts ord såsom: insyn och inflytande. En fackmannagrupp på detta område, nämligen bibliotekarierna, som har kontakt med läsarna och är spridda över hela landet, duger inte. Bara av regeringen utsedda lekmän kan garantera insynen.

Det var kanske onödigt att begära replik, men jag måste få säga att jag tycker att det är upprörande att missbruka honnörsord som insyn och inflytande på detta sätt. Jag måste också få ställa frågan: Hur länge får vi utan insyn från samhället, dvs. regeringsutsedda politiker, själva välja vad vi vill läsa?

Herr ALSÉN (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ahlmark har på känt maner visat hur man skall föra en debatt. Han inledde sitt anförande i talarstolen med att framhålla att det över huvud taget inte gick att föra ett resonemang med mig. Det var hans sätt att inleda en debatt.

I sin replik talade herr Ahlmark om att jag hade presterat demagogi och uttryckt ett antal fördomar, som redan hade avlivats i kammaren. Jag har inte fattningsförmåga nog att förstå att herr Ahlmark måste lägga ner som mycken energi på att döda en redan död. Men de påstående som jag gör i denna debatt lever friska, därför att de bygger på grundläggande värderingar, som jag tror att samtliga kammarens ledamöter omfattar, nämligen att demokratiskt valda organ med insyn och skyldighet att klarlägga sina ställningstaganden för allmänheten och för intressenterna är det bästa vi kan sträva efter i detta samhälle.

Det är inte så som man kan tro efter att ha lyssnat på fru Mogård och herr Ahlmark, att man inte, om vi nu får denna typ av handläggning av stödet till litteraturen, kan ge ut vilka böcker man vill på förlagen. Ett sådant påstående är verkligen demagogi. Herr Ahlmark skall betänka sig, när han försöker beteckna andras inlägg såsom demagogiska. Han menar att detta skall innebära dödsstöten mot den fria utgivningen. Så är det inte. Förlagen kan utge vilken litteratur de vill precis på samma premisser som tidigare och förmodligen också nå samma grupp av köpare, de som har ekonomiska möjligheter att köpa litteraturen. Vår linje är att nå nya läsarkategorier. I detta avseende skiljer vi oss åt.

Jag inledde med att konstatera att de borgerliga i praktisk handling inte vill fullfölja den linje som målformuleringarna för kulturpolitiken anvisar. Det beror på att ni reellt sett har andra värderingar än vi. Då tror jag att det inte är någon idé att föra denna debatt längre. Jag betackar mig emellertid för den typ av diskussionsteknik som herr Ahlmark använder med tal om demagogi och luftande av fördomar.

Fröken ELIASSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Alsén har sagt att det är väsentligt att vi utformar kulturpolitiken efter de målsättningar som slogs fast av riksdagen 1974. Jag vill helt instämma i detta. Det är också en bit av bakgrunden till de yrkanden som jag tidigare har ställt här i kammaren.

Jag noterar att herr Alsén i sin replikomgång inte på något sätt har berört KF:s remissyttrande. Nu påstår herr Alsén att det är att följa en moderat linje, när man hävdar att man vill ha ett automatiskt verkande system. Jag utgår ifrån att KF, när man yttrade sig över litteraturutredningens förslag, inte svävade i okunnighet om de mål som riksdagen skulle ange för kulturpolitiken. Då såg KF och herr Alsén det uppenbarligen inte så att ett automatiskt verkande system innebär att man går på en moderat linje eller en linje som skulle strida mot de kulturpolitiska målsättningarna. Jag förutsätter att man i så fall inte hade stannat för den ståndpunkt som man intog.

Herr Alsén har alltså sprungit ifrån det yttrande som jag förmodar att han har varit med om att utarbeta, och det finns anledning att ställa frågan varför han gjort det. Det gäller för socialdemokraterna att i debatten klara sig ur den svåra situation som de har hamnat i, och jag förmodar att det är anledningen till att herr Alsén i sitt inlägg inte har berört hur det kommer sig att han i dag inte är beredd att understödja den linje som KF har företrätt liksom så många andra av de remissinstanser som har yttrat sig över litteraturutredningens förslag.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Självfallet skall jag inte försöka utvinna några nya argument ur den här debatten. Jag skall inte heller upprepa dem som redan har anförts, även om det eljest är en populär sysselsättning i den här församlingen. Jag skall bara i all korthet motivera varför jag i ett visst hänseende kommer att rösta på ett sätt som annars måhända skulle kunna överraska någon.

När det gäller litteraturstödet finns det två förslag, och jag har funnit att reservanternas innebär väsentliga fördelar, om man betraktar det utan förutfattade meningar och utan ovidkommande bindningar. Det innehåller en prispressmekanism som måste anses värdefull – bra böcker måste bli billigare. Reservanternas förslag ger vidare 800 000 kr. mer i stöd till barn- och ungdomslitteratur, och det inte minst väsentliga är att deras förslag har en såvitt jag förstår massiv uppslutning från kulturarbetare och deras organisationer.

Det har talats mycket om risken för otillbörligt agerande i den nämnd inom kulturrådet som skulle handlägga ersättningsfrågorna. Den risken tror jag att man kan eliminera med rigorösa beslutsprocessbestämmelser, exempelvis att det fordras enhällighet för att utesluta ett visst verk som eljest skulle kunna påräkna stöd.

Jag har alltså, herr talman, funnit att reservanternas förslag bäst tillgodoser de intressen som vi är ute efter att främja. Jag vill därför yrka bifall till reservationen 1 och som en följd därav också till reservationen 3.

Herr PALM (s):

Herr talman! Efter herr Sjöholms deklARATION kan jag korta av mitt anförande rätt väsentligt. Herr Sjöholm visar en klarsyn som inte delas av hans borgerliga vänner, och som han sade har argumenten upprepats i en massa inlägg. Jag vill emellertid tillägga ytterligare ett argument när det gäller litteraturstödet. Jag vill erinra om att samma slutsatser som departementschefen anför som talesmån för ett riktat kulturstöd – en uppfattning som också jag omsluter med stor entusiasm – uttalades av Svenska akademien i remissvaret över litteraturutredningens betänkande. Det bör kännas betryggande för propositionens författare att i denna fråga stå på samma sida som en akademi vars höga syfte är att slå vakt om snille och smak. Vi upplever sannerligen inte akademien

som en samling litterära politruker för att knyta an till ett annat anförande som har hållits här i dag. Akademien har gjort oss tjänsten att den har sparat upp en hel del stora litterära prestationer som därigenom kunnat bli tillgängliga för en större allmänhet. Akademiens målsättningar angavs långt innan sentida marknadsförare strömmade ut från handelshögskolorna och liknande utbildningsanstalter för att med kalkylernas vägledning sätta i gång reklamkampanjer för vissa böcker och låta bli att lansera andra.

Ledamoten av kulturutskottet och styrelseledamoten i Författarförbundet herr Per Olof Sundman kan sannerligen inte beskyllas för att ha varit över måttan lyhörd för de meningar som kommit till uttryck i hans eget förbund i den här frågan. Senast vid Författarförbundets nyligen hållna vårstämman klandrades herr Sundman för sitt agerande. I motsats till herr Sundman har utbildningsministern varit mycket lyhörd för Författarförbundets fackliga och kulturpolitiska krav. Även herr Sundmans borgerliga författarkolleger har slutit upp på samma linje. Herr Sundmans bevekelsegrunder för att inte följa propositionens riktlinjer är fördolda. Vi vet att Svenska Bokförläggareföreningen är emot den linje som drivs i propositionen, medan Svenska akademien däremot klart har uttalat sig för ett riktat kulturstöd, och det är att hoppas att invalet av herr Sundman i akademien i framtiden skall bekomma honom väl.

Herr talman! Jag begärde ordet främst för att få säga något om den andra sektorn som behandlas i propositionen, men som inte på långt när mött samma uppmärksamhet som litteraturavsnittet. Det gäller filmen.

För att analysera och föreslå åtgärder och för att förbättra filmens villkor arbetade en utredning i sex år. Vi som deltog i detta arbete ansåg att många förslag var att uppfatta som frälsarkransar till en bransch i nöd. Vi hade som en första utgångspunkt att slå vakt om mångfalden beträffande filmutbudet, och det väsentliga var att stödåtgärderna skulle bli selektiva.

Utredningsresultatet visade att biografidöden var mycket omfattande, många samhällen har i dag endast en och många saknar helt biograf och publiken står alldeles utan alternativ. Den svenska filmproduktionen omfattade, när utredningen började sitt arbete någon gång 1968, en årsproduktion på 32 långfilmer och hade när vi var i slutskedet av arbetet minskat till endast 14 långfilmer på ett år. Orsakerna är kända. Den internationella konkurrensen är hård – i USA var storbolagens marknadsandel 1972 hela 94 %. Dessa bolag har även stor makt i Europa.

Den svenska filmproduktionen var också pressad av TV:s expansion och prispolitik som höll på att leda till ett kulturpolitiskt kalhygge – ett kulturpolitiskt baggböleri.

Vid sidan av denna utveckling har besöksfrekvensen på biograferna sjunkit kraftigt. Numera rör det sig om 23 miljoner besökare per år. Mot den bakgrunden hade det säkert varit enkelt att socialisera hela den svenska filmbranschen. Företag brukar ju bli till salu när lönsamheten

Freddagen den
23 maj 1975

Statligt litteratur-
stöd, m. m.

sjunker under en viss nivå.

Utredningen arbetade emellertid i tron på att blandekonomin utgör garanti för största möjliga mångfald i kulturutbudet. Därför presenterades resultatet i hägnat av det löpande filmavtalet och Svenska filminstitutet. Som en väg till ökad balans inom denna sektor föreslog utredningen ett samarbete mellan Sveriges Radio och Filminstitutet. Genom regeringens initiativ har också åtgärder vidtagits i linje med utredningens förslag.

I utredningens slutskede – denna utredning som skulle garantera mångfalden i svensk filmproduktion – var emellertid Bonniers framme för att på nytt öka sitt inflytande på såväl kultur- som opinionsbildningens område. Dagens Nyheter köpte Svensk Filmindustri.

Mot den bakgrunden har detta senaste maktpolitiska spel från Bonniers sida inte behandlats av utredningen. I betänkandet finns emellertid ett särskilt yttrande som jag vill rikta kammarens uppmärksamhet på. Det är undertecknat av utredningens ledamöter regisören Kjell Grede, Folkets Hus-chefen Bengt Göransson, chefen för Filminstitutet Harry Schein och jag själv. I vårt särskilda yttrande när vi avslutar detta arbete säger vi:

”Under utredningsarbetet har det emellertid enligt vår uppfattning blivit uppenbart att filmfrågorna i vissa avseenden inte kan lösas isolerat utan bör ses i ett större sammanhang än som täcks av utredningens mandat. Här åsyftas i första hand det som i den allmänna debatten kallas kulturkommersialismen, dvs. det förhållandet att väsentliga sektorer inom kulturområdet utsätts för en hårdnande kommersialisering, vilket bl. a. tar sig uttryck i en stark koncentration av kapital och makt till enskilda företag.”

I yttrandet framhålles vidare:

”I november 1973 tillkännagavs att Dagens Nyheters AB köpt det största svenska filmbolaget, AB Svensk Filmindustri. Med hänsyn till att utredningen då praktiskt taget slutfört sitt arbete har denna ur mediapolitisk synpunkt betydelsefulla händelse inte beaktats i betänkandets text. Enligt uppgift från såväl Dagens Nyheter som Svensk Filmindustri berör köpet inte bara filmområdet utan även nya audiovisuella medier såsom kabel-TV och videogram. Det förhållandet att viktiga sektorer av litteraturområdet, veckopressen, dagspressen, filmen och i framtiden kabel-TV och videogram kontrolleras av samma ägargrupp är ägnat att inge stark oro, inte minst med hänsyn till återverkningarna på opinionsbildningen.

Stora delar av detta frågekomplex faller utanför utredningens mandat. En närmare analys av frågan hade dessutom medfört försening av utredningens arbete och därmed försening av genomförandet av de för den svenska filmpolitiken angelägna förslag som framläggs i detta betänkande.

Vi vill emellertid genom detta uttalande understryka dels anledningen till att konsekvenserna av Dagens Nyheters köp av Svensk Filmindustri inte behandlas närmare i detta betänkande, dels vikten av en analys

av kulturkommersialismens problem, inte minst ägandeförhållanden och därmed sammanhängande monopoliseringstendenser, samt genomförandet av åtgärder som kan visa sig påkallade därav från kulturpolitiska och mediapolitiska synpunkter.”

Så långt citatet av vad vi hade att säga i utredningens slutbetänkande. Jag tycker det kan vara värdefullt för dem som fastnat i den gammal-liberala filosofin och drömt sig kvar där att närmare studera den hårda kapitalistiska verklighet som omger oss.

Mot denna bakgrund är det naturligt att utredningsarbetet måste fortsätta på film- och massmediaområdena. Våra förslag får därför i vissa fall ses som uttryck för en försöksverksamhet som på längre sikt måste utvärderas. Det har också visat sig nödvändigt att andra utredningar tar itu med uppgifter som inte låg i filmutredningens mandat. Talet om blandekonomi får inte bli honnörsord som passar vissa kretsar vid vissa tidpunkter.

Så, herr talman, några ord om det föreslagna fraktstödet för film, som är av stort principiellt intresse. Det gäller också här kvalitetsbedömningar, liksom i den diskussion som vi har varit upptagna med hela dagen, främst på litteraturområdet.

Nu har departementschefen ännu inte tagit ställning till denna fråga, men debatten om ett eventuellt urvalsförfarande är i högsta grad besläktad med debatten om litteraturstödet. Det är också stimulerande att veta att Sveriges författarförbund följer dessa frågor med stort intresse och har en egen arbetsgrupp som studerar bl. a. dessa massmediafrågor.

En majoritet i filmutredningen ansåg det motiverat att kvalitetskriterierna måste vara avgörande om fraktstöd över huvud taget skall tillämpas.

En helt annan uppfattning företrädde av min bordsgranne i utredningen, kammarens vice talman herr Torsten Bengtson, som i en lång reservation tagit avstånd från alla tankar på kvalitetsgradering i anslutning till samhällsstöd vid distribution av film. En formulering i herr Bengtsons reservation belyser detta diffusa tänkande. Där säger herr Bengtson bl. a.: ”Fördelen med ett generellt stöd är att det är enklare att administrera jämfört med ett selektivt. Själva urvalet förutsätter dessutom beslut som kan bli kontroversiella.”

Så långt herr Bengtson. Jag tror, herr talman, att inte ens självaste Adam Smith hade kunnat uttrycka låt-gå-liberalismens filosofi på ett bättre sätt

Jag har full förståelse för att utbildningsministern låtit frågan om fraktstöd anstå tills vidare. I propositionen omtalas att förslaget om fraktstöd mottagits positivt av remissinstanserna men att beredningen av denna fråga ännu inte avslutats. Om det tilläts mig att i elfte timmen lägga ytterligare några synpunkter på frågan om fraktstödet, vill jag erinra om att denna form av riktat kulturstöd behandlades innan det var känt hur litteraturutredningen skulle ta ställning till sina stödåtgärder. Fullt klart är emellertid att det föreslagna fraktstödet är en alldeles för blygsam

Fredagen den
23 maj 1975

Statligt litteratur-
stöd, m. m.

stödåtgärd för att verkningsfullt öka spridningen av kvalitetsfilm. Såväl remissinstanser som betydande grupper bland de starkt opinionsbildande på det kulturella området har samma uppfattning. Att sedan dessa selektiva stödåtgärder skulle uppfattas som kontroversiella – som herr Torsten Bengtson befarar – var just vad utredningsmajoriteten önskade. Vår avsikt var nämligen att åstadkomma en betydligt livligare debatt och ett större intresse bland en bred allmänhet för filmen över huvud taget. För skall det urusla filmutbudet slås ut – och det vill väl alla i denna kammare medverka till – kan detta ske endast genom upplysning, livligt engagerande debatt och ekonomiska stödåtgärder av en sådan omfattning att de ger tillräcklig effekt.

Trots de punktsatser som föreslagits, bl. a. för visning av kvalitetsfilm – där Folkets Hus-rörelsen gör banbrytande insatser – vill jag som allmänt omdöme om kulturpropositionens förslag på filmens område uttala besvikelse mot bakgrund av filmutredningens långtgående förslag. Utredningens förslag innebär en satsning med ca 20 milj. kr. per år. Det gällde förslag till åtgärder i olika avseenden för att en filmpolitik skulle skapas som kan förändra de nuvarande helt otillfredsställande förhållandena på detta område.

I vissa borgerliga reservationer förekommer i dag en del överbud men jag kommer ändå att följa de förslag som mina partivänner signerat då jag förutsätter att dessa frågor kommer att tas upp av utbildningsministern vid nästa riksmöte. Vi förväntar oss nämligen ett samlat grepp som radikalt får återverknningar på olika områden. Skall kulturkommersialismen kunna angripas i grunden, utgör en medveten satsning på såväl barn- som vuxenfilmen en grundläggande fråga. Riksdagen har ju också genom beslut hemställt om insatser mot kulturkommersialismens nedbrytande krafter.

En betydligt kraftigare satsning på detta område motiveras också av att redan vid nästa års riksmöte lär vi ju – mot bakgrunden av massmediautredningens betänkande – få behandla censurfrågorna på filmens område, en förhandsgranskningsmetod som har anor i vårt land sedan 1910-talet.

För oss som sysslar med dessa frågor, och som helst av allt av olika skäl önskade att särbehandlingen av biograffilmen i dess nuvarande form borde upphöra, är det en orimlighet att tänka sig att detta skall kunna ske utan att statsmakterna beslutar sig för en filmpolitik som sträcker sig vida längre än dit vi nu har nått.

Jag har fullt förtroende för utbildningsministern över huvud taget, och jag har i allra högsta grad förtroende för honom när det gäller att angripa kulturkommersialismens problem. Det gör att jag nöjer mig med det förslag som ligger här i förväntan på att vi får uppleva en fortsättning.

Herr talman! Med uppgiften att vara ordförande i statens filmgranskningsråd följer många tillfällen att få ta del av det i särklass sämsta filmutbudet. Här fungerar faktiskt den liberala ekonomin – marknadskrafternas fria spel utan alltför omfattande korrigeringsåtgärder. Vi som

sysslar med dessa frågor har en principiell motvilja för censur. Men vi uppfattar det som en orimlighet att släppa all insyn och alla kontrollmöjligheter utan att vi först får garantier för en kraftfull filmpolitik som ger påtagliga resultat. Det är också nonsens tro att dessa kulturkommersialismens företrädare, som finns på filmområdet, skulle ha ett uns av vilja eller försök till självsanering. Så länge det finns en krona att tjäna, finns definitivt inga kulturella ambitioner bland en del av dessa företagare. Tio års erfarenhet har lärt mig att det sannerligen inte blivit bättre i denna bransch under dessa år.

I fjol totalförbjöds exempelvis 33 våldsfilmer med kvalificerat underhållningsvåld. Vi har en mycket mild syn på dessa frågor i vårt land som innebär att publiken besparas det allra erbarmligaste filmutbudet på våra biografier. Varje dag möts vi av en bukett i tidningarnas annonssidor som avslöjar åtskilligt av hur det står till på denna marknad där den fria konkurrensen är total. Det finns många exempel på spekulation i underhållningsvåld. Ett exempel utgör en nu aktuell annons med följande vråltext: "Benknäckargänget. Publikjubel över filmen som slår alla rekord i action, våld, svart humor, osmakligheter och olidlig spänning." En film av detta slag uppfyller inte ens kriterierna för ett förbud av vår mycket liberala censur. Detta är ett exempel på sådant som grosshandlarna i våldsunderhållning sysslar med under tiden som riksdagens kultur- och utbildningsutskott årligen fördelar 11 000 milj. kr. för kultur och utbildning.

Herr talman! Jag kommer till slutsatsen att endast ett riktat kulturstöd för både litteratur och film är en riktig politik. Det är också det enda alternativet till den förhandsgranskning av film som förekommer. Maximen "politik är att vilja" omfattas av många, men politik är också att välja, och det gäller i allra högsta grad på det kulturella området. De traditionella marknadsförarnas profeter vill att allt skall bli vid det gamla. För dem är det de snöda lönsamhetskalkylerna som ensamt skall bestämma. Om sedan kulturfattigdomen befästes hos kulturellt vilslna medborgargrupper, så tycks detta vara det kulturella affärlivets profitörer totalt likgiltigt. För att införa nya värderingsinstrument och att våga uttala meningar om detta utbud krävs kurage. Den framlagda kulturpropositionen visar vägen. Dessa ståndpunktstaganden har ju också fått ett starkt understrykande av den socialdemokratiska utskottshalvan. Detta upplever jag som löftesrikt inför framtiden.

Med det anförda ansluter jag mig till den socialdemokratiska utskottshalvans ställningstagande i dessa frågor.

I detta anförande instämde herr Henrikson (s).

Herr förste vice talmannen BENGTON (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Palm har direkt åberopat mitt ställningstagande beträffande fraktstödet, och därför måste jag korrigera en del av vad han sade i det avseendet.

Fredagen den
23 maj 1975

Statligt litteratur-
stöd, m. m.

När det gäller samarbetet mellan Sveriges Radio och Filminstitutet säger herr Palm att regeringen har tagit initiativ. Det var dock inte den sortens förslag som filmutredningen hade att behandla. Det föreslogs bl. a. att man skulle betala en avgift till Filminstitutet för film, som också visas i TV. Varför tar inte herr Palm upp detta, som var det väsentliga i förslaget?

I vad sedan gäller reservationerna har vi i vårt särskilda yttrande sagt något, som kan ha sitt intresse i detta sammanhang:

”Vi anser således att alla former av maktkoncentration och monopol, vare sig de är av enskild eller statlig karaktär, noggrant måste uppmärksammas för att motverka ensidighet i kulturutbudet.”

Det är en deklaration som gäller både staten och kommersiella företag. Herr Palm kan svårligen finna något fel i det uttalandet.

Frakstödet skulle enligt utredningens majoritet utgå för ett urval av god film. Men, mina damer och herrar, hur skulle det gå till? Jo, här kommer centralismen fram i sin prydno. Utredningen föreslog alltså att det för ändamålet skulle tillsättas en filmfraktnämnd. Därefter uttalade man: ”Den praktiska handläggningen av frakstödfrågorna – – – överläts till Filminstitutet.”

På Filminstitutet skulle det således sitta en person som bestämde om det skall utdelas frakstöd till Haparanda, Lund, Halmstad osv. I de enskilda kommunerna är man inte betrodd att avgöra vilken film man skall visa, utan det valet skall göras av Filminstitutet. Det är en centralism som jag inte på något sätt kunnat acceptera, och det är därför jag föreslagit en annan typ av frakstöd. Jag vill verkligen att man på de enskilda orterna själv skall ha rätt att bestämma vilka filmer man vill visa, inte att en person eller en liten kommitté på Filminstitutet dirigerar detta. Det är skälet till den reservation jag avgivit beträffande frakstödet.

Jag hoppas verkligen att frakstödet så småningom genomförs men att det då inte blir en centralistisk dirigerings från Stockholm av vilka filmer man skall se i landet i övrigt.

Herr PALM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall kanske inte underhålla kammarens ledamöter med samma replikskifte som herr förste vice talmannen Bengtson och jag stod för en het sommar dag i Tällberg, när vi började formulera våra ståndpunkter i filmutredningen. Denna fråga togs upp av herr Bengtson från en generell synpunkt. Vi har på socialdemokratiskt håll menat att skall frakstöd tillämpas på filmens område måste detta grundas på kvalitetskriterier. Ty vem är det som bestämmer utbudet i ett samhälle med en enda biograf? På filmbolagen finns anonyma filmsättare som gör kalkyler över vilken avkastning olika filmer som man skickar ut kommer att ge. Där finns det sannerligen ingen valfrihet. Filmpubliken behöver stöd från en krets människor som har överblick över filmutbudet i dess helhet. Detta problem känner vi själva alltför väl till från våra hemorter, och jag behöver därför inte ytterligare uppehålla mig vid det.

När det gäller samarbetet mellan Sveriges Radio och Filminstitutet har ju utredningsarbetet ändå fört med sig det resultatet att man kommit i gång med att finna lösningar på detta område, som vi ansåg vara ett av de största i detta sammanhang.

När herr Bengtson slutligen tar i så kraftigt och menar, att hans parti vänder sig mot monopolism i alla dess former vill jag fråga herr Bengtson: Varför kunde inte då herr Bengtson skriva på det särskilda yttrande som de socialdemokratiska utredningsledamöterna avgav med anledning av att Dagens Nyheter köpte Svensk Filmindustri? Det hade legat nära till hands att herr Bengtson hade anslutit sig till vår uppfattning om detta köp. För oss framstod det yttrandet som ett utropstecken, ett allvarligt observantum för hela detta arbete. Där fanns en möjlighet att konkret angripa monopoliseringssträvandena inom ett område, där både herr Bengtson och jag hade arbetat i sex år.

Herr förste vice talmannen BENGTON (c) kort genmäle:

Herr talman! Att jag inte skrev under det där särskilda yttrandet, herr Palm, berodde på att där har man inte nämnt alla slags monopol; man talar nämligen inte om det statliga monopolet. Det var därför jag måste skriva själv, så att jag fick med dem allesammans. Det särskilda yttrandet som ni har avgivit är ofullständigt, när ni glömmer att det också kan finnas statliga monopol.

I frågan om fraktstödet smiter herr Palm undan. Ert förslag innebär ju att en folketshusförening på en plats inte själv skall få bestämma vilken film den skall få fraktstöd för, utan det skall bestämmas på Filminstitutet. Det är kontentan av det hela. Herr Palm försöker bortförklara det, men det är just det kalla resultatet av det förslag till fraktstöd som ni har lagt fram: man skall icke få bestämma ute i bygderna; utan det skall en kommitté eller möjligen en person på Filminstitutet göra. Sådant kan jag icke acceptera.

Herr PALM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte förlänga den här debatten, men jag måste reagera när herr Torsten Bengtson nu säger att en enda person i Svenska filminstitutet skulle bestämma vilka filmer som skall få fraktstöd. Det har aldrig varit tal om detta. Jag vill poängtera att det är ren osanning.

Herr SÖRENSON (s):

Herr talman! För att undvika att bli utsatt för dumma beskyllningar om att jag har suttit och plitit på det jag kommer att säga i dag, så att jag inte har haft tillfälle att lyssna på debatten, vill jag med detsamma deklarerera att huvuddelen av det jag har på mitt papper skrev jag i går. Därför har jag kunnat höra på det som har sagts här i kammaren, och det har gett mig anledning att göra några nya noteringar och stryka mestparten av det jag först hade skrivit.

Jag skall bara försöka göra en liten sammanfattning av hur jag har

uppfattat den här typen av debatt. Skillnaderna är inte så stora som de har framställts mellan de olika yrkandena i det som betraktas som huvudförslaget och det som betraktas som reservationsförslag. Man skall inte överdriva skillnaderna mellan förslagen.

I vår reservation kräver vi motprestation för stödåtgärderna, och det gör också borgerligheten, men det är där skiljelinjen går. Vi begär i motprestation en lågprislinje genom ett urval, borgerligheten kräver i motprestation att bokhandlarexemplar skall delas ut gratis. Men förlagen delar ju redan nu ut ett betydande antal exemplar gratis till bokhandlarna i sin reklamverksamhet. Det borgerliga förslaget är alltså rätt listigt utformat. Det betyder helt enkelt att samhället skall lyfta av förlagens kostnader för denna reklam. I realiteten kommer förslaget att verka på det sättet.

Så har debatten gällt styrningsmekanismerna. Utskottsmajoriteten ser lösningen i att urvalet görs av de 24 bibliotekarierna – eller, om man vill uttrycka det på annat sätt, av en väl utbildad och, som det har sagts här, politiskt ganska homogen yrkeskår. Det skall vara någon sorts decentraliseringslinje i förhållande till reservationens s. k. centraliseringslinje. Politisk redovisning ställs alltså mot korporativa bedömningar.

Här talar såvitt jag förstår moderaterna med två tungor. I den aktuella debatten eljest är de ju väldigt kvicka att uppträda som motståndare till korporativism, så fort vi i arbetarrörelsen vill ha ökat inflytande på arbetsplatserna. Men bakom värderingarna döljer sig naturligtvis en massa klassintressen, som jag inte skall gå in på här.

Jag skall inte heller säga att det vi vill göra genom reservationen är något betydelsefullt eller stort. Vi får behålla en marknadshushållning med dess styrningar, hur mycket vi än försöker kämpa mot den, under överskådlig tid i det svenska samhället. Men därför är det också nödvändigt att genom politiska beslut skapa någon sorts balans. Det finns en sådan balanseffekt i den selektiva stödformen, vars betydelse blir större för de små förlagen. De stora har ju redan visat att de klarar sig, medan de små demonstrerar svagheten i marknadskrafternas urvalmekanik.

Jag förutsätter att stödet efter några förhandlingsomgångar med branschen får en sådan utformning att de små förlagen med sina likviditetssvårigheter inte behöver vänta på sina stödpengar alltför länge efter det att de har gett ut en bok som tilldelats stöd. För dessa små förlag kan en månads- eller några månaders- för lång väntetid innebära katastrof och konkurs. Därför måste också den kreditgaranti som vi tycks vara överens om över gränserna också läggas ut parallellt med stödet så snart som man kan sätta i gång den här maskinen.

Det gäller här en marknad som drabbar de priskänsliga grupperna av litteraturkonsumtion men givetvis inte de ekonomiskt bättre situerade. För dem möter det inga andra hinder än möjligen fördomar att köpa av de små upplagorna, som ofta blir dyrast, och de intressanta debattböckerna, som inte kommer ut vare sig över bokhandelsdiskarna till den del av befolkningen som är priskänslig eller till biblioteken, eftersom

upplagorna är för små för att kunna räcka till biblioteken. Mot denna marknad ställer vi ett försök att göra en liten inbrytning. Jag vill citera Sune Stigsjö, som jag har avlyssnat i andra sammanhang och som f. ö. stöder – självfallet, eftersom han tillhör de små förlag som är intressanta i dessa sammanhang – Författarföreningens förslag och vårt förslag, dvs. reservationen. Han brukar tala om för oss i dessa debatter att man måste komma bort från de marknadskrafter som på bokmarknaden till betydande delar riktats in av jultomten – i december köper man bevisligen mest böcker – och tandläkarfruarnas smak, och ge någonting annat i stället.

Det är då som fru Mogård slår bakut. Då tas storsläggan fram. Då får vi höra de gamla fraserna – att vi måste försvara de omistliga värdena, att vi måste ställa oss bakom kulturens frihet osv. Detta om något kallar jag buskagitation av gammalt gott borgerligt nattståndet märke. Politiska inbrytningar, ökade läsmöjligheter för en bredare publik, folkligt inflytande brännmärks nu som tidigare som våldförelse.

Det är den ena sidan. Den andra sidan svarar centern och folkpartiet för. Det stöd vi nu vill försöka börja med är för litet, säger man, och saknar förmåga att allvarligt påverka prisutvecklingen. Ja, det kan vara så. Stödet är begränsat, men hur litet det nu än är så är det i alla fall för mycket för det borgerliga blocket, som nu svetsats samman i sitt stöd för automatikens regler. I detta agerande, som man skulle kunna betrakta som någon sorts borgerligt kulturmörker, blir t. o. m. herr Sjöholms senaste anförande en ljusglimt, vad man än i övrigt vill säga om det.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 1, punkterna 1–5.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Herr ANDRE VICE TALMANNEN yttrade: Propositioner ställs med iakttagande av den uppdelning som tillämpats i reservationen nr 1 av herr Andersson i Lycksele m. fl.

Samernas behov av facklitteratur och riktlinjer för statligt stöd till utgivning av ny svensk skönlitteratur

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Andersson i Lycksele m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Andersson i Lycksele begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Fredagen den
23 maj 1975

*Statligt litteratur-
stöd, m. m.*

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 12 punkten I såvitt avser samernas behov av facklitteratur och riktlinjer för statligt stöd till utgivning av ny svensk skönlitteratur röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Andersson i Lycksele m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 147

Nej - 148

Avstår - 1

Riktlinjer för statligt stöd till utgivning av skönlitteratur i översättning

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Andersson i Lycksele m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Andersson i Lycksele begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 12 punkten I såvitt avser riktlinjer för statligt stöd till utgivning av skönlitteratur i översättning röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Andersson i Lycksele m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 147

Nej - 148

Avstår - 1

Riktlinjer för statligt stöd till utgivning av klassiker

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Andersson i Lycksele m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Andersson i Lycksele begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 12 punkten 1 såvitt avser riktlinjer för statligt stöd till utgivning av klassiker röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Andersson i Lycksele m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 147
Nej - 148
Avstår - 1

Riktlinjer för statligt stöd till utgivning av facklitteratur

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Andersson i Lycksele m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Andersson i Lycksele begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 12 punkten 1 såvitt avser riktlinjer för statligt stöd till utgivning av facklitteratur röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Andersson i Lycksele m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 147
Nej - 148
Avstår - 1

Riktlinjer för statligt stöd till utgivning av barn- och ungdomslitteratur

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Andersson i Lycksele m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Andersson i Lycksele begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Fredagen den
23 maj 1975

*Statligt litteratur-
stöd, m. m.*

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 12 punkten 1 såvitt avser riktlinjer för statligt stöd till utgivning av barn- och ungdomslitteratur röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Andersson i Lycksele m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 147

Nej - 148

Avstår - 1

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Andersson i Lycksele m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Andersson i Lycksele begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 12 punkten 3 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Andersson i Lycksele m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 148

Nej - 147

Avstår - 1

Punkten 4

Herr ANDRE VICE TALMANNEN anförde: Propositioner ställs först beträffande utskottets motivering beträffande försöksverksamhet med läsfrämjande åtgärder för barn och unga. Därefter företas utskottets hemställan och motiveringen i övrigt till avgörande momentvis.

Motiveringen beträffande försöksverksamhet med läsfrämjande åtgärder för barn och unga

Kammaren godkände den i reservationen nr 3 av herr Andersson i Lycksele m. fl. anförda motiveringen.

M o m. 1

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av fru Ryding, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hermansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 12 punkten 4 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av fru Ryding.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hermansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 280
Nej - 15
Avstår - 1

Punkten 5

M o m. 1

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av fru Ryding, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hermansson begärde votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 12 punkten 5 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av fru Ryding.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hermansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 281
Nej - 15

M o m. 3 och 4

Utskottets hemställan bifölls.

Nr 89

Fredagen den
23 maj 1975

*Statligt litteratur-
stöd, m. m.*

Fredagen den
23 maj 1975

*Statligt litteratur-
stöd, m. m.*

M o m. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av fru Ryding, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hermansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 12 punkten 5 mom. 5 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av fru Ryding.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hermansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 280

Nej - 15

Punkterna 6 och 7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 8

M o m. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av herr Mattsson i Lane-Herrestad m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fröken Eliasson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 12 punkten 8 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av herr Mattsson i Lane-Herrestad m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fröken Eliasson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 219

Nej - 76

M o m. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 8 av fru Ryding, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Ryding begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 12 punkten 8 mom. 2 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 8 av fru Ryding.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Ryding begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 278
Nej - 15

M o m. 3

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. 4

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o reservationen nr 9 av fru Mogård och fru Diesen samt 3:o reservationen nr 10 av fru Ryding, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då fru Mogård begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapropositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan fru Ryding begärt votering beträffande kontrapropositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen angående kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 12 punkten 8 mom. 4 antar reservationen nr 9 av fru Mogård och fru Diesen röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit reservationen nr 10 av fru Ryding.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Ryding begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 51
Nej - 17
Avstår - 227

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Nr 89

Fredagen den
23 maj 1975

*Statligt litteratur-
stöd, m. m.*

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 12 punkten 8 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 9 av fru Mogård och fru Diesen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Mogård begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 238
Nej - 44
Avstår - 13

M o m. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 11 av fru Mogård och fru Diesen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Mogård begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 12 punkten 8 mom. 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 11 av fru Mogård och fru Diesen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Mogård begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 248
Nej - 44
Avstår - 1

M o m. 6 o c h 7

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 12 av fru Fränkel, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Fränkel begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 12 punkten 8 mom. 8 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 12 av fru Fränkel.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Fränkel begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 266
Nej - 28

M o m. 9

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 9

M o m. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 13 av fru Mogård och fru Diesen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Mogård begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 12 punkten 9 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 13 av fru Mogård och fru Diesen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Mogård begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 252
Nej - 43

M o m. 2

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 14 av fru Mogård och fru Diesen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Mogård begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 12 punkten 10 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 14 av fru Mogård och fru Diesen.

Fredagen den
23 maj 1975

Statligt litteratur-
stöd, m. m.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Mogård begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 251
Nej - 43
Avstår - 1

Punkten 11

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 12

M o m. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 15 av herr Andersson i Lycksele m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Green begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 12 punkten 12 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 15 av herr Andersson i Lycksele m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 148
Nej - 147

M o m. 2 o c h 3

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 13

M o m. 1 - 3

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 17 av fru Fränkel, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Fränkel begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 12 punkten 13 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 17 av fru Fränkel.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Fränkel begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 266
Nej - 28

M o m. 5

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 14

M o m. 1

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. 2

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 20 av fru Mogård och fru Diesen samt 3:o) reservationen nr 19 av fru Fränkel, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då fru Mogård begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan fru Fränkel begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 12 punkten 14 mom. 2 antar reservationen nr 20 av fru Mogård och fru Diesen röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 19 av fru Fränkel.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Fränkel begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 45
Nej - 28
Avstår - 224

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Fredagen den
23 maj 1975

*Statligt litteratur-
stöd, m. m.*

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 12 punkten 14 mom. 2 röstar ja.
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 20 av fru Mogård och fru Diesen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Mogård begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 227
Nej - 62
Avstår - 5

M o m. 3

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 21 av herr Andersson i Lycksele m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Green begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 12 punkten 14 mom. 4 röstar ja.
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 21 av herr Andersson i Lycksele m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Green begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 163
Nej - 133

M o m. 5

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 15

M o m. 1

Kammaren biföll reservationen nr 25 av herr Andersson i Lycksele m. fl.

M o m. 2

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 26 av herr Sundman och fru Ryding, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Ryding begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 12 punkten 15 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 26 av herr Sundman och fru Ryding.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Ryding begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	274
Nej	–	20
Avstår	–	2

M o m. 4

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. 5

Kammaren biföll reservationen nr 27 av herr Andersson i Lycksele m. fl.

M o m. 6

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 16

M o m. 1 – 4

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 28 av herr Andersson i Lycksele m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Green begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 12 punkten 16 mom. 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 28 av herr Andersson i Lycksele m. fl.

Nr 89

Fredagen den
23 maj 1975

*Statligt litteratur-
stöd, m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 148

Nej - 144

Avstår - 4

Punkterna 17-20

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

På förslag av herr andre vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta behandlingen av på föredragningslistan återstående ärenden till ett senare sammanträde.

§ 4 Anmädes och bordlades

Skatteutskottets betänkande

Nr 30 med anledning av propositionen 1975:92 om sänkning av den statliga inkomstskatten, m. m. jämte motioner, såvitt avser energibeskatningen m. m.

Lagutskottets betänkande

Nr 23 med förslag till viss jämkning av bestämmelse i tidigare beslutad lag om ändring i skadeståndslagen (1972:207)

Försvarsutskottets betänkande

Nr 15 med anledning av propositionen 1975:30 om energihushållningen m. m. såvitt gäller ökad beredskapslagring av råolja och oljeprodukter

Utbildningsutskottets betänkanden

Nr 19 med anledning av motioner angående parlamentarisk referensgrupp vid institutet för social forskning m. m.

Nr 20 med anledning av propositionen 1975:1 såvitt gäller anslag under åttonde huvudtiteln till atomforskning jämte motion

Jordbruksutskottets betänkanden

Nr 18 med anledning av propositionen 1975:99 med förslag till lag om upphävande av lagen (1972:123) om förbud mot spridning av bekämpningsmedel från luften jämte motioner

Nr 19 med anledning av motioner om jordförvärvslagstiftningen.

Nr 20 med anledning av motion om ökad kontroll av importerade livsmedel

Nr 21 med anledning av motion om viss översyn av bestämmelserna om utsäde

Näringsutskottets betänkande

Nr 30 med anledning av propositionen 1975:30 om energihushållningen
m. m. jämte motioner

Nr 89

Fredagen den
23 maj 1975

Civilutskottets betänkande

Nr 28 med anledning av dels propositionen 1975:30 om energihushållningen m. m. såvitt gäller bostadsdepartementets verksamhetsområde, dels propositionen 1975:1 såvitt gäller anslag till byggnadsforskning samt dels propositionen 1975:78 såvitt gäller punkten 85 med förslag till lag om ändring i byggnadslagen (1947:385), jämte motioner

*Meddelande om
förhandsanmälan
till talarlistan*

*Meddelande om
fråga*

§ 5 Meddelande om förhandsanmälan till talarlistan

Herr ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag får anmoda dem som önskar yttra sig när näringsutskottets betänkande nr 30, civilutskottets betänkande nr 28, skatteutskottets betänkande nr 30, försvarsutskottets betänkande nr 15 och utbildningsutskottets betänkande nr 20 skall avgöras att anmäla detta till kammarkansliet senast måndagen den 26 maj kl. 18.00.

§ 6 Anmäldes och bordlades

Motion

Nr 2161 av herr *Sivert Andersson* i Stockholm *m. fl.*

med anledning av propositionen 1975:103 med förslag till ny aktiebolagslag, m. m.

§ 7 Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställdes

den 23 maj

Nr 216 av herr *Wennerfors* (m) till herr statsministern om förslag till samordnad skärgårdspolitik:

När tänker regeringen lägga fram förslag om samordnad skärgårdspolitik?

§ 8 Kammaren åtskildes kl. 17.12.

In *fidem*

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert

Fredagen den 23 maj

Herr talmannen 5

- ” andre vice talmannen 153
- ” Ahlmark (fp) 92, 101, 103, 126, 128
- ” Alsén (s) 123, 127, 129
- ” Andersson i Lycksele (s) 24, 39, 40, 49, 50
- ” Bengtson, förste vice talman (c) 107, 113, 114, 135, 137

Fru Diesen (m) 71, 75

Fröken Eliasson (c) 81, 88, 119, 120, 125, 129

Fru Fränkel (fp) 51, 67, 69, 91

Herr Green (s) 104, 106

Fru Göthberg (c) 121

Herr Hermansson (vpk) 31, 66, 69

Fru Jordan (s) 114, 120, 121

Herr Leander (s) 89, 91, 112, 114

- ” Mattsson i Lane-Herrestad (c) 34, 40, 41, 64, 68, 74, 75, 80, 106

Fru Mogård (m) 42, 50, 51, 65, 68, 118, 121, 126, 128

Herr Palm (s) 130, 136, 137

Fru Ryding (vpk) 75, 80, 81, 90

Herr Sjöholm (fp) 130

- ” Sörenson (s) 137
- ” Zachrisson, utbildningsminister 57, 67, 70, 87, 99, 102, 104